HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Viestinnän tutkimuskeskus CRC
Viestinnän laitos
Tuomo Mörä

Tsunami suomalaisessa mediassa

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Julkaisija:
Viestinnän tutkimuskeskus CRC
Helsingin yliopisto, viestinnän laitos

Julkaisun laji:
Tutkimuksen loppuraportti

Tekijä:
Tuomo Mörä

Työryhmän asettamispäivä:
1.2.2005

Kokonaissivumäärä:
90

Kieli:
Suomi

Julkaisun nimi:
Tsunami suomalaisessa mediassa

Tiivistelmä:
Indonesian pohjoispuolella tapahtui 26.12.04 klo 2.58 (Suomen aikaa) voimakas maanjäristys, joka aiheutti valtavan hyökyaallon, tsunamin. Satojen kilometrien tuntivauhtia liikkunut aalto iski tuhoisimmin Bengalin lahden ympärillä olevien maiden rannikoille ja aiheutti jopa yli 200 000 ihmisen menehtymisen. Suomalaisia luonnonkatastrofissa menehtyi 178.

Raportissa analysoidaan suomalaisten sanomalehtien, television, radion ja Suomen tietotoimiston Aasian hyökyaaltokatastrofia koskevia uutisia ja ajankohtaisohjelmia. Analyysi perustuu mediasisältöjen analyysiin sekä journalistien haastatteluihin. Raportissa annetaan yleiskuva tsunamiuutisoinnista sanomalehdissä ja televisiossa, tarkastellaan nopeimpien välineiden, radion ja STT:n, uutisointia katastrofin kahtena ensimmäisenä päivänä sekä analysoidaan median ja suomalaisten viranomaisten välistä suhdetta.

Asiasanat:
Aasian katastrofi, tsunami, media, journalismi, viranomaistiedotus, ulkoministeriö

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Saatteeksi

Aasiassa 26.12.2004 tapahtunut hyökyaaltokatastrofi kosketti syvästi suomalaista yhteiskuntaa. Yli 170 suomalaista matkailijaa menehtyi onnettomuudessa. Suomalaiset tiedotusvälineet välittivät ensimmäiset tiedot tapahtuneesta heti tapahtumapäivän aamuna. Sen jälkeen Aasian hyökyaaltokatastrofi hallitsi päivittäistä uutis- ja ajankohtaistarjontaa useiden viikkojen ajan.

Onnettomuustutkintakeskus tilasi Viestinnän tutkimuskeskus CRC:ltä 1.2.2005 tutkimuksen siitä, miten suomalaiset uutisvälineet käsittelivät Aasian hyökyaaltokatastrofia. Pääosa tutkimushankkeen aikana tuotetuista aineistosta on luovutettu huhtikuun 2005 aikana lautakunnalle käytettäväksi sen kokonaisraportin laadinnassa.

Nyt käsillä olevaan raporttiin on koottu yhtenäiseen muotoon kaikki Viestinnän tutkimuskeskuksen tehtävänä olleen hankkeen yhteydessä laaditut aineistot ja osaraportit. Tutkimuksen pääkohteena olivat eri joukkoviestimien uutissisällöt katastrofia seuranneen ensimmäisen viikon aikana (26.12.2004–5.1.2005). Raportin sisältö on seuraava:

- Tsunami sanomalehdissä,
- Tsunami televisiossa,
- Tsunami Ylen radiouutisissa,
- Tsunami Suomen tietotoimiston uutisissa,
- Tsunami, media ja viranomaiset.

Tutkimushankkeen projektipäällikkönä ja vastaavana tutkijana on toiminut VTT Tuomo Mörä, joka on myös laatinut raportin. Tutkimusapulaisina ovat toimineet VTM Karina Jokinen ja valt.yo Annette Falck sekä valt.yo Aino Ruikka, valt.yo Anna Sokovlew, valt.yo Aura Lindeberg ja valt.yo Mikko Wartiovaara.

Hannu Nieminen

Tutkimusjohtaja
Viestinnän tutkimuskeskus CRC

Sisällysluettelo

Tiivistelmä 2

Sisällysluettelo 4

Esipuhe 5

Johdanto 6

1. Tsunami sanomalehdissä 7

2. Tsunami televisiossa 31

3. Tsunami Ylen radiouutisissa 55

4. Tsunami STT:ssä 63

5. Tsunami, media ja viranomaiset 71

Liitteet 83

Esipuhe

Aasian katastrofi tapaninpäivänä 2004 oli paitsi inhimillinen tragedia, myös valtava uutistapahtuma. Katastrofia käsittelevien uutisten keräys ja analysointi ei olisi onnistunut tiukassa aikataulussa ilman pätevää, sitoutunutta ja pitkäpinnaista apua. Karina Jokinen teki määrällistä sanomalehtianalyysia varten luokittelurungon, joka oli pohjana myös tv-uutisten määrällisessä analyysissa. Hän oli myös toinen sanomalehtiaineiston koodaajista ja vastasi lehtianalyysin grafiikasta. Toisena sanomalehtiaineiston koodaajana oli Annette Falck. Tv-uutiset koodasivat Anna Solovjew ja Aino Ruikka. Anna Solovjew vastasi myös tv-analyysin grafiikasta yhdessä Mikko Wartiovaaran kanssa. Aura Lindeberg ja Anna Ruikka litteroivat journalistihaastattelut.

Haluan kiittää myös organisaatioita, jotka muiden kiireidensä keskellä toimittivat aineistoja projektin käyttöön. Tsunamiartikkelit ajalta 27.12.-5.1. keräsi Observer. MTV3, Nelonen, Yleisradio ja STT toimittivat lähetysten nauhoituksia ja alkuperäisiä uutistekstejä.

Helsingissä 4.5.2004

Tuomo Mörä

Johdanto

Indonesian edustalla, Sumatran saaren pohjoispuolella tapahtui 26.12.04 klo 2.58 (Suomen aikaa) voimakas maanjäristys, joka aiheutti valtavan hyökyaallon, tsunamin. Satojen kilometrien tuntivauhtia liikkunut aalto iski tuhoisimmin Bengalin lahden ympärillä olevien maiden rannikoille ja aiheutti jopa yli 200 000 ihmisen menehtymisen. Ylivoimaisesti pahiten hyökyaallosta kärsi Indonesia ja erityisesti Sumatran pohjoisosassa sijaitseva Acehin maakunta. Pelkästään Indonesiassa sai surmansa yli 120 000 ihmistä. Sri Lankassa kuolleiden määräksi arvioidaan yli 30000, Intiassa ja Thaimaassa 10000-15000. Hyökyaallon voima ulottui Afrikan itärannikolle asti. Esimerkiksi Somaliassa sai surmansa lähes 300 ihmistä. Tarkkaa tietoa luonnonkatastrofin vaatimista uhreista saadaan tuskin koskaan selville.

Tässä raportissa analysoidaan suomalaisten sanomalehtien, television, radion ja Suomen tietotoimiston katastrofia koskevia uutisia ja ajankohtaisohjelmia. Analyysi perustuu mediasisältöjen analyysiin sekä journalistien haastatteluihin. Raportissa annetaan yleiskuva tsunamiuutisoinnista sanomalehdissä ja televisiossa (luvut 1 ja 2), tarkastellaan nopeimpien välineiden, radion ja STT:n, uutisointia katastrofin kahtena ensimmäisenä päivänä (luvut 3 ja 4) sekä analysoidaan median ja suomalaisten viranomaisten välistä suhdetta (luku 5). Monet muut mielenkiintoiset tsunamiuutisoinnin piirteet jäävät myöhempien tutkimusten käsiteltäviksi.

Suomalaisen median näkökulmasta kyse oli suuresta uutistapahtumasta jo katastrofin uhrimäärän vuoksi. Mutta megaluokan uutistapahtuman siitä teki se, että tuhoalueella lomaili tuhansia suomalaisia, joista 178 menehtyi. Aasian katastrofi oli suomalaisen median ykkösuutinen yli kymmenen päivän ajan eikä esimerkiksi televisiouutisissa käsitelty 28.-30.12. juuri muita aiheita. Vallitsevana kehyksenä jutuissa oli suomalaisten kohtalo: välineestä riippuen noin 60-80 prosenttia televisiokanavien ja sanomalehtien uutisista tehtiin 26.12.-5.1. suomalaisesta näkökulmasta. Tämä tarkoitti myös sitä, että katastrofin kokeneista maista Thaimaa oli ylivoimaisesti eniten esillä. (Luvut 1 ja 2.)

Monet suomalaiset journalistit olivat kriittisiä oman organisaationsa toimintaan katastrofin alkuvaiheessa. He katsoivat, että suomalaisten tilanteen vakavuuteen herättiin liian myöhään. Ainakin osasyynä tähän pidettiin suomalaisten viranomaisten tiedotusta. Ulkoministeriön linja kertoa vain vahvistettuja tietoja suomalaisuhreista hidasti päätöksentekoa toimituksissa. Vaikka käytössä oli silminnäkijäkertomuksia tuhoalueelta, niille ei alkuvaiheessa annettu riittävää painoarvoa, koska tiedot näyttivät olevan ristiriidassa ulkoministeriöltä saatavan virallisen tiedon kanssa. Toimituksiin levisi käsitys tai mielikuva, että ulkoministeriöllä olisi tieto alueella olevien suomalaisten kokonaistilanteesta. Kun ministeriön tarkoituksena oli kertoa, ettei sen tiedossa ole suomalaisuhreja, ymmärrettiin monessa toimituksessa ministeriön tarkoittavan, ettei uhreja todellakaan ole. Toimitusten välillä oli kuitenkin eroja siinä, miten eri reittejä pitkin saapuneista tiedoista rakennettiin kokonaiskuvaa ja kuinka paljon viranomaistiedotuksen annettiin omaan toimintaan vaikuttaa. (Luku 5.)

Tiedotusongelmien lisäksi mediassa kritisoitiin erityisesti hallituksen ja viranomaisten hitautta tilannekuvan muodostamisessa ja pelastustoimien käynnistämisessä. Kritiikkiä esittivät niin journalistit itse kuin alueella olleet turistit. Media- ja viranomaiskritiikin varjoon jää helposti se, että suurin osa kritiikistä kohdistui median ja viranomaisten toimintaan katastrofin ensimmäisen puolentoista vuorokauden aikana. Alkukangertelun jälkeen molempien toiminta jämäköityi selvästi.

1 Tsunami sanomalehdissä

Etelä-Aasiassa Indonesiaan kuuluvan Sumatran saaren luoteispuolella tapahtui 26.12. noin klo 3 Suomen aikaa voimakas maanjäristys, jonka nostattama hyökyaalto aiheutti suuria tuhoja ja arviolta yli 200000 ihmisen menehtymisen useissa eri maissa. Mediatapahtumana katastrofi kasvoi erityisen suureksi siksi, että uhrien ja kadonneiden joukossa oli paljon länsimaisia turisteja. Suomalaisia turmassa menehtyi lähes 200.

1.1 Aineisto

Tutkimusaineistona olivat Aasian hyökyaaltokatastrofia käsittelevät jutut 27.12.04-5.1.2005 seuraavissa sanomalehdissä: Aamulehti, Helsingin Sanomat, Iltalehti, Ilta-Sanomat, Kaleva, Keskisuomalainen, Savon Sanomat, Turun Sanomat, Kauppalehti ja Taloussanomat. Analyysi perustuu Observerin keräämään aineistoon. Juttuja oli kaikkiaan 1735 kappaletta[1]. Valtaosa aineistosta oli uutisjuttuja. Aineistoon kuulivat lisäksi artikkelit, pääkirjoitukset, kolumnit, yleisönosastokirjoitukset ja sisäsivujen juttuja esittelevät pääsivujen puffit. Kategorialla ”muu laji” tarkoitetaan juttuja, jotka eivät mahdu em. luokkiin. Tällaisia olivat esimerkiksi iltapäivälehtien jutut, joissa oli kadonneiden kuvia ja joissa pyydettiin kadonneista tietäviä ottamaan yhteyttä annettuihin puhelinnumeroihin[2].

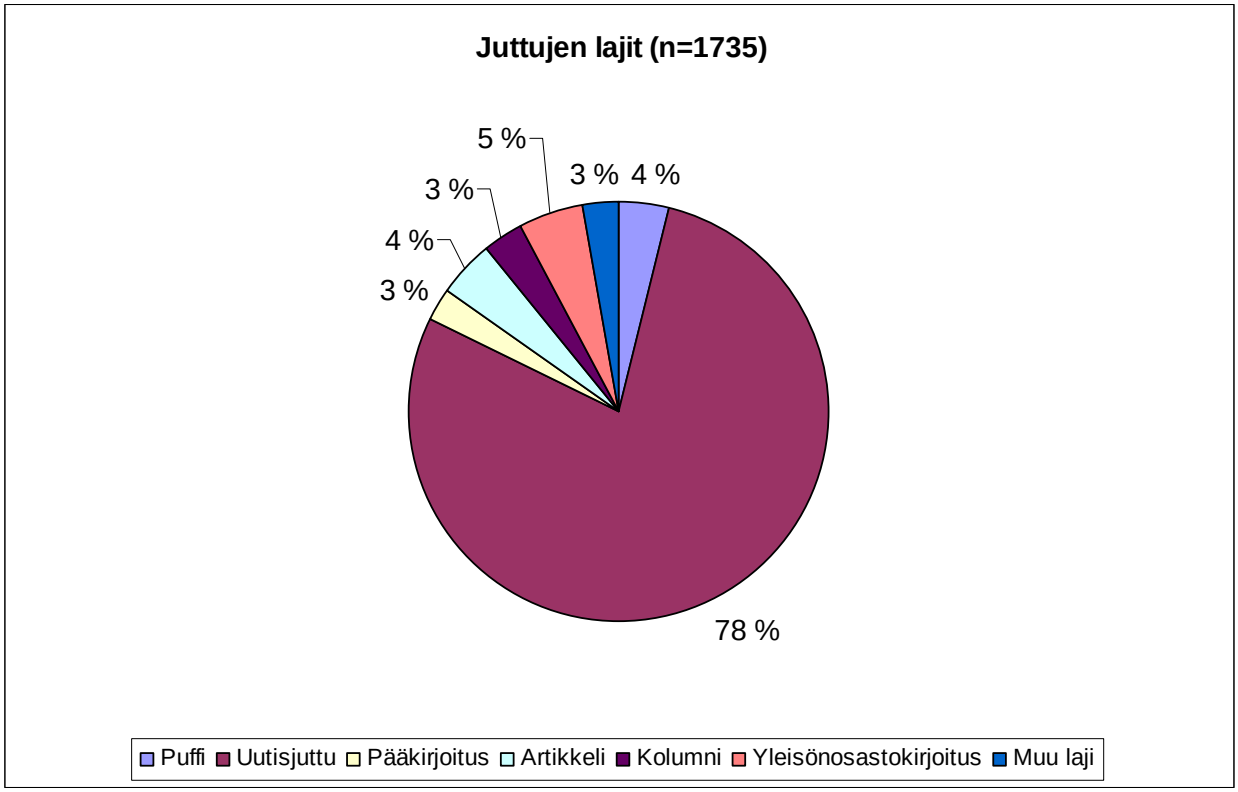

Vaikka tuhojen laajuus ja hyökyaallon uhreiksi joutuneiden suomalaisten määrä selvisi vasta ensimmäisten päivien jälkeen, oli katastrofi tutkittujen lehtien pääuutinen heti 27.12. lähtien koko tutkimusperiodin ajan. Uutisoinnin määrällinen huippu saavutettiin 30.12. ja 31.12. kun tieto suomalaisuhrien suuresta määrästä alkoi varmistua. Juttuja olisi todennäköisesti jo 27.12. ollut enemmän, mikäli järistys olisi sattunut normaalina arkipäivänä eikä sunnuntaina ja joululomalla.

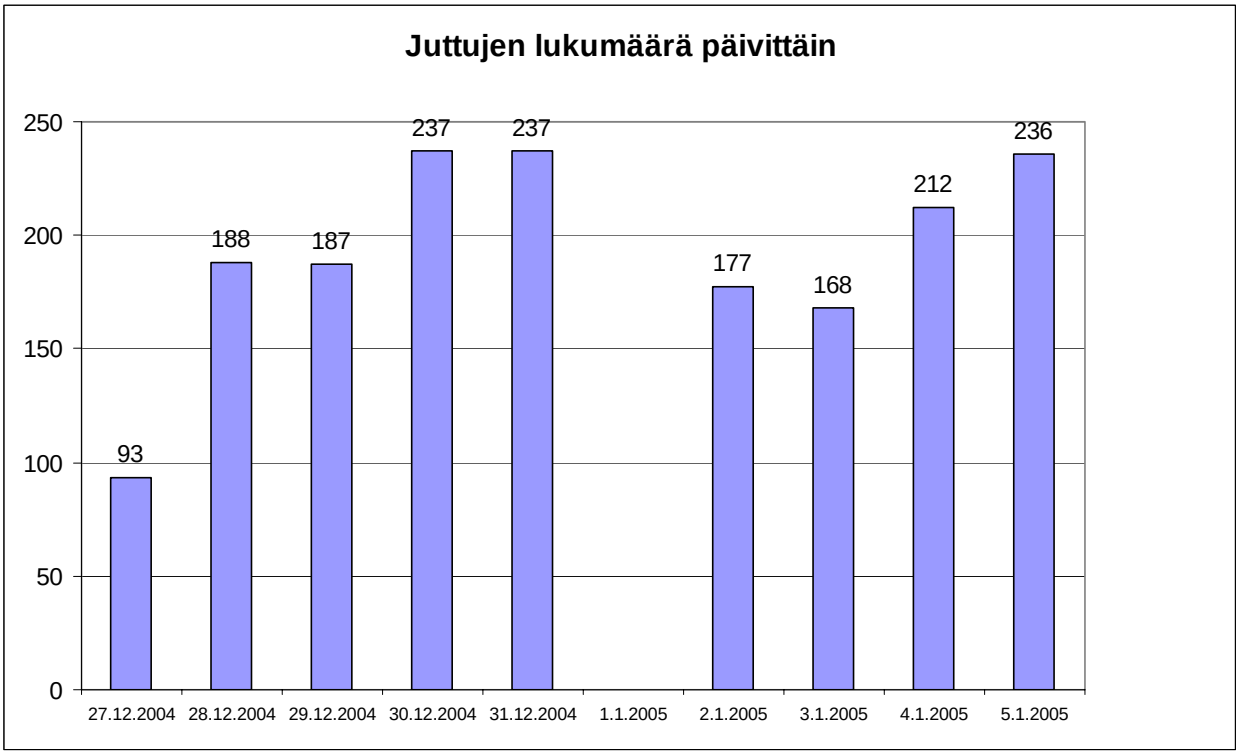

Vaikka kyse oli kaukana tapahtuneesta katastrofista, vain runsas neljännes aineiston jutuista oli uutistoimistojen tuotantoa ja 73 prosenttia median omia juttuja. Jaottelu perustuu jutussa näkyneisiin merkintöihin: mikäli juttua ei ollut päivätty uutistoimiston nimiin, tulkittiin se omaksi jutuksi. Eli mahdolliset uutistoimistoaineiston pohjalta tehdyt jutut, joita ei kuitenkaan ollut merkitty uutistoimistolta tulleeksi, koodattiin omiksi jutuiksi.

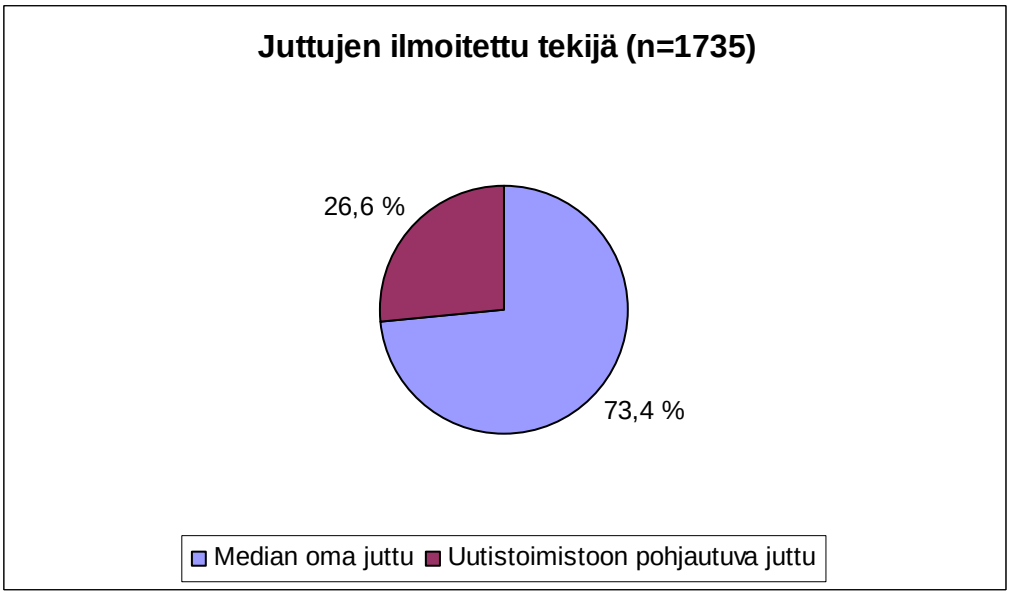

Eniten juttuja oli tutkimusperiodin aikana Ilta-Sanomissa (268), Helsingin Sanomissa (223) ja Iltalehdessä (186). Uutisoinnin volyymia kuvaa se, että pelkästään Ilta-Sanomissa oli sekä 30.12. että 31.12. yli 40 katastrofiin ja sen seurauksiin liittyvää juttua. Kaikkiaan päivälehtien

osuus koko aineistosta oli 69 prosenttia, iltapäivälehtien 26 prosenttia ja talouslehtien viisi prosenttia.

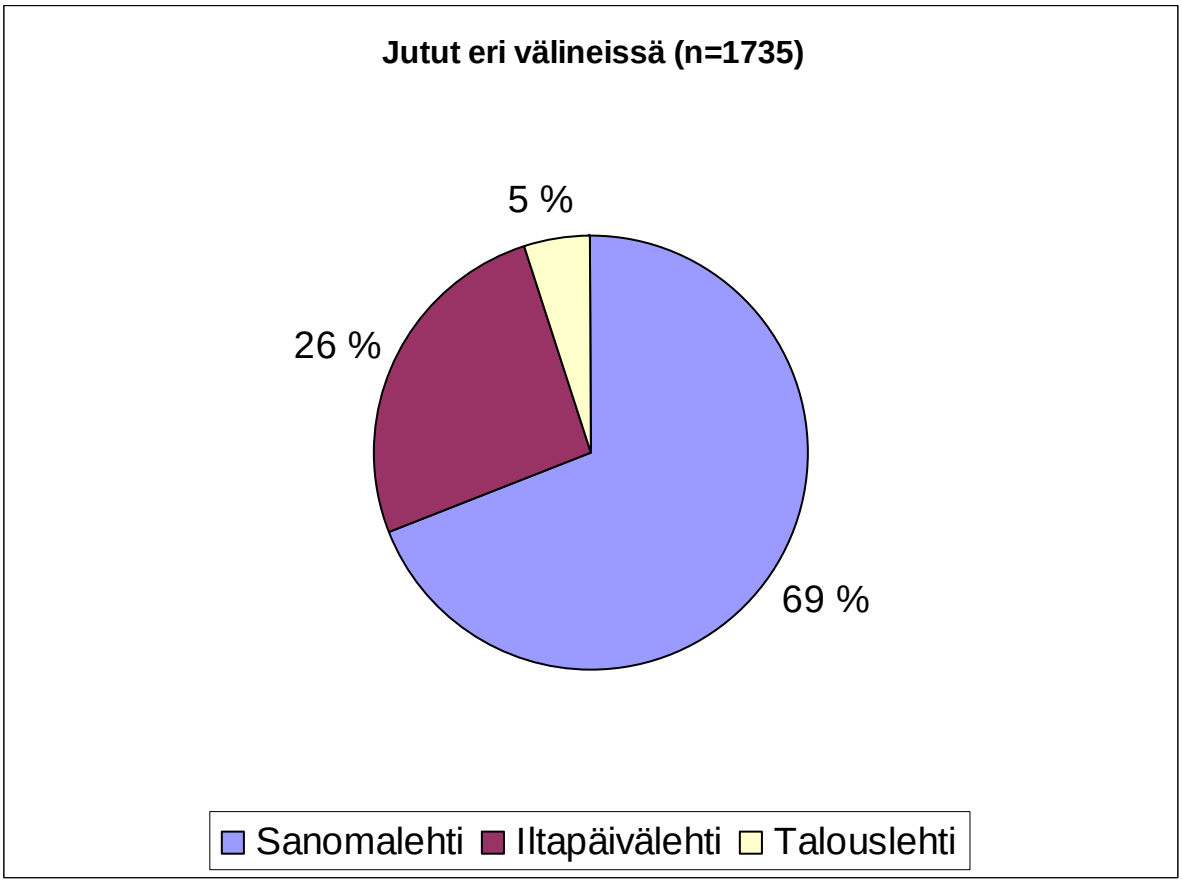

1.2 Juttujen keskeisimmät teemat

Keskeisimpiä teemoja[3] aineistossa olivat pelastustöiden raportointi (21,9 prosenttia jutuista), katastrofin taloudelliset seuraukset (15 prosenttia; Kauppalehti ja Taloussanomat nostivat tämän teeman osuutta) ja katastrofin raportointi (12,9 prosenttia). Muiden teemojen suhteellinen osuus oli alle 10 prosenttia.

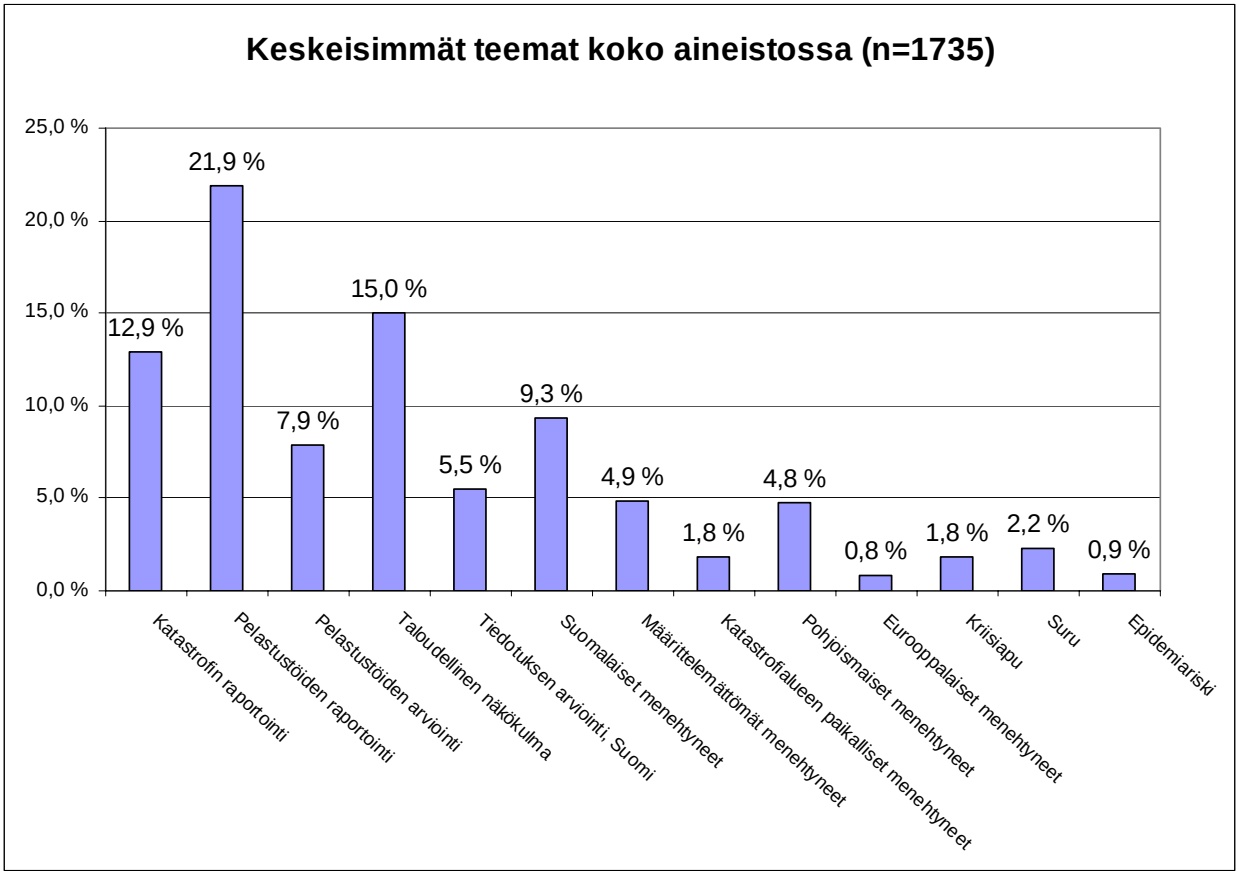

Eri teemojen painotuksissa ei päivälehtien välillä yleensä ollut suuria eroja. Iltapäivälehdillä ”katastrofin raportointi” -teema oli suhteellisesti enemmän esillä kuin muilla lehdillä. Talouslehdillä tämän teeman käsittely puolestaan oli vähäisintä. Katastrofin raportointi -teema sisältää mm. silminnäkijäkuvauksia, katastrofiin liittyviä faktoja ja yleisiä katastrofin kuvauksia.

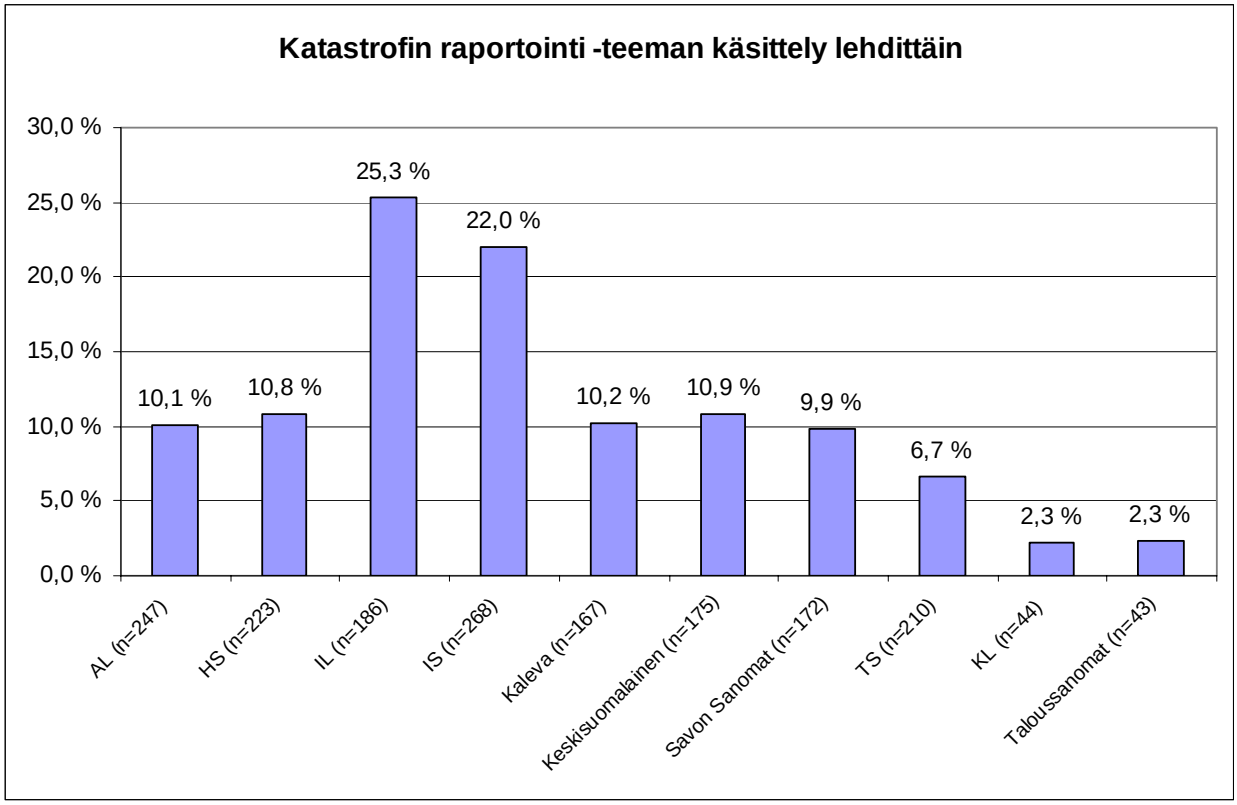

Kaikkein yleisimmän aihepiirin eli pelastustöiden raportointi -teeman yleisyyttä selittää se, että tähän alueeseen liittyviä juttuja oli lehdissä koko tutkimusperiodin ajan. Alkupäivinä kyse oli alueella tapahtuvasta pelastustyöstä kuten esimerkiksi loukkaantuneiden siirroista paikallisiin sairaaloihin tai suomalaisten sukeltajien tekemästä pelastustyöstä. Myöhemmin juttuja tehtiin evakuointilennoista, kansainvälisestä avustustoiminnasta, kenttäsairaaloiden pystyttämisestä jne.

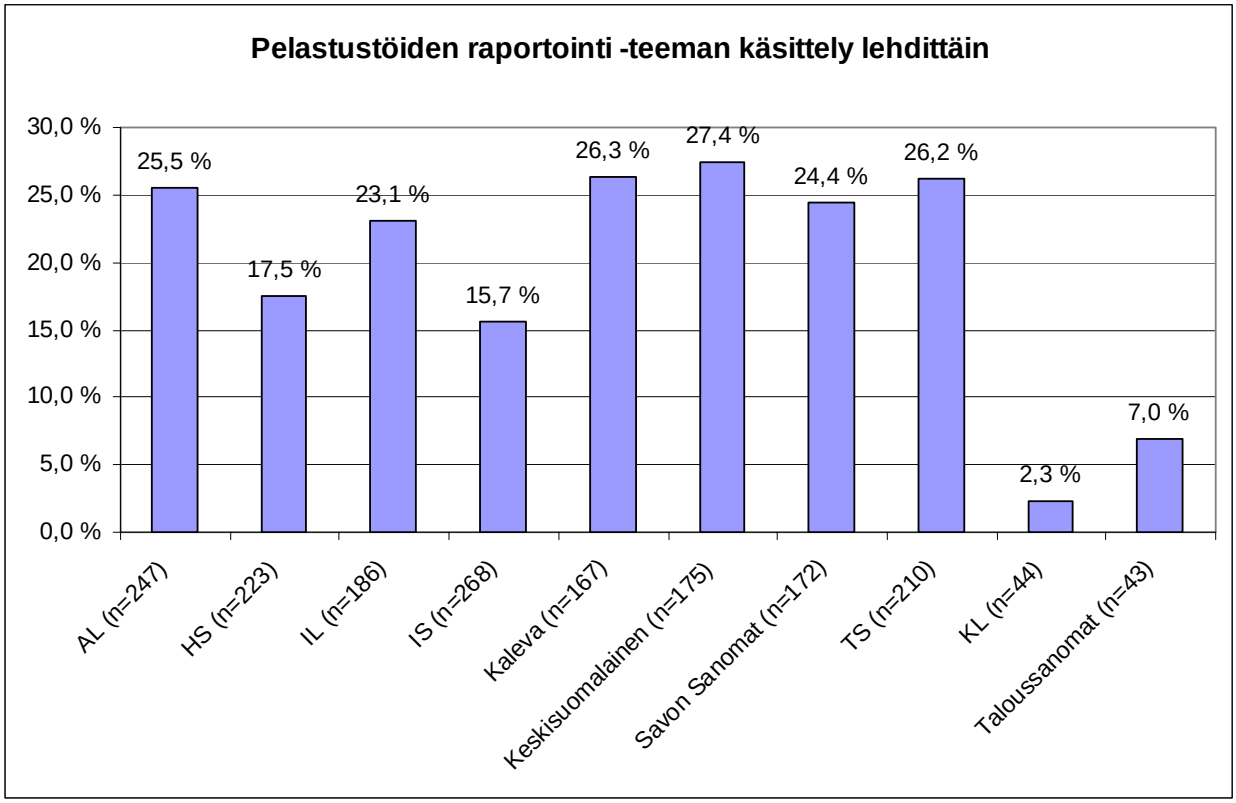

Iltapäivälehdet olivat jossain määrin kärkkäämpiä arvioimaan pelastustöiden etenemistä kuin muut lehdet. Pelastustöiden arvioinnilla tarkoitetaan tässä katastrofialueella ja Suomessa tapahtunutta pelastustyön arviointia, mm. viranomaisten, matkatoimistojen ja SPR:n toimintaa.

Lähes kymmenen prosenttia jutuista käsitteli katastrofissa surmansa saaneita suomalaisia. Tässä teemassa oli melko suuria lehtikohtaisia eroja. Suhteessa eniten tätä teemaa käsitteli Ilta-Sanomat ja vähiten Kauppalehti sekä ehkä hieman yllättäen Iltalehti.

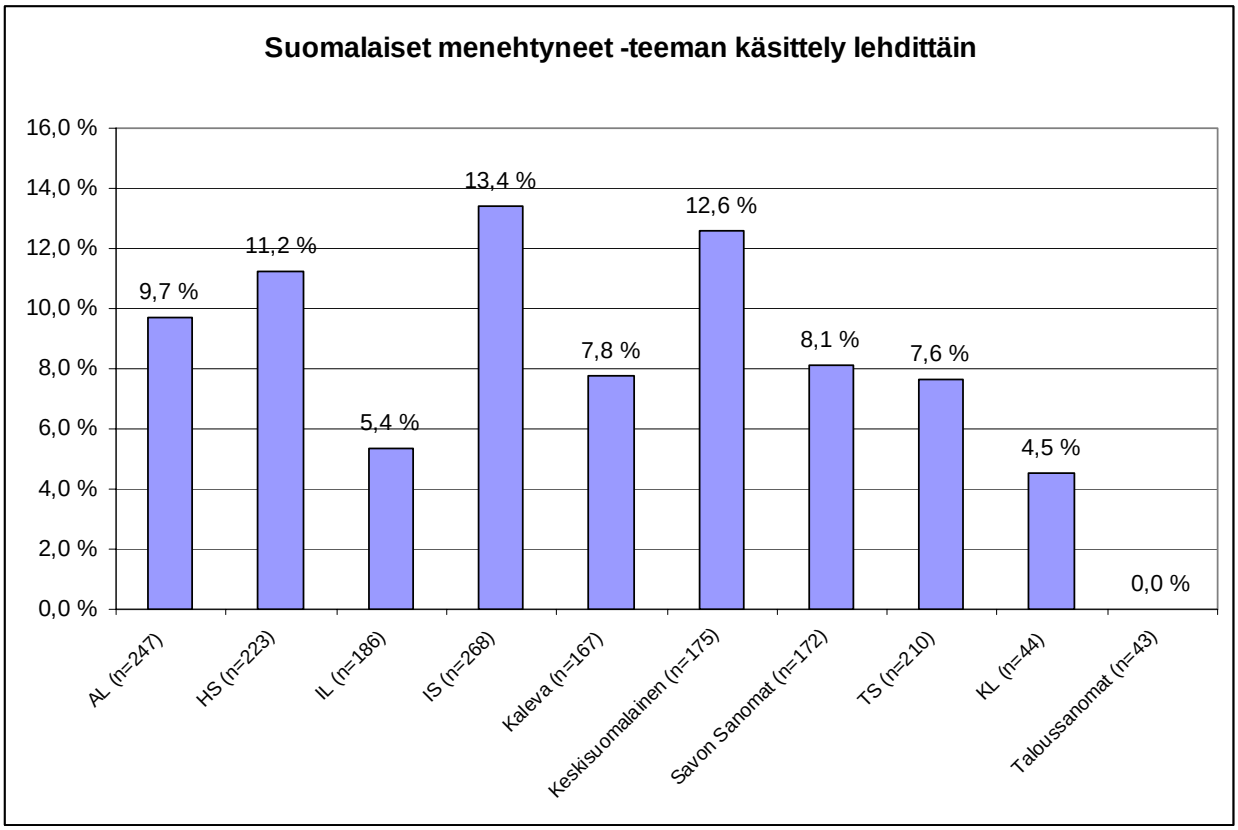

Tiedotuksen arviointi -teemalla tarkoitetaan suomalaiseen katastrofitiedottamiseen liittyviä arvioivia juttuja. Tähän sisältyvät myös median toimintaa arvioivat jutut. Yleisimmin tämän teeman yhteydessä käsiteltiin ulkoministeriön katastrofitiedotukseen liittyviä asioita.

Tiedotukseen liittyvien juttujen suhteellinen osuus oli samaa suuruusluokkaa Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa, Iltalehdessä, Ilta-Sanomissa ja Kalevassa (6,0-8,5 prosenttia). Keskisuomalaisessa, Savon Sanomissa ja Kauppalehdessä se oli selvästi alhaisempi (1,2-2,3 prosenttia).

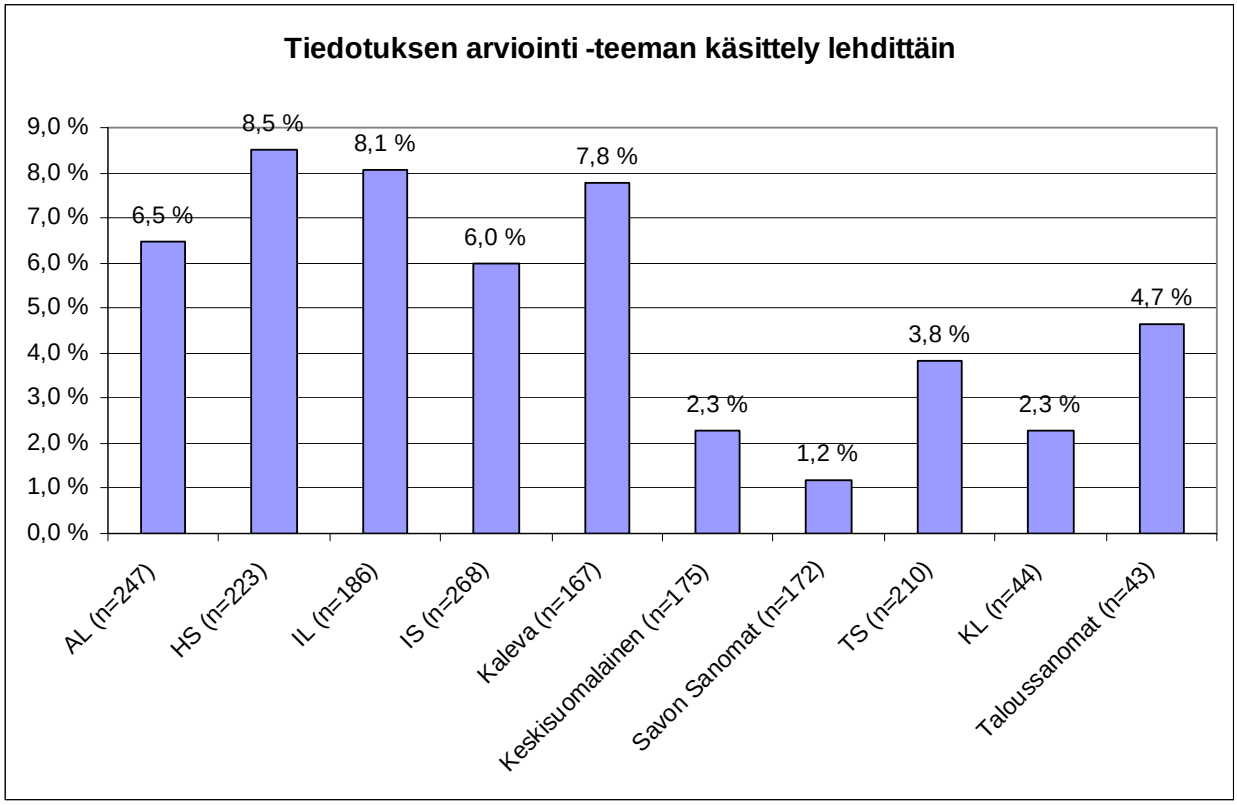

Katastrofin taloudellinen näkökulma luonnollisesti korostui talouslehdillä, kun taas iltapäivälehdillä tämän teeman osuus oli muita alhaisempi.

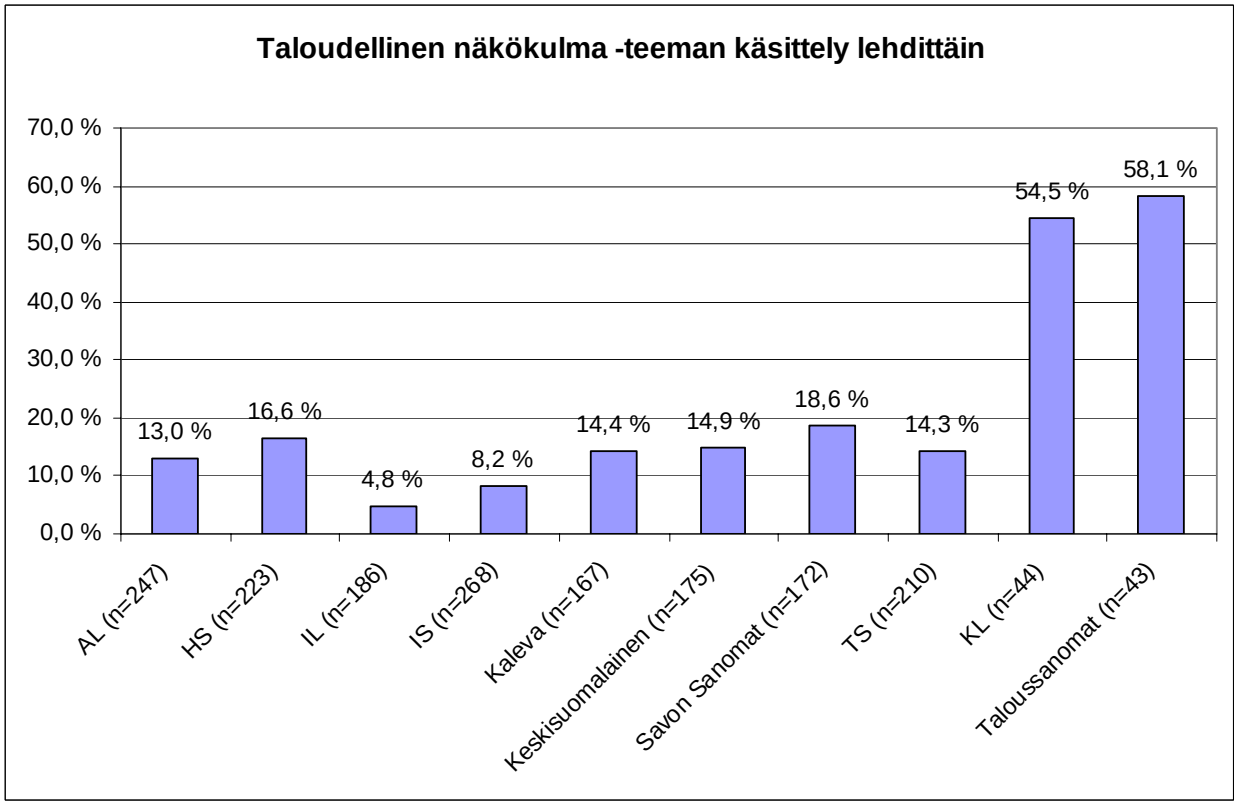

1.3 Suomalainen näkökulma vallitsi

Maanjäristys ja sen aiheuttama hyökyaalto olisivat olleet suuri uutinen suomalaisessa mediassa ilman suomalaisuhrejakin. Järistys oli yksi kaikkien aikojen voimakkaimpia ja kuolonuhrien määrä valtava. Suomalaisuhrit tekivät tapahtumasta valtavan uutistapahtuman.

Koko katastrofin näkökulmasta suomalaisten uhrien suhteellinen määrä ei ollut suuri, mutta suomalaisessa mittakaavassa mitään vastaavaa ei ollut koettu sitten sota-aikojen. Tutkituissa sanomalehdissä katastrofia tarkasteltiinkin ensisijaisesti kansallisena tragediana: 69 prosentissa jutuista katastrofia tarkasteltiin suomalaisesta näkökulmasta. Puhtaasti katastrofialueen paikallisena asiana aihetta käsiteltiin yhdeksässä prosentissa juttuja. Kadonneiksi ilmoitettujen ja uhreiksi joutuneiden ruotsalaisten suuri määrä aiheutti sen, että ruotsalaisen näkökulman sisältävien juttujen määrä nousi neljään prosenttiin. Aineistossa oli myös useita juttuja, jossa kommentoitiin ruotsalaista viranomaistoimintaa tai verrattiin sitä suomalaiseen.

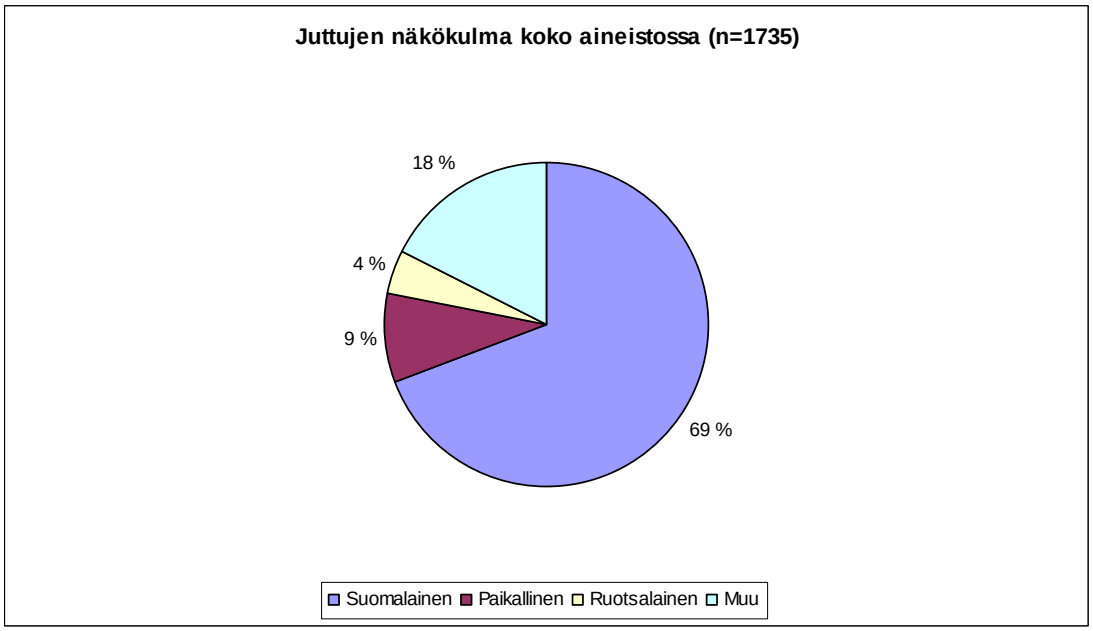

”Muu” näkökulma (18 %) tarkoittaa juttuja, joissa kerrotaan esimerkiksi kansainvälisistä avustusoperaatioista, katastrofin taloudellisista vaikutuksista tai muista kuin suomalaisista, ruotsalaisista tai paikallisista uhreista.

Vahva suomalaisnäkökulma läpäisi koko lehtikentän eikä eri välineiden välillä ollut tässä suhteessa suuria eroja[4]. Iltapäivälehdissä, jotka tekivät paljon henkilöjuttuja alueella olleista ja uhrien omaisista, suomalaisnäkökulma oli vahvempi kuin päivälehdissä. Niiden jutuista lähes 80 prosenttia oli tehty suomalaisnäkökulmasta, Iltalehden jutuista jopa yli 80 prosenttia.

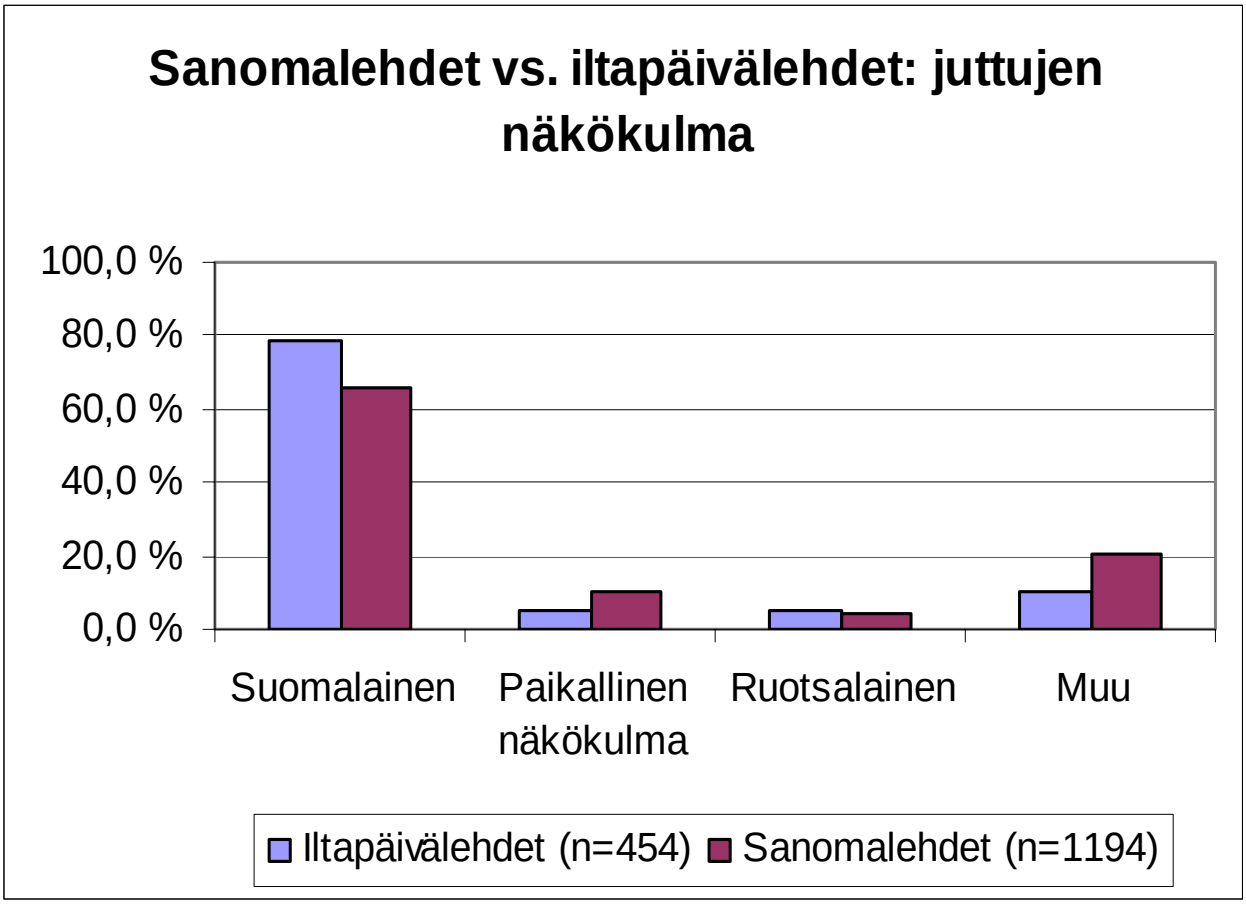

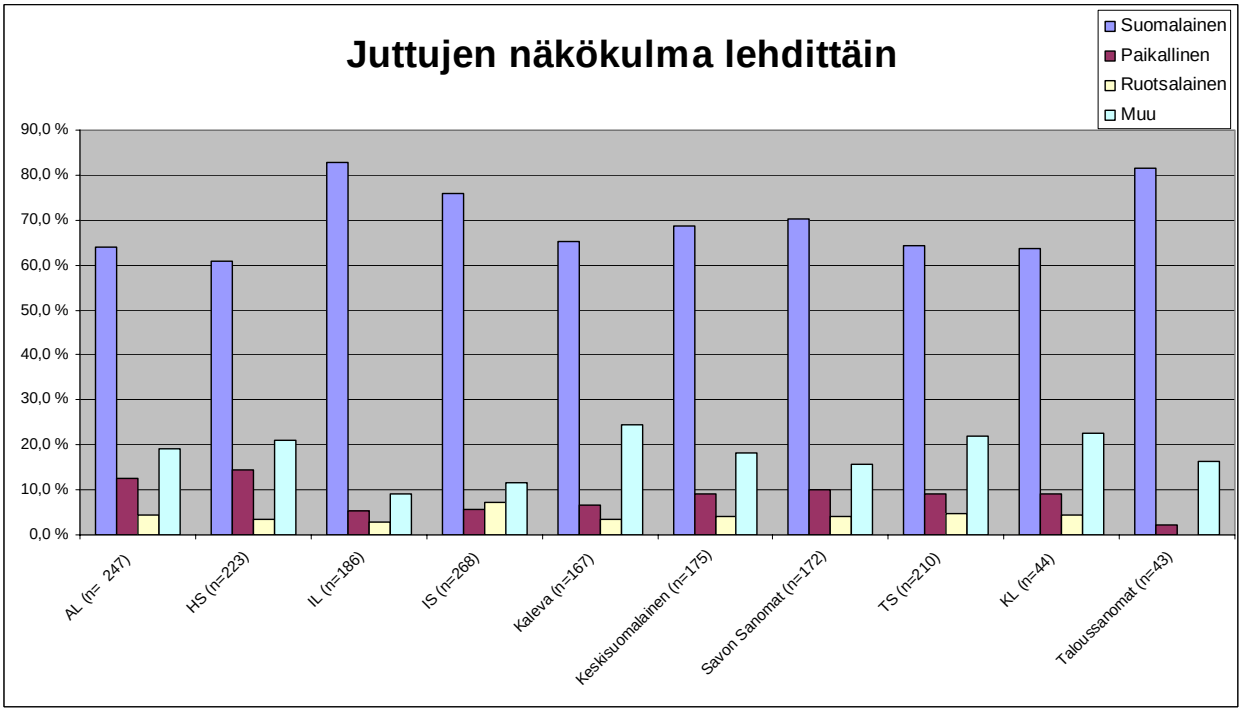

Suomalaisnäkökulman suhteellinen osuus ei suuresti vaihdellut eri päivinä. Vuodenvaihteen jälkeen osuus kuitenkin laski jonkin verran samaan aikaan kun paikallisesta hädästä kertovien

juttujen määrä lisääntyi. Katastrofialueen maiden tai ihmisten näkökulmasta kertovien juttujen määrä pysyi kuitenkin koko ajan kymmenessä prosentissa tai sen alapuolella.

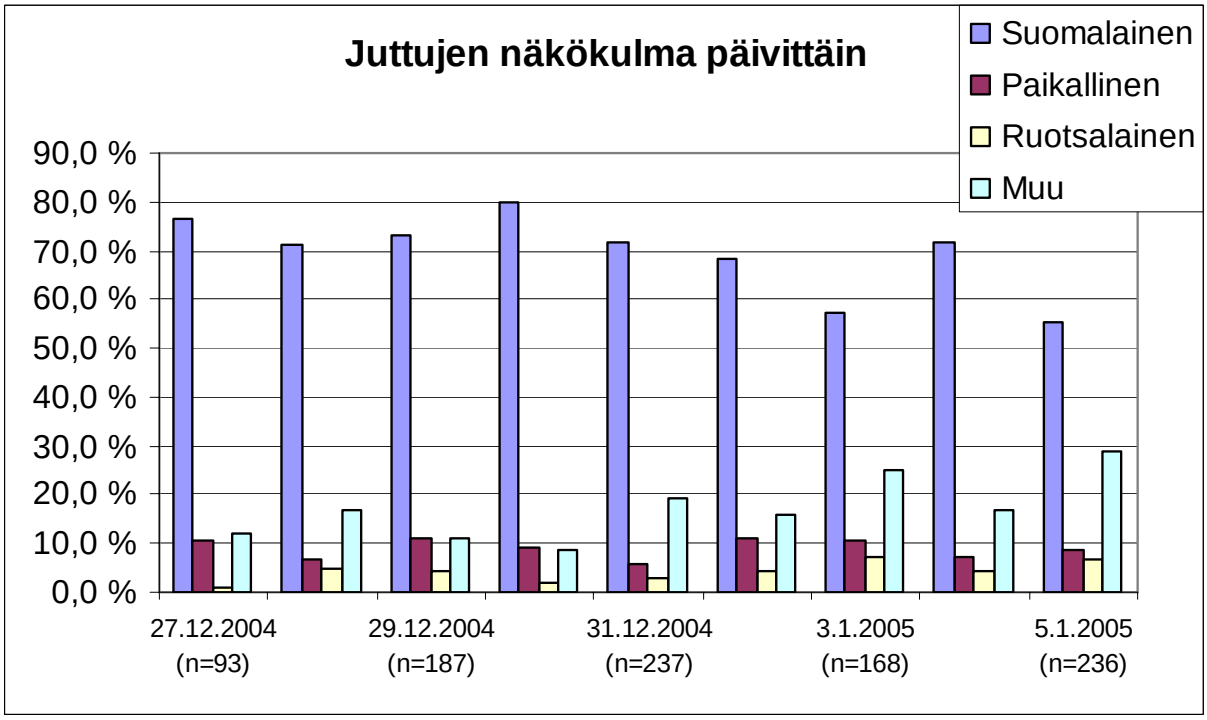

Suomalainen näkökulma näkyi myös siinä, missä määrin katastrofin kokeneita maita käsiteltiin sanomalehdissä[5]. Aineellisilla tuhoilla ja ihmishenkien menetyksillä mitattuna pahimpia katastrofialueita olivat Indonesia, Sri Lanka ja Intia. Näitä selvästi useammin jutuissa esiintyi kuitenkin Thaimaa, joka oli miltei kaikkien suomalaisuhrien matkakohteena. Lähes joka toisessa jutussa mainittiin Thaimaa tai jokin sen alue.

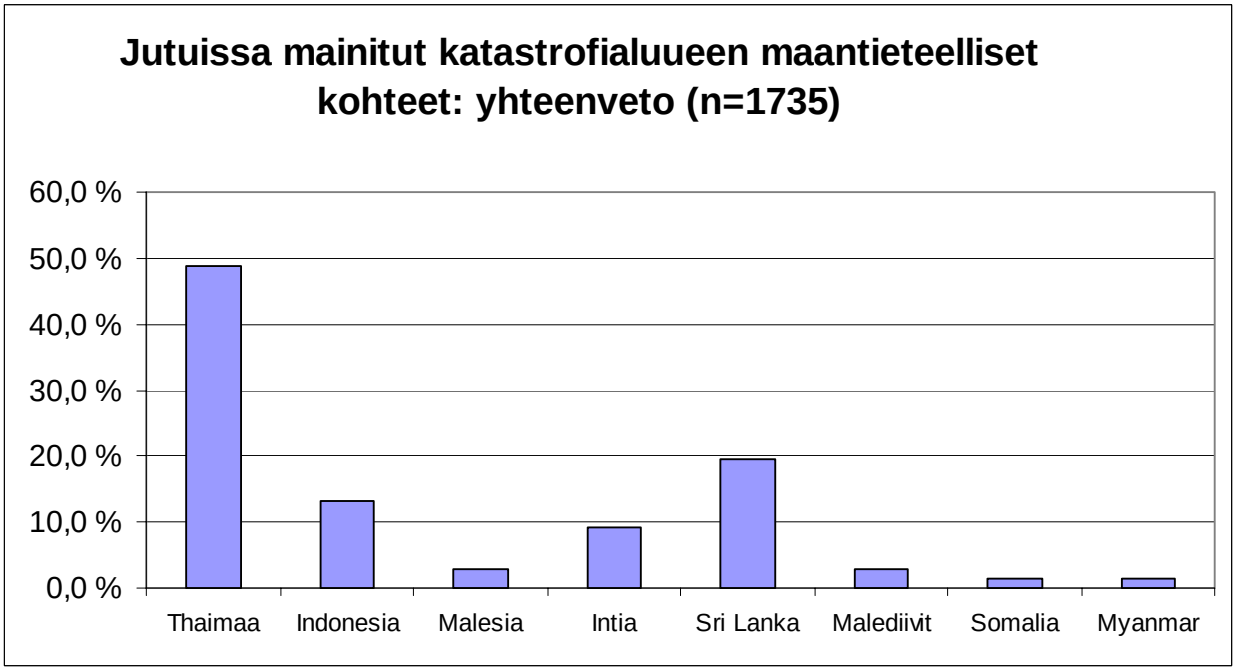

Maanjäristyksen keskus oli Indonesiaan kuuluvan Sumatran saaren edustalla. Ensimmäinen kansainvälisten uutistoimistojen (klo 4) ja Suomen tietotoimiston sähke (klo 4.35) maanjäristyksestä oli peräisin juuri Indonesiasta. Jo ensimmäisestä päivästä lähtien oli selvää, että tuhot ovat siellä suuret. Heikkojen tietoliikenneyhteyksien ja Acehin maakunnassa käytävän sisällissodan vuoksi tiedon saamisessa oli kuitenkin suuria ongelmia. Indonesiaa käsittelevien juttujen suhteellinen osuus laski viiden ensimmäisen päivän aikana kunnes uutistoimistot ja lehdet saivat omia toimittajiaan paikalle.

Paradoksaalista on, että ensimmäisinä päivinä eniten tietoja ja uutisia saatiin alueilta, jotka olivat tuhoutuneet vain sen verran, että infrastruktuuri ja tietoliikenneyhteydet toimivat. Pahiten tuhoutuneiden alueiden (kuten Acehin maakunta Indonesiassa ja Khao Lakin alue Thaimaassa) päällä leijui kolkko hiljaisuus.

Thaimaa-näkökulma oli vallitseva koko tutkimusperiodin ajan. Sri Lanka oli aluksi melko vahvasti esillä toisaalta sen vuoksi, että ensimmäiset uutiset kertoivat tuhoista juuri siellä. Toisaalta se oli alue, jossa oli myös lomailemassa satoja suomalaisturisteja. Alkuvaiheessa näyttikin siltä, että juuri Sri Lanka olisi pahinta katastrofialuetta. Myös Intian suhteellinen osuus uutisissa oli suhteellisen korkea 27.12. Ylipäätään katastrofialueen maita käsiteltiin melko tasaisesti ensimmäisenä uutispäivänä.

Tilanne kuitenkin muuttui kun tietoa suomalaisten kohtalosta alettiin saada. Uutisoinnin fokus siirtyi 28.12. alkaen korostuneesti Thaimaahan etenkin kun Sri Lankassa suomalaisturistit selvisivät selvästi vähäisemmin vaurioin kuin Thaimaassa lomailleet.

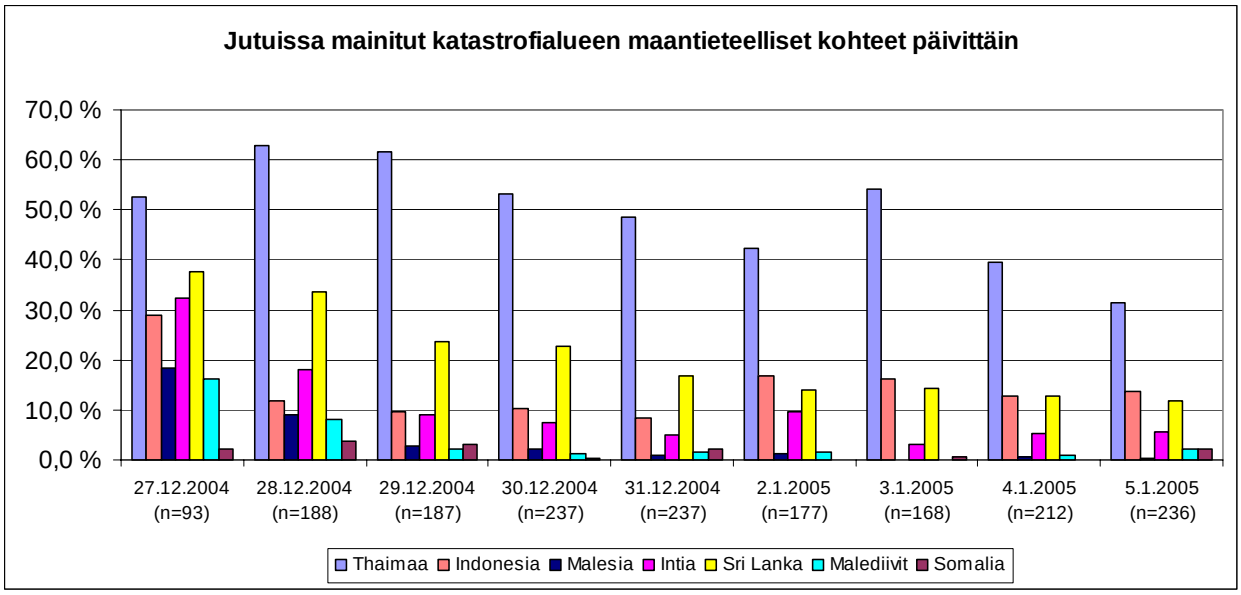

1.4 Tärkeimmät tiedonlähteet

Kun toimituksissa ymmärrettiin, että kyse paitsi yhdestä maailman suurimmista luonnonkatastrofeista myös merkittävästä suomalaisesta murhenäytelmästä, valjastettiin valtaosa toimitusten resursseista katastrofiuutisten tekemiseen. Tämä näkyy myös käytettyjen tiedonlähteiden[6] monipuolisuudessa. Jos mediaa silloin tällöin arvostellaan tyytymisestä valmiin tiedon prosessointiin, haettiin nyt tietoa itse aktiivisesti ja resursseja säästämättä monista eri lähteistä. Kuten monien muidenkin uutistapahtumien yhteydessä, Suomen valtionhallinto (laajasti ottaen) oli määrällisesti mitattuna ja koko tutkimusperiodin näkökulmasta tärkein tiedonlähde medialle: lähes joka neljännessä jutussa oli käytetty lähteenä valtionhallintoa. Sen rinnalla oli kuitenkin melko tasaisesti monia muitakin lähteitä kuten erilaiset yleishyödylliset tahot (esim. SPR ja kirkko), muiden maiden viranomaiset, katastrofin kokeneet kansalaiset, media[7] ja kaupalliset tahot (esim. matkatoimistot). Repertuaari lienee normaalia tasaisempi ja etenkin ”tavallisten” kansalaisten rooli selvästi suurempi kuin monessa muussa uutistapahtumassa. Silminnäkijäraporteilla ja tunnelmien kuvailulla oli kysyntää.

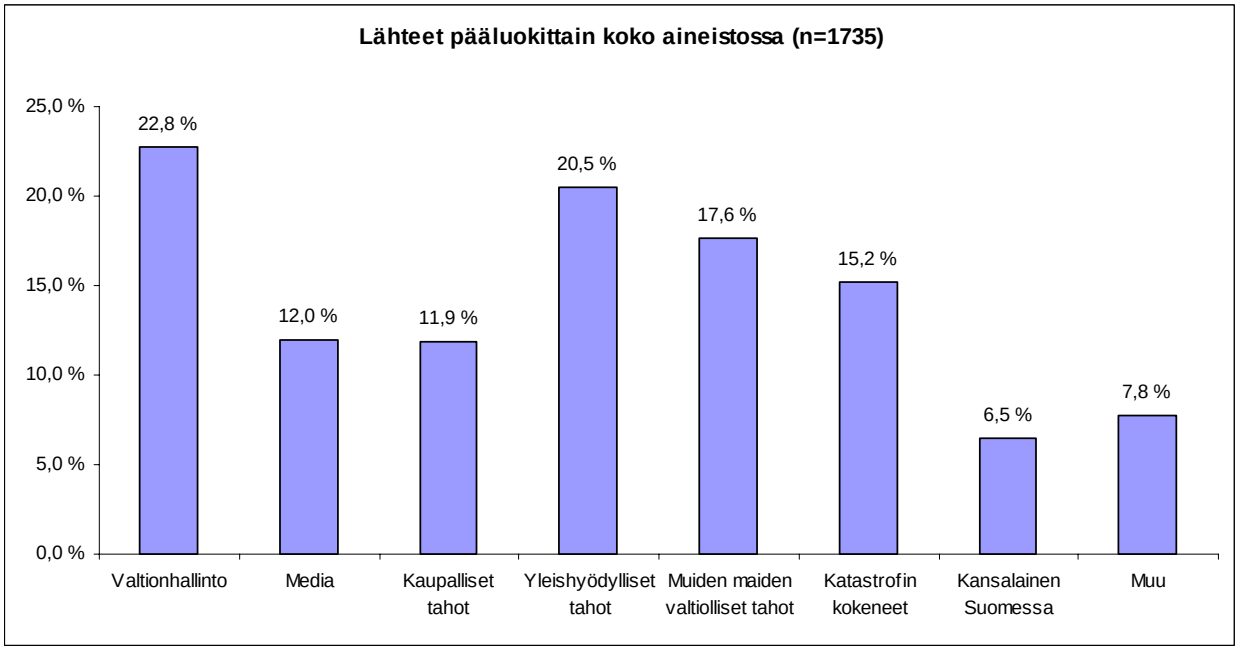

Iltapäivälehtien tapa tarkastella asioita henkilöiden kautta ja niiden päivälehtiäkin voimakkaampi keskittyminen suomalaisnäkökulmaan näkyvät lähdeprofiilien vertailussa. Seuraavien kaavioiden luvut kertovat siis sen, kuinka suuressa osassa juttuja ao. taho oli lähteenä.

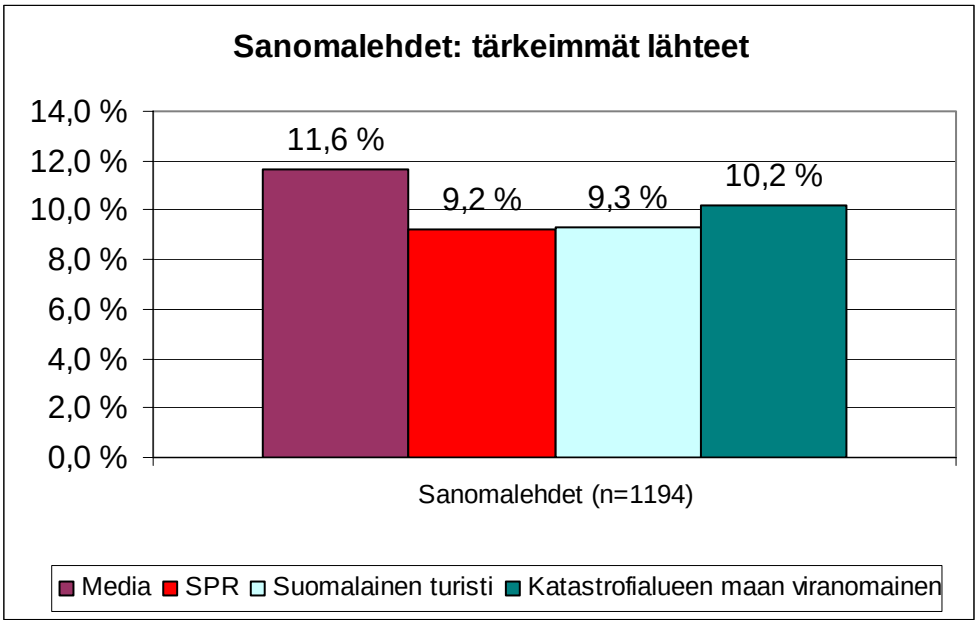

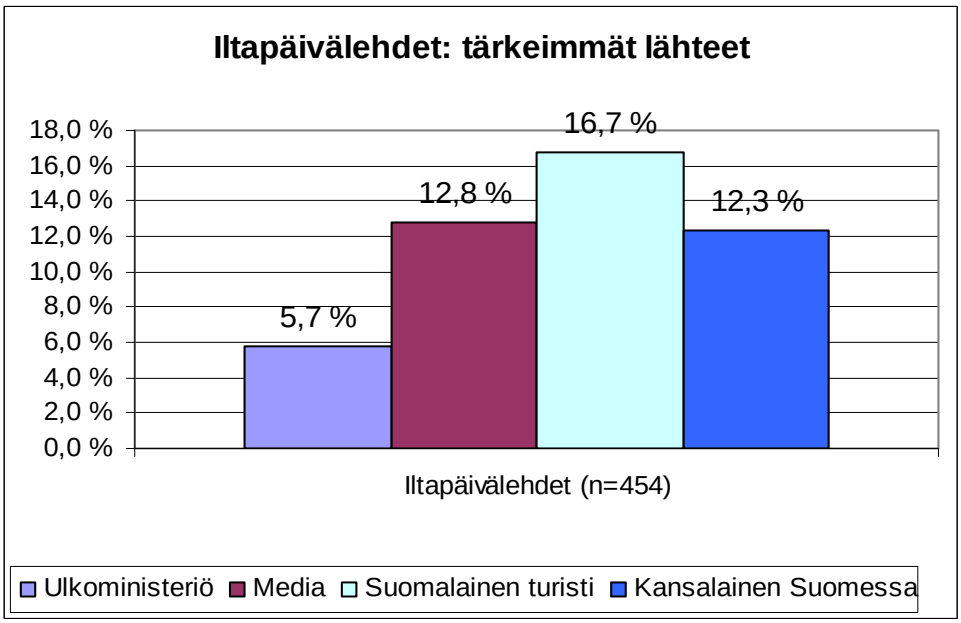

Uutispäivät ja lähdekäytännöt vaihtelivat tutkimusperiodin aikana. Erot havainnollistuvat kun lähteiden pääluokkia pilkotaan pienempiin osiin ja tarkastellaan yksittäisiä lähteitä päiväkohtaisesti. Kaksi ensimmäistä päivää (27. ja 28.12.) olivat lähdeprofiileiltaan hyvin samantyyppisiä. Neljä tärkeintä lähdettä, suomalaiset turistit, media, katastrofialueen viranomaiset ja Suomen ulkoministeriö, olivat samat ja myös niiden suhteelliset osuudet kaikista lähteistä samaa luokkaa.

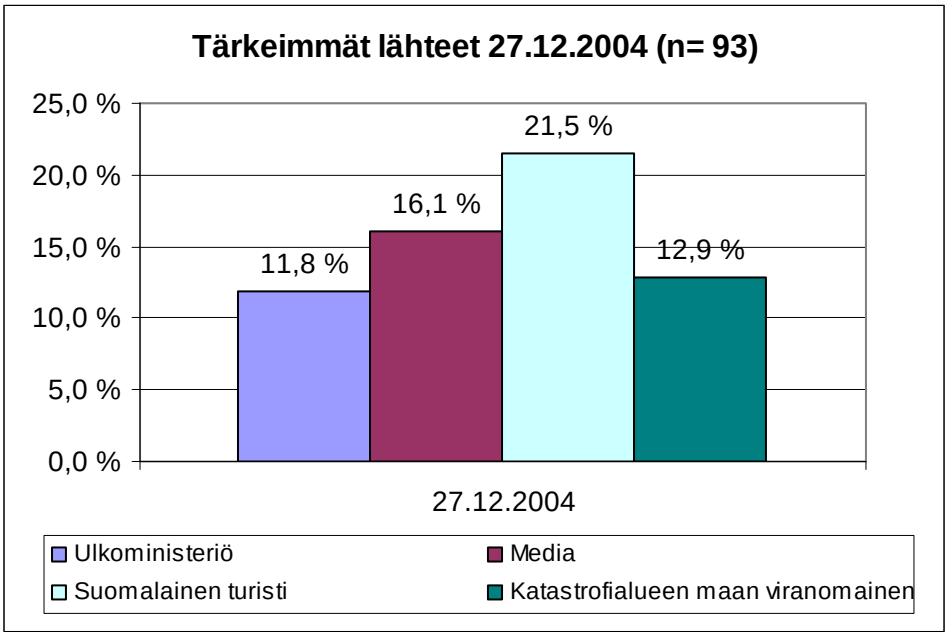

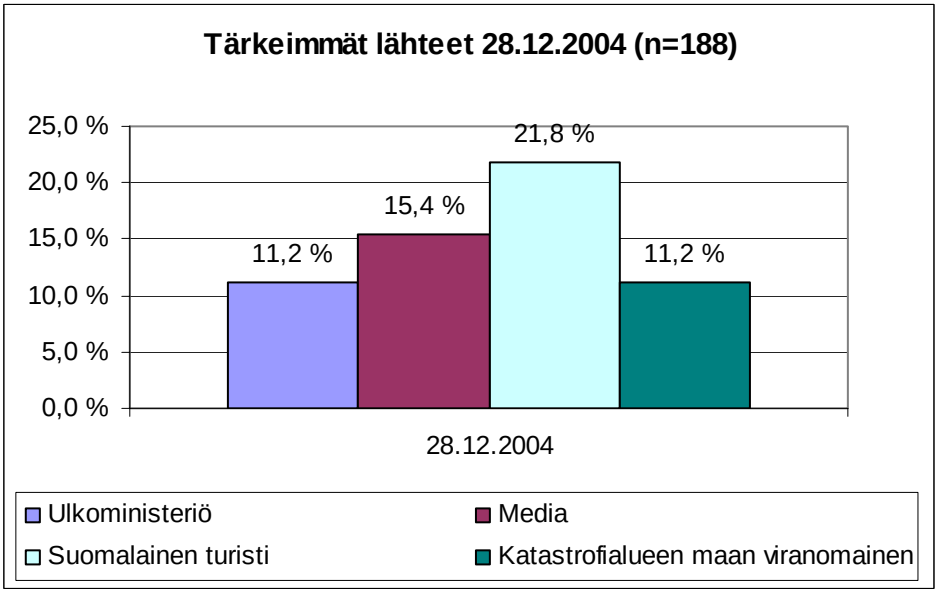

Suomalaisten turistien rooli lähteinä oli hyvin keskeinen: noin viidennes kaikista käytetyistä lähteistä oli suomalaisia matkailijoita. Se kertoo ainakin kahdesta asiasta: ensinäkin suomalainen näkökulma oli vahvasti esillä jo alusta alkaen, vaikka tietoja kadonneista tai menehtyneistä suomalaisista ei juuri ollut käytettävissä. Olivathan 27.12. ilmestyneet lehdet tehty jo järistyspäivänä 26.12. Toiseksi se kertoo siitä, että toimituksissa ymmärrettiin jo ensimmäisenä päivänä, ettei kyse ole rutiinimaisesti hoidettavasta uutistapahtumasta. Tämä siitä huolimatta, että suomalaisuhrien suureen määrään herättiin vasta pari päivää myöhemmin. Tietoa ei vain jääty odottamaan valmiin tiedon tuottajilta vaan sitä lähdettiin aktiivisesti itse etsimään. Iltapäivälehdille toimintatapa lienee tutumpi kuin päivälehdille, mutta myös päivälehdissä panostettiin silminnäkijöiden etsimiseen. ”Normaaleissa” uutistapahtumissa yksittäisten kansalaisten rooli lähteinä ei ole näin vahva etenkään päivälehdissä.

29.12. keskeisimpien lähteiden profiilissa tapahtuu mielenkiintoinen muutos: suomalainen viranomainen (ulkoministeriö) ei enää mahdu neljän käytetyimmän lähteen joukkoon.

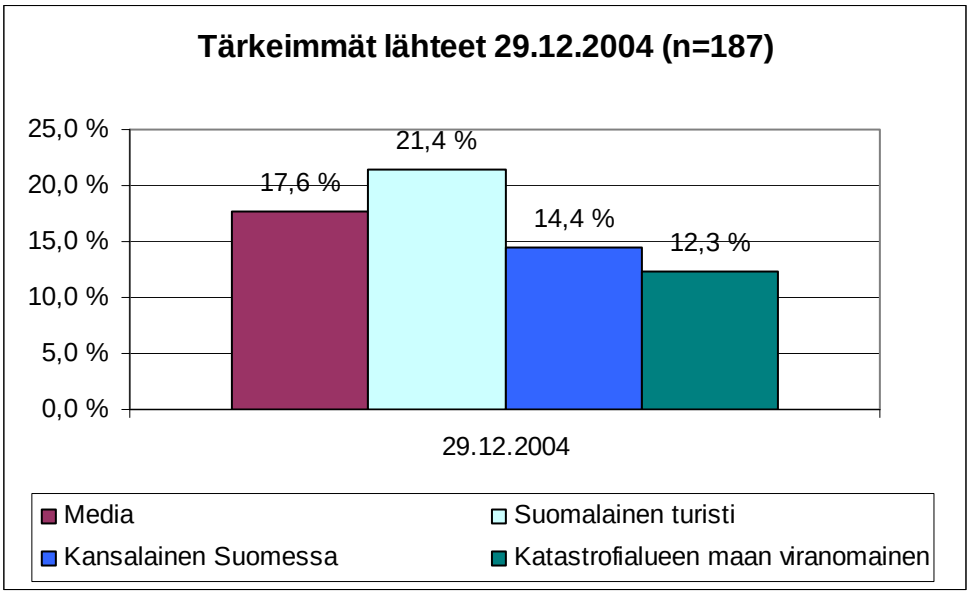

Lähdeprofiili heijasteli ainakin osin journalistien pettymystä ulkoministeriön tiedotuslinjaan, jossa pitäydyttiin vain varmistettuihin tietoihin suomalaisista uhreista ja kadonneista. Ristiriita tämän linjan ja muista lähteistä saatujen tietojen välillä kasvoi niin suureksi, että ulkoministeriön relevanssi suhteessa muihin lähteisiin laski selvästi. Ulkoministeriön varmistettuja tietoja raportoimalla ei kyetty antamaan realistista kuvaa suomalaisten kohtalosta katastrofialueella. 29.12. valtionhallinnon rooli tiedonlähteenä oli ylipäätään suhteellisesti kaikkein alhaisimmillaan tutkimusprosessin aikana.

Yksittäisten kansalaisten rooli tiedonlähteinä sen sijaan kasvoi tässä vaiheessa edelleen. Keskeisiksi haastateltaviksi nousivat silminnäkijöiden lisäksi uhrien tai kadonneiden läheiset Suomessa. Suomalainen turisti tai kansalainen Suomessa muodostivat yhteensä yli kolmanneksen kaikista käytetyistä lähteistä. Yksittäisten kansalaisten suurta määrää selittää myös se, että evakuointilennot olivat tässä vaiheessa tuoneet Suomeen suuren joukon alueella olleita suomalaismatkailijoita.

Seuraavina päivinä lähdeprofiilit tasoittuivat niin, ettei minkään yksittäisen toimijaryhmän rooli ollut yhtä keskeinen kuin aiempina päivinä.

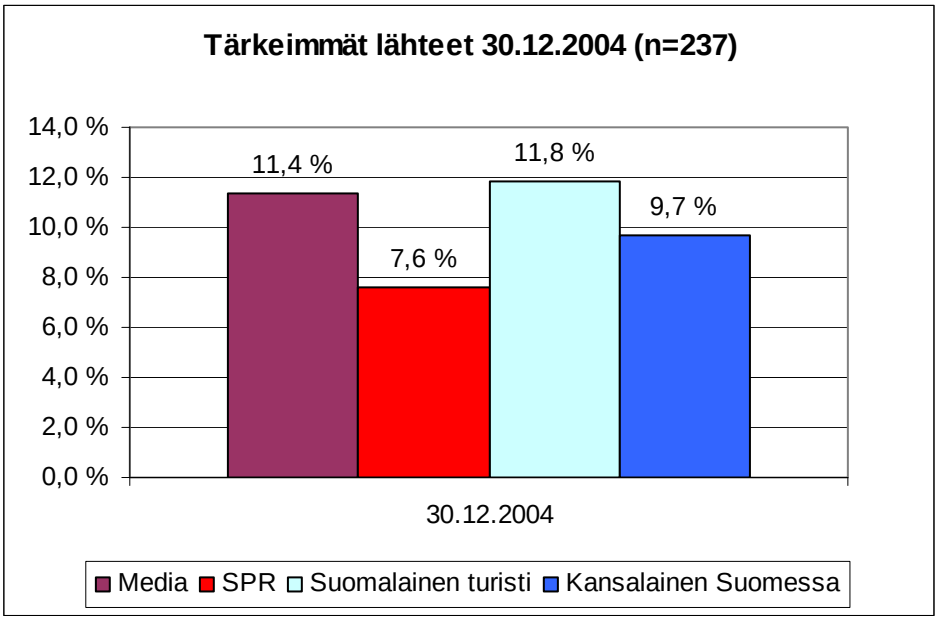

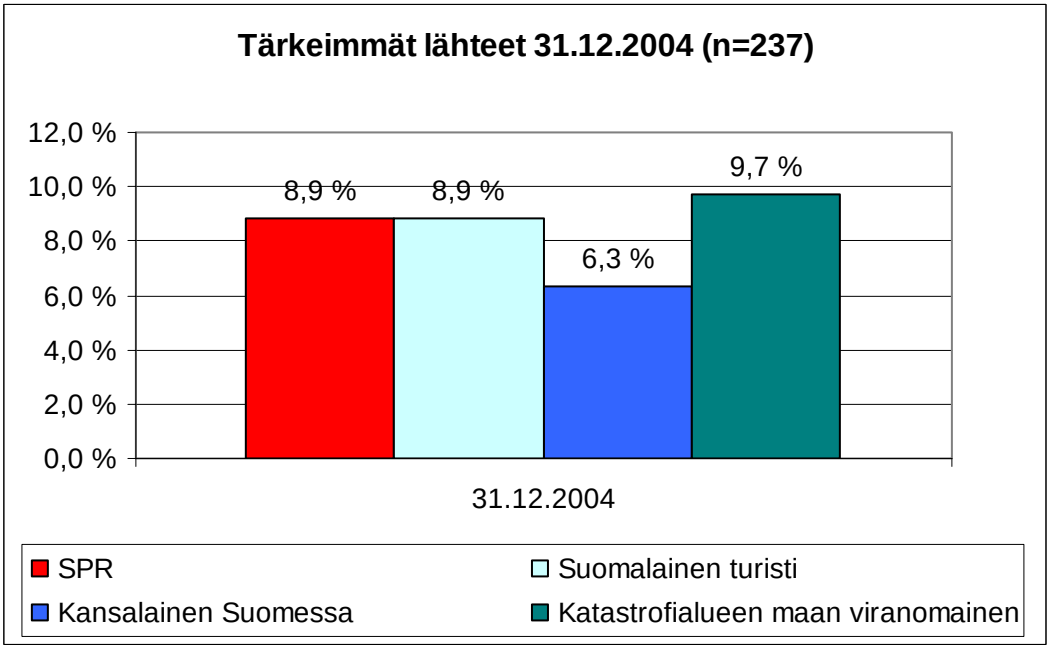

Yksittäisten suomalaisten suhteellinen osuus laski ja uutena toimijana neljän keskeisimmän lähteen joukkoon tuli Suomen Punainen Risti, joka oli käynnistänyt avustustoimintaansa ja kansalaiskeräyksiään.

2.1. (1.1. lehdet eivät ilmestyneet) yksittäiset suomalaiset eivät enää olleet keskeisimpien lähteiden kärkijoukossa. Tämä selittynee ainakin osittain sillä, että oli sunnuntai eivätkä iltapäivälehdet ilmestyneet. Niille silminnäkijäkertomukset ja kansalaisten kertomukset olivat vielä keskeisempää aineistoa kuin päivälehdille.

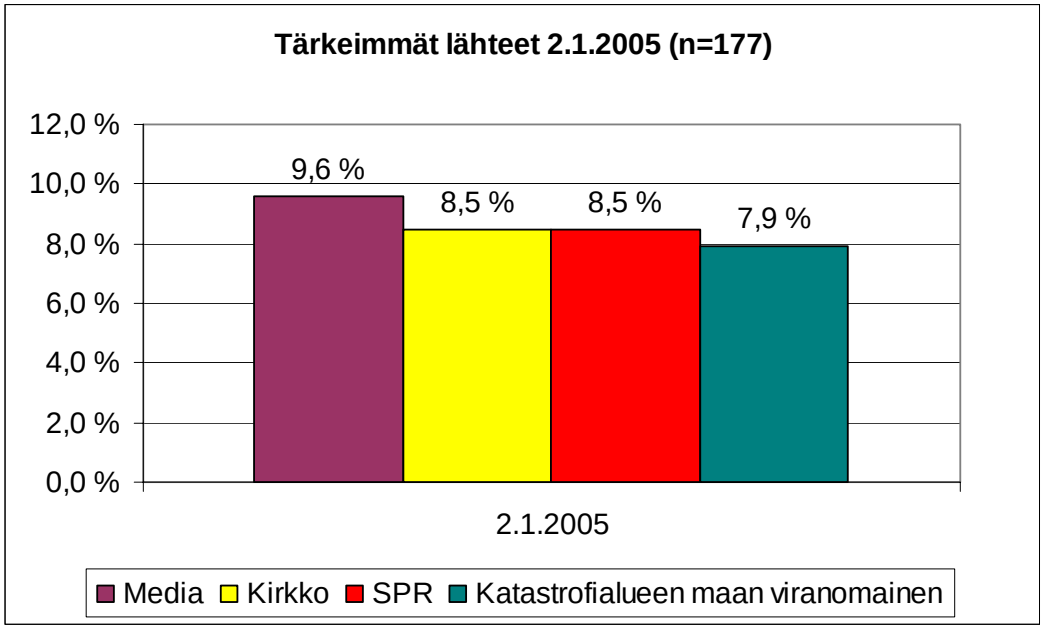

Tämän jälkeen joukkoviestimien lähdekäytännöt alkoivat ”normalisoitua”: silminnäkijäkuvauksista tai läheisten kertomuksista ei enää löytynyt samalla tavalla uusia näkökulmia kuin aiemmin ja journalismin lähdekäytännöt alkoivat palata tavanomaiseen instituutiovetoisuuteen. Tunteellisesta kuohuntavaiheesta siirryttiin asiantuntija-arvioihin, avustustoimien kuvaamiseen ja ruumiiden tunnistukseen. Keskeisiä lähteitä eivät enää olleet niinkään yksittäiset kansalaiset kuin viranomaiset ja järjestöt.

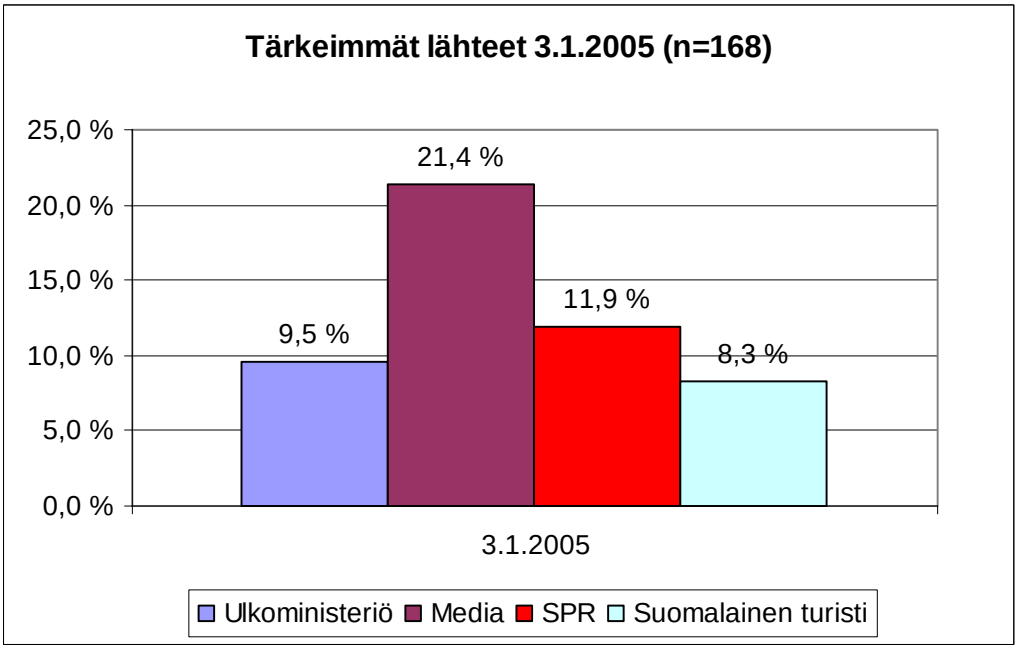

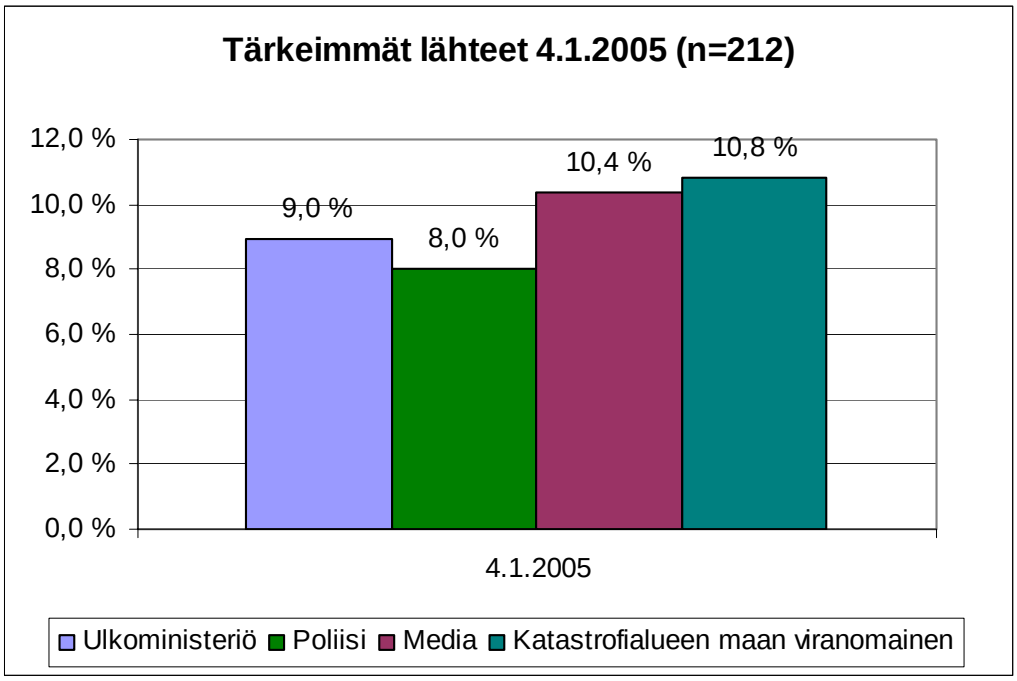

Tutkimusjakson lopulla lähdeprofiilissa alkaa myös näkyä se, että suomalaisnäkökulman suhteellinen osuus laskee ja lähteiksi nousee kansainvälisiä toimijoita. Uutisissa aletaan kertoa aiempaa enemmän katastrofin kokeneiden maiden tilanteesta ja avustusoperaatioista.

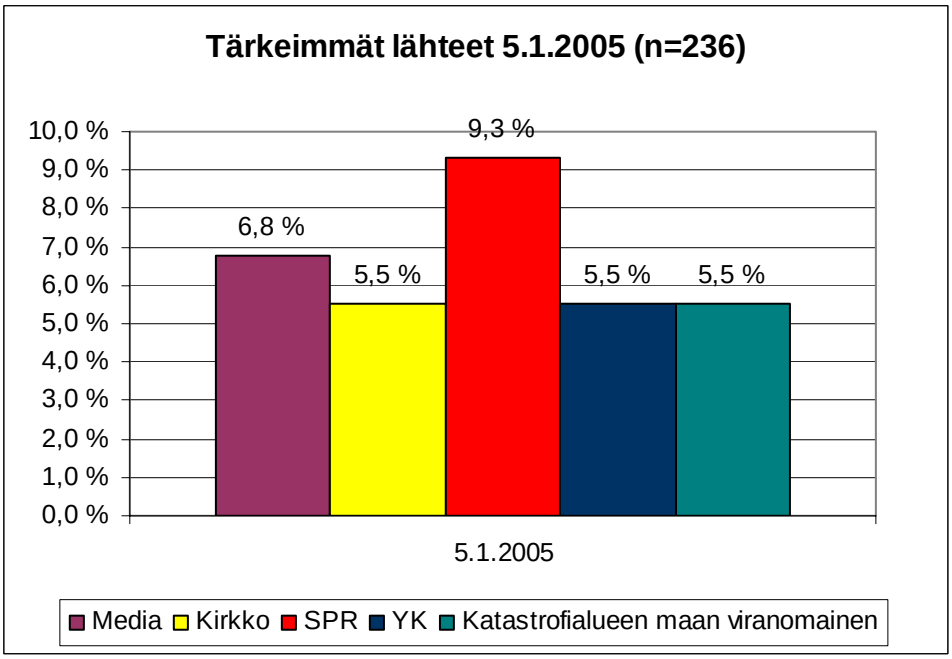

1.5 Keihin uutisointi henkilöityi?

Yksittäisistä ihmisistä katastrofin uutisointi henkilöityi sanomalehdissä eniten pääministeri Matti Vanhaseen. Hän esiintyi kaikkiaan 61 jutussa. Toiseksi yleisimmin käytettyjä henkilölähteitä[8] olivat ulkoministeri Erkki Tuomioja ja Suomen Punaisen Ristin viestintäpäällikkö Hannu-Pekka Laiho. Kärkikaksikko oli sama myös kaikkien kolmen televisiokanavan pääuutislähetyksissä.

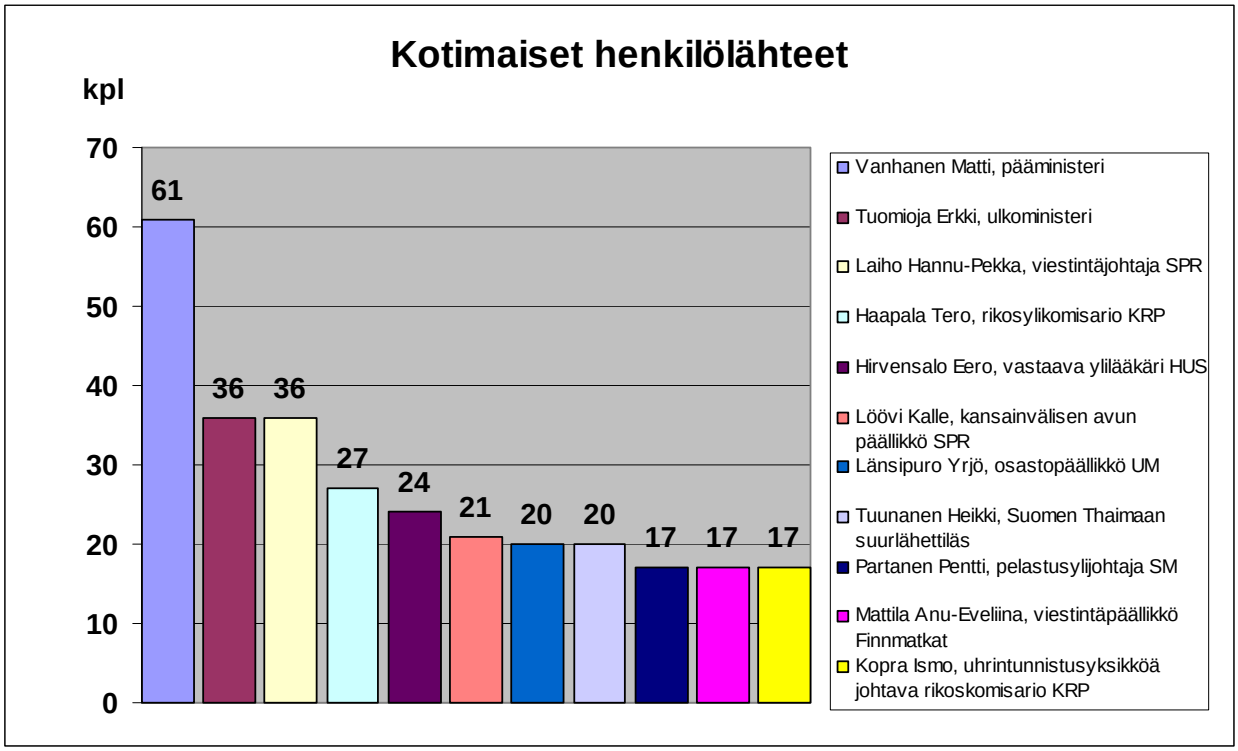

Eri lehdet käyttivät paljon samoja henkilölähteitä, mutta eniten käytetyissä oli eroja. Seuraavassa eri lehtien eniten käyttämät henkilölähteet ja juttujen lukumäärä, joissa ao. henkilöä on käytetty lähteenä.

Aamulehti

- Matti Vanhanen, pääministeri 5
- Erkki Tuomioja, ulkoministeri 5
- Janne Miikkulainen, sukeltaja 5

Helsingin Sanomat

- Matti Vanhanen, pääministeri 7
- Tero Haapala, Krp:n rikosylikomisario 5
- Hannele Virtanen, SPR:n kv. avun suunnittelija 4
- Riitta Vermas, Finnmatkojen toimitusjohtaja 4

Iltalehti

- Hannu-Pekka Laiho, SPR:n viestintäjohtaja 6
- Matti Vanhanen, pääministeri 4
- Yrjö Länsipuro, UM:n osastopäällikkö 4

Ilta-Sanomat

- Matti Vanhanen, pääministeri 12
- Yrjö Länsipuro, UM:n osastopäällikkö 7
- Hannu-Pekka Laiho, SPR:n viestintäjohtaja 6

Kaleva

- Matti Vanhanen, pääministeri 10
- Erkki Tuomioja, ulkoministeri 8
- Eero Hirvensalo, HUS:n ylilääkäri 6

Kauppalehti

- Matti Vanhanen, pääministeri 2
- Anu-Eveliina Mattila, Finnmatkojen viestintäpäällikkö 2
- Paula Lehtomäki, ulkomaankauppaministeri 2

Keskisuomalainen

- Matti Vanhanen, pääministeri 8
- Tero Haapala, Krp:n rikosylikomisario 5
- Erkki Tuomioja, ulkoministeri 4
- Hannu-Pekka Laiho, SPR:n viestintäjohtaja 4
- Markku Helin, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö 4

Savon Sanomat

- Matti Vanhanen, pääministeri 5
- Kalle Löövi, SPR:n kv. avun päällikkö 5
- Erkki Tuomioja, ulkoministeri 4

Turun Sanomat

- Matti Vanhanen, pääministeri 8
- Erkki Tuomioja, ulkoministeri 5
- Turkka Tunturi, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin ylilääkäri 5

Taloussanomat

- Hannu-Pekka Laiho, SPR:n viestintäjohtaja 4
- Ella Laurikkala, Nordean viestintäjohtaja 3
- Markku Stenberg, If:n pohjoismaisista omaisuuskorvauksista vastaava johtaja 3
- Matti Tarvainen, HY:n seismologian laitoksen erikoistutkija 3
- Heikki Tuunanen, Suomen Bangkokin suurlähettiläs 3

Talouslehtien henkilölähteet poikkesivat odotetusti muista lehdistä. Aamulehdessä näkyi se, että lehti teki heti ensimmäisestä päivästä lähtien läheistä yhteistyötä Thaimaassa toimivien sukeltajayrittäjien kanssa. Maakuntalehtien henkilölähteiden kärjessä oli jonkin verran paikallisia toimijoita.

1.6 Neutraalia raportointia

Katastrofia käsittelevät jutut olivat yleensä sävyltään melko neutraaleja suhteessa niissä esiintyviin toimijoihin. Koko aineistossa neutraaleiksi luokiteltiin 91 prosenttia jutuista, kriittisiksi seitsemän prosenttia ja myönteisiksi kaksi prosenttia jutuista. Jutut koodattiin tekstin kirjoittajan esittämän ”pääsävyn” mukaisesti, jolloin esimerkiksi pääsävyltään neutraali mutta yksittäisillä kriittisiä haastattelulausunnoilla höystetty juttu koodattiin neutraaliksi.

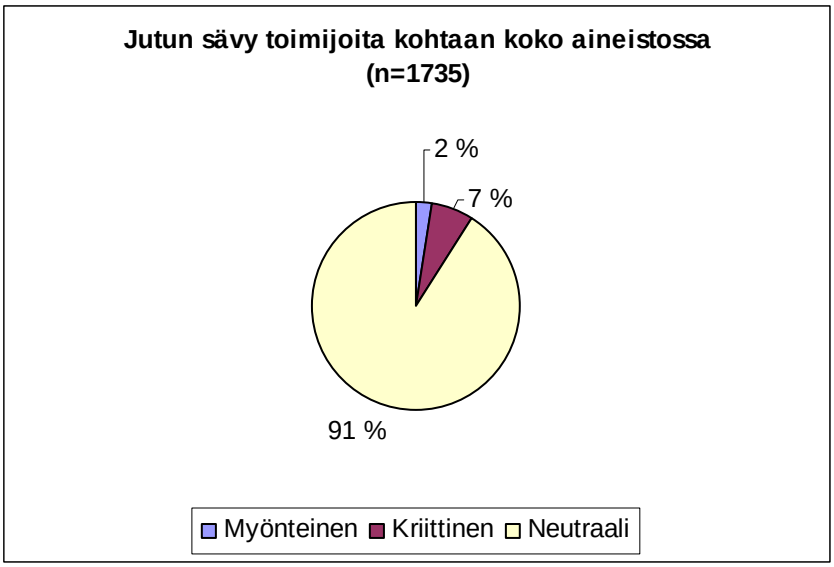

Lehdittäin tarkasteltuna kriittisyydessä oli eroja. Iltalehti erottui tässä vertailussa muita kriittisempänä: lähes 12 prosenttia Iltalehden jutuista luokiteltiin kriittisiksi. Keskisuomalainen ja Savon Sanomat puolestaan erottautuivat vähemmän kriittisinä. Erot selittynevät ainakin osittain sillä, että Keskisuomalaisessa ja Savon Sanomissa oli katastrofin tiedotusta arvioivia juttuja muita lehtiä vähemmän.

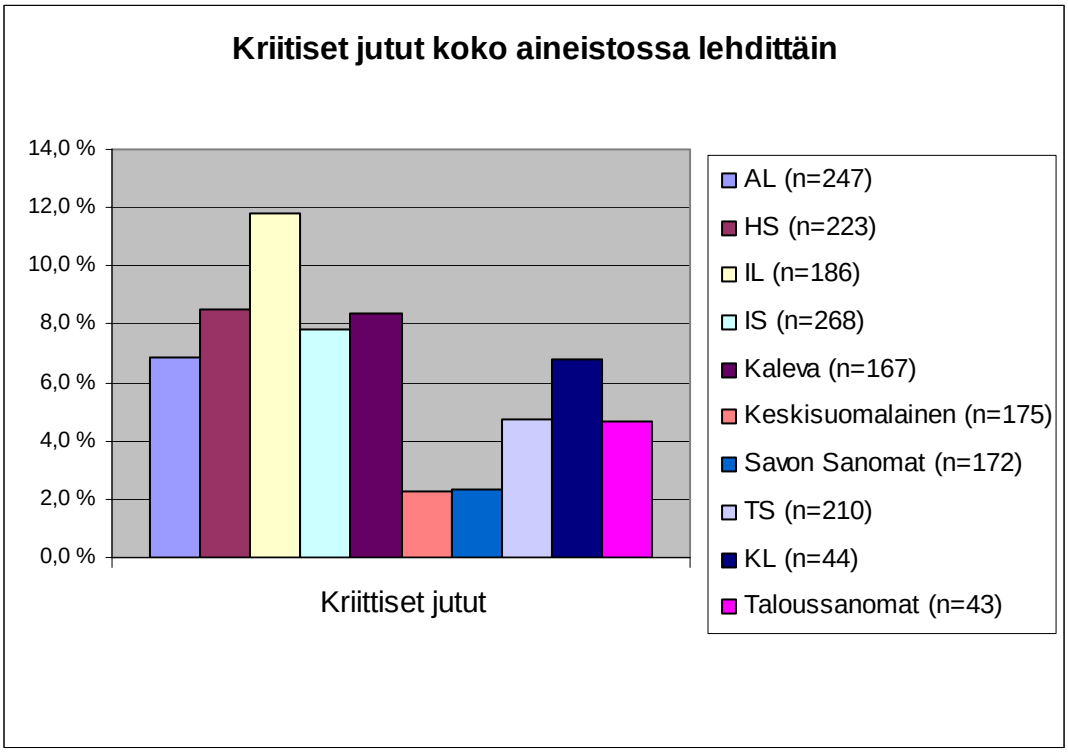

Pääkirjoituksissa ja kolumneissa kriittisiä näkökulmia oli enemmän, mutta myös niissä oli enemmän neutraaleja kuin kriittisiä tai myönteisiä juttuja.

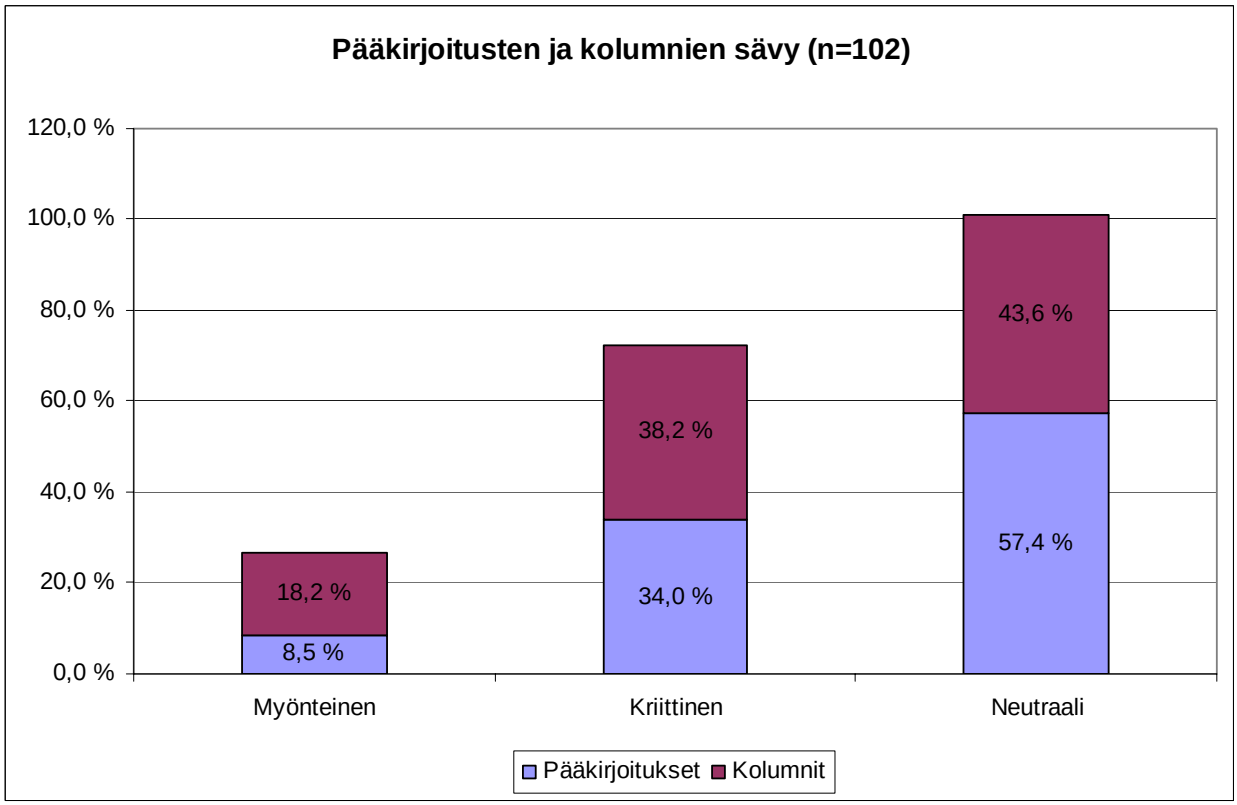

1.7 Yhteenvetoa

Tutkitut sanomalehdet reagoivat Aasian katastrofiin nopeasti: jo ensimmäisenä päivänä tehtiin 93 aihetta käsittelevää juttua (jotka siis ilmestyivät 27.12.). Mikäli ei olisi ollut sunnuntai ja toinen joulupäivä, juttuja olisi todennäköisesti ollut enemmänkin. 28.12. juttuja oli jo kaksinkertainen määrä.

Tyypillistä katastrofijournalismille oli suomalaisen näkökulman korostuminen ja ”tavallisten” katastrofin kokeneiden kansalaisten ja heidän läheistensä haastattelujen suuri määrä. Nämä kaksi asiaa kulkivat luonnollisesti käsi kädessä. Osasyy silminnäkijäkertomusten suureen määrään oli siinä, ettei muista lähteistä saatu etenkään ensimmäisinä päivinä relevanttia tietoa mediaa eniten kiinnostavasta asiasta, suomalaisturistien kohtalosta. Mutta epäilemättä silminnäkijäkertomuksia olisi ollut runsaasti vaikka virallistakin tietoa olisi ollut enemmän tarjolla.

Huolimatta siitä, että etenkin ulkoministeriön tiedotus joutui melko kovan arvostelun kohteeksi, oli valtionhallinto tässäkin uutistapahtumassa journalisteille kaikkein keskeisin tiedonlähde: lähes joka neljännessä jutussa käytettiin lähteenä Suomen valtionhallintoa tai sen edustajaa. Valtiohallinnon rinnalla oli toki myös muita runsaasti käytettyjä lähteitä kuten yleishyödylliset organisaatiot (esim. SPR), muiden maiden viranomaiset sekä katastrofin kokeneet suomalaiset.

2 Tsunami televisiossa

Aasian katastrofin merkitystä uutistapahtumana kuvaa se, että tarkasteluajanjaksona Aasian katastrofiin liittyvät täyttivät uutislähetykset melkein kokonaan. 28.-30.12. Yleisradion ja MTV3:n päälähetyksissä ei ollut lainkaan muita uutisia. Nämä olivat päiviä, jolloin katastrofi varmistui suureksi tragediaksi myös suomalaisten kannalta.

Uutisten normaaleista osioista vain säätiedotus säilytti paikkansa koko tarkastelujakson ajan. MTV3:n ”loppukevennyksissäkin” oli useita Aasian katastrofin muistamiseen liittyviä juttuja.

Tutkimuksen kohteena olivat Yleisradion, MTV3:n ja Nelosen Aasian katastrofia käsittelevät tv-uutiset ajalla 26.12.04.-5.1.05. Aineiston muodostavat näiltä päiviltä seuraavat uutislähetykset: Yle klo 20.30, MTV3 klo 22.00 ja Nelonen klo 20.00. Kaikkiaan katastrofiin liittyviä juttuja oli koko aineistossa 271. Eniten juttuja oli 28., 29., 30. ja 31.12.

2.1 Juttujen määrät ja tyypit

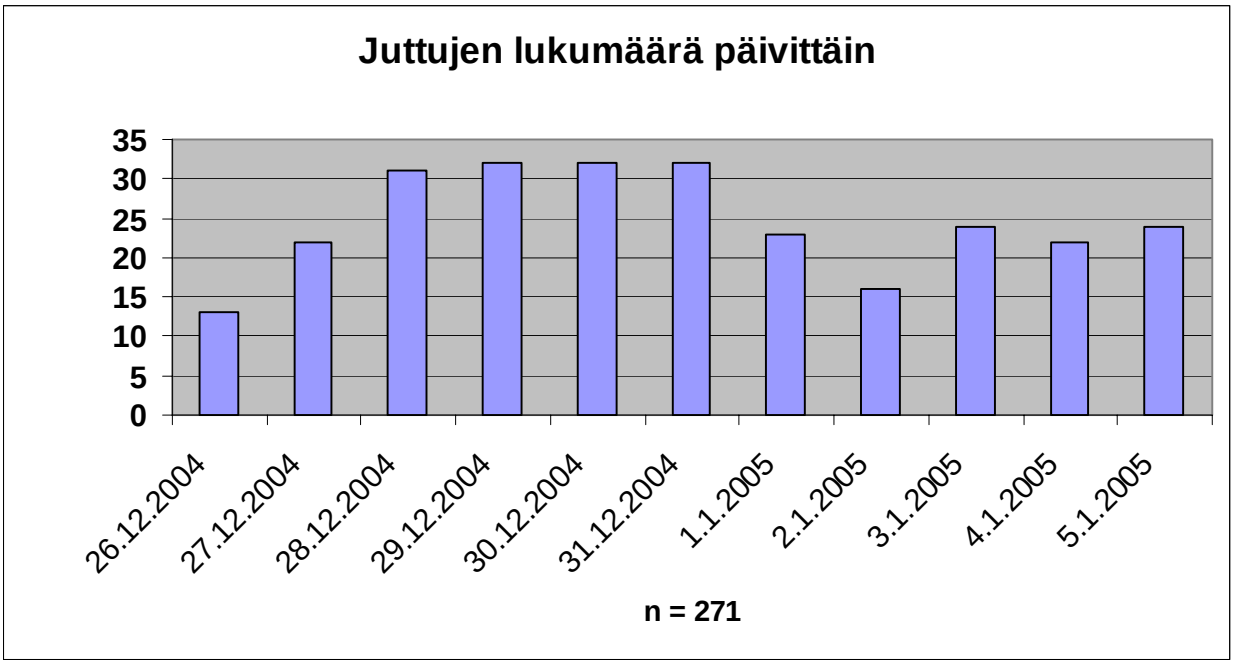

Koko ajanjaksolta jutut jakautuivat lukumääräisesti melko tasaisesti eri kanavien kesken: MTV3:lla juttuja oli 98 kpl, Yleisradiolla 94 kpl ja Nelosella 79 kpl. Päivittäistä vaihtelua juttujen määrissä oli kuitenkin melko paljon.

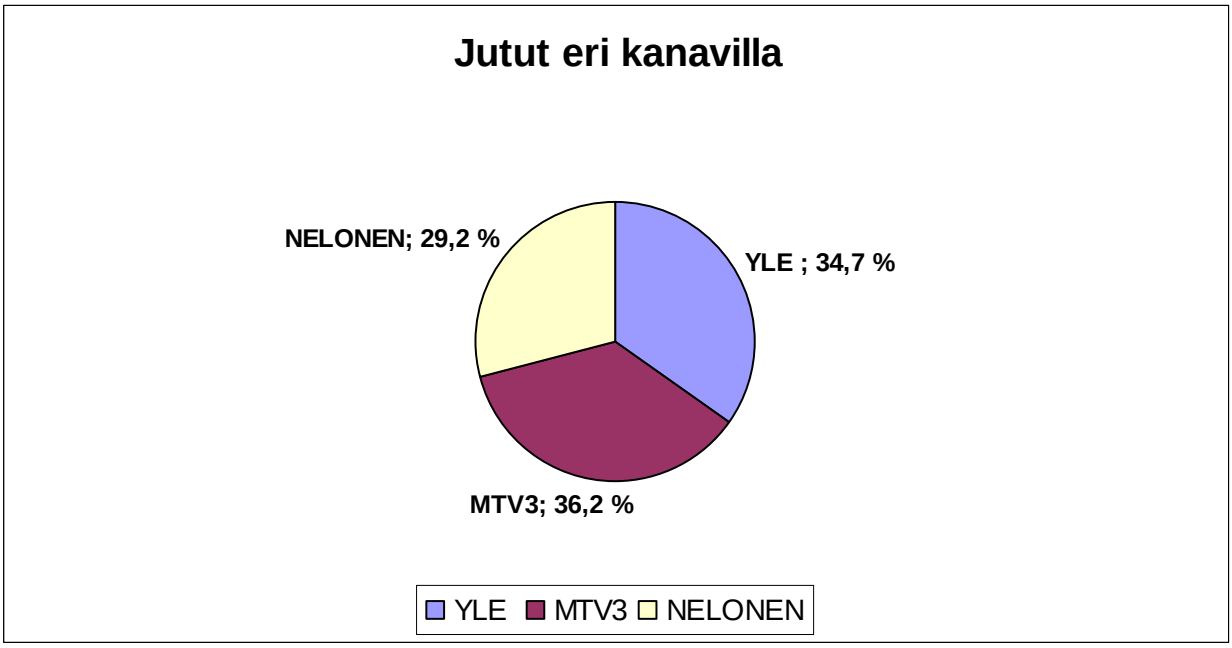

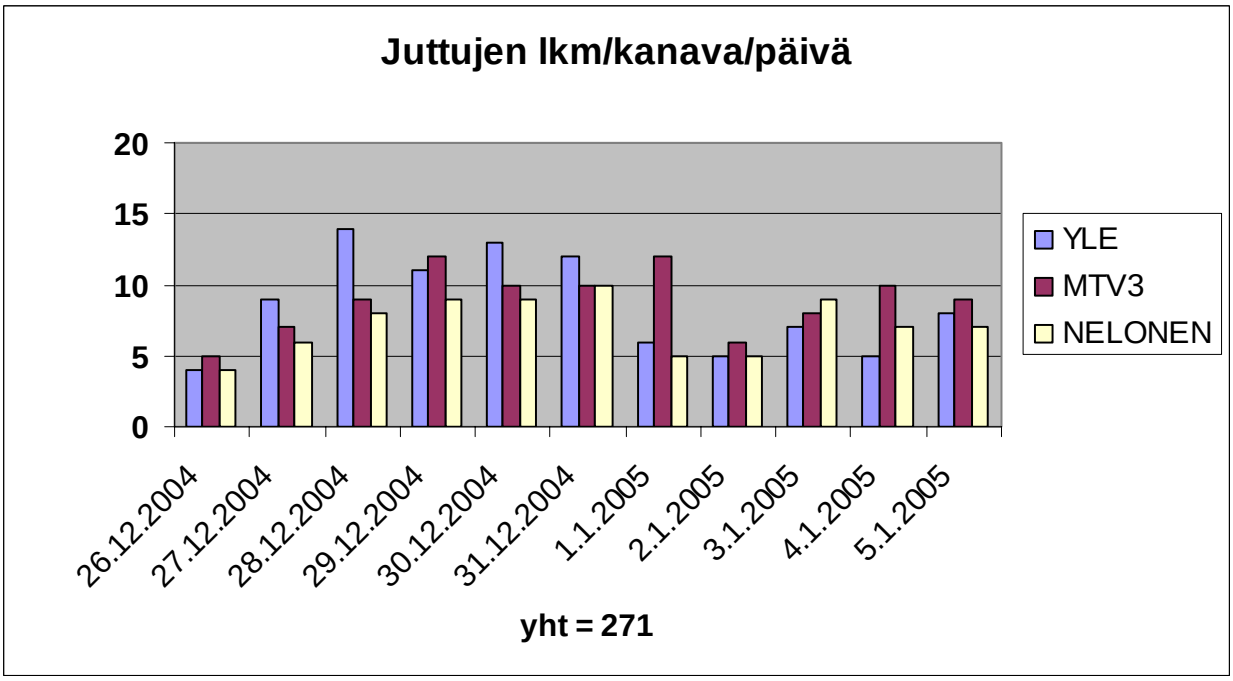

Tapahtuman ja aiheen poikkeuksellisuutta kuvaa se, että valtaosa jutuista oli peräti 2-3 minuutin mittaisia eli television mittakaavassa hyvin pitkiä.

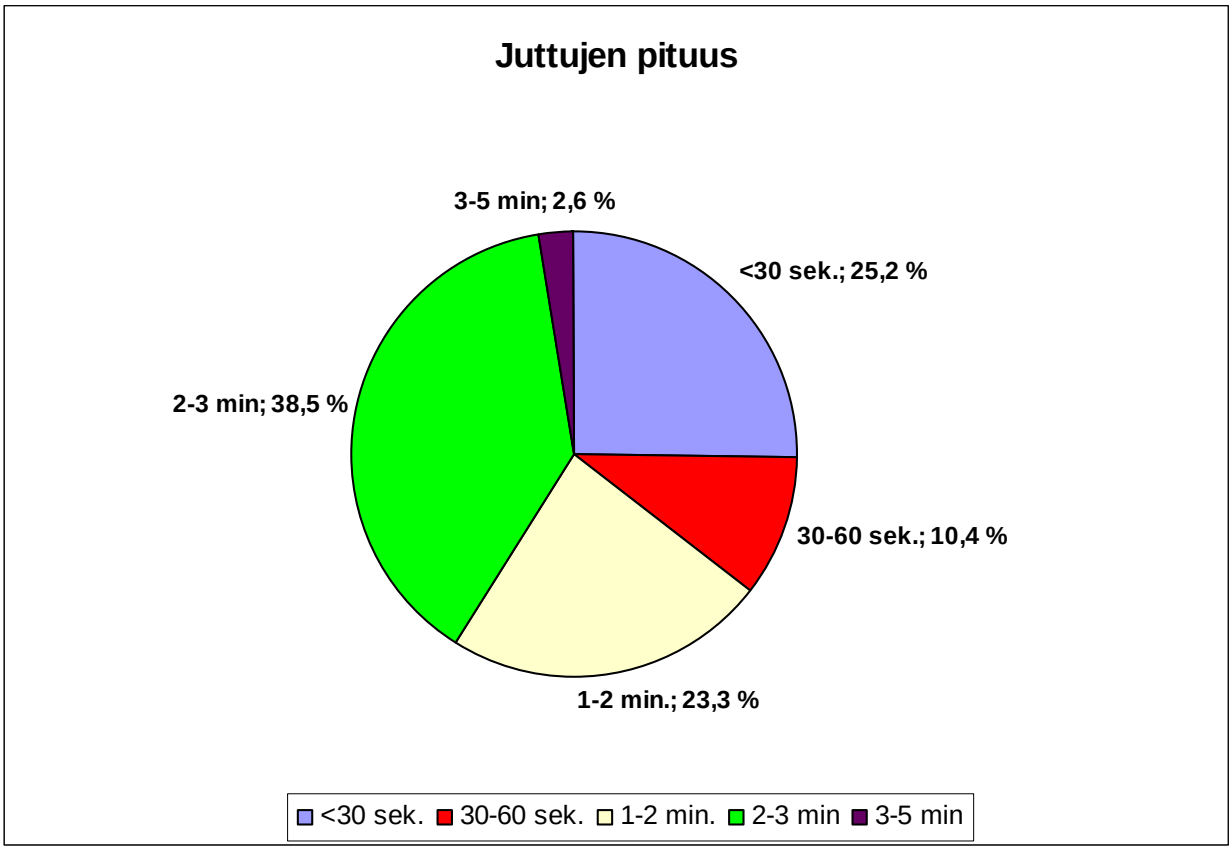

Katastrofialueelta toimitettujen juttujen[9] määrää kuvaava kaavio kertoo, kuinka Yleisradio, jolla oli omia toimittajia lomailemassa alueella, reagoi nopeasti katastrofin ensimmäisenä päivänä (26.12.) tekemällä alueelta oman jutun. Tv-uutisten ulkomaanosaston päällikön Reijo Lindroosin raportteja ajettiin ulos kaikissa päivän uutislähetyksissä klo 11 lähtien. Seuraavana päivänä Yleisradiolla ei ollut alueelta varsinaista toimitettua juttua, mutta studiosta haastateltiin Reijo Lindroosia. MTV3:n Kari Lumikero puolestaan ehti alueelle jo 27.12. ja teki muuta mediaa herättäneet juttunsa Phuketin lentokentällä. Thaimaassa lomaillut Yleisradion Katri Makkonen teki juttuja 28.12. alkaen. Nelonen teki ensimmäisen juttunsa paikanpäältä 29.12. Yleisradiolla oli 30.12. Thaimaassa peräti kolme toimittajaa.

Silminnäkijöiden puhelinhaastatteluja kaikilla kanavilla oli katastrofialueelta heti ensimmäisestä päivästä lähtien.

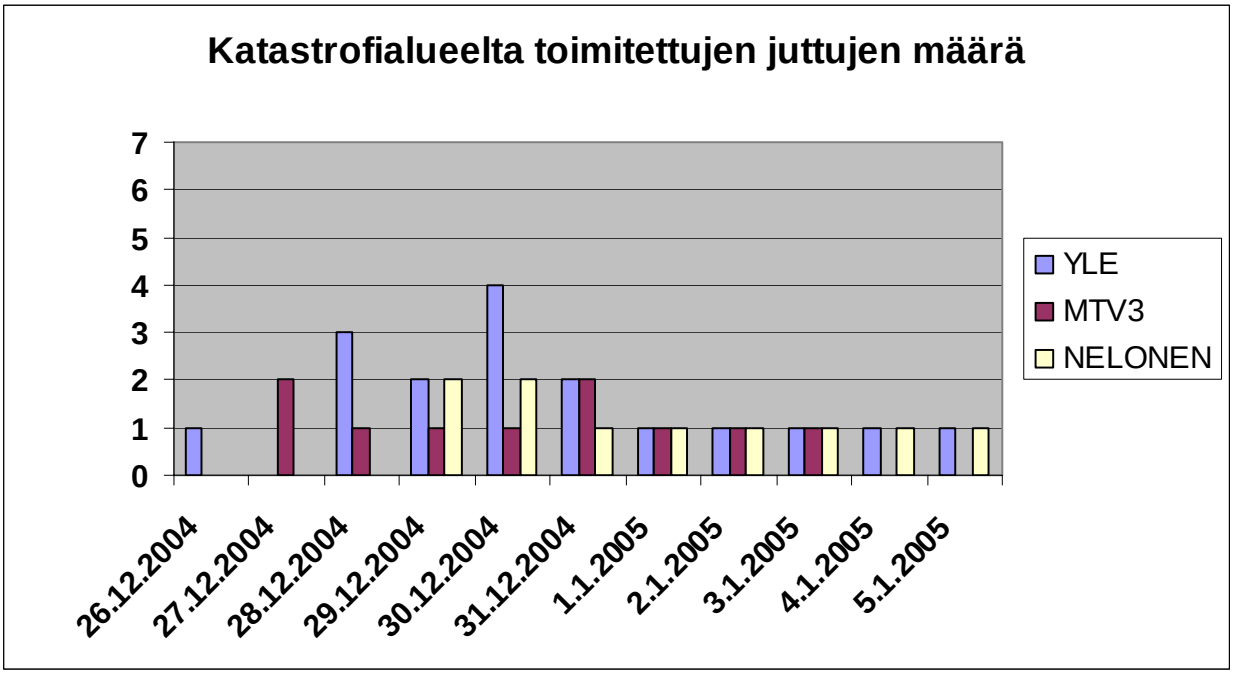

Kaiken kaikkiaan Ylellä oli tutkimusajalta selvästi enemmän katastrofialueella tehtyjä juttuja kuin kahdella muulla kanavalla. Pyörien lähdettyä pyörimään Ylen resurssit alkoivat näkyä. Varsinaisten juttujen lisäksi toimittajia haastateltiin studiosta käsin useita kertoja. Yleisradio teki tätä kaikkein eniten.

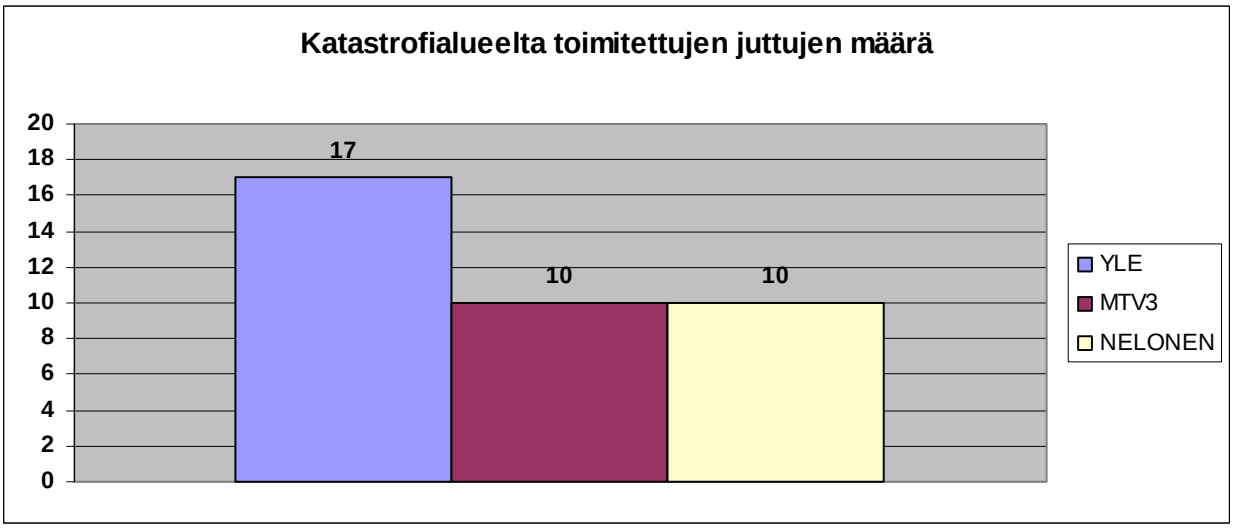

Perusrakenteeltaan eri kanavien uutisten katastrofia koskeneet osuudet olivat hyvin samantyyppisiä. Jutuista noin kolmannes oli sähkeitä, noin kaksi kolmannesta uutisjuttuja ja 5-6 prosenttia studiohaastatteluja tai suoria yhteyksiä alueella olevaan toimittajaan.

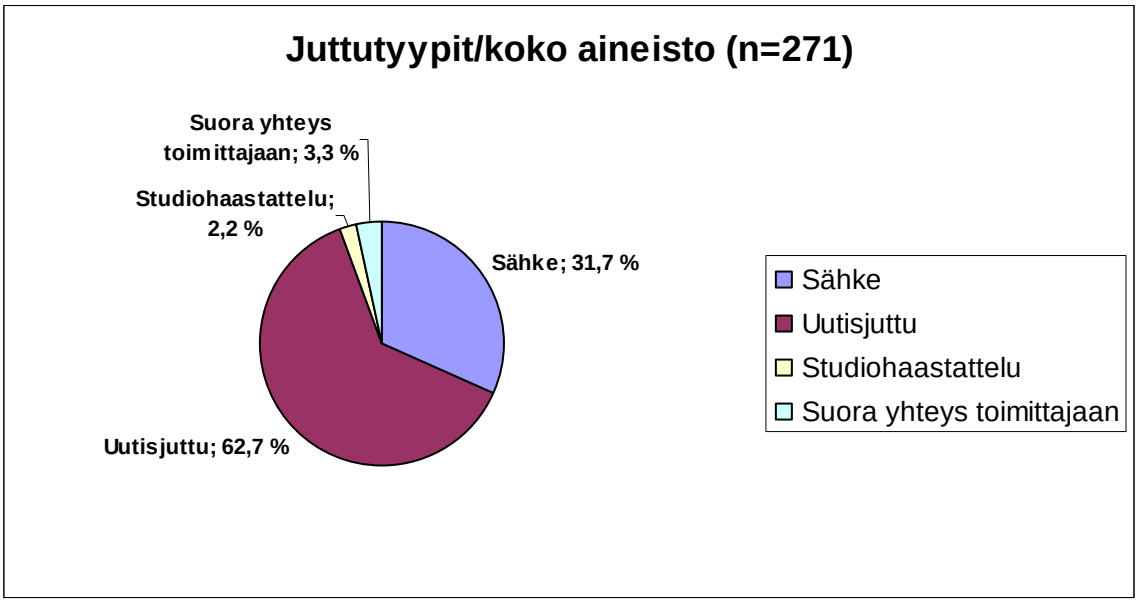
Juttutyypit/koko aineisto (n=271)
Suora yhteys toimittajaan; 3,3 %
Studiohaastattelu; 2,2 %
Sähke; 31,7 %
Uutisjuttu; 62,7 %
Sähke
Uutisjuttu
Studiohaastattelu
Suora yhteys toimittajaan

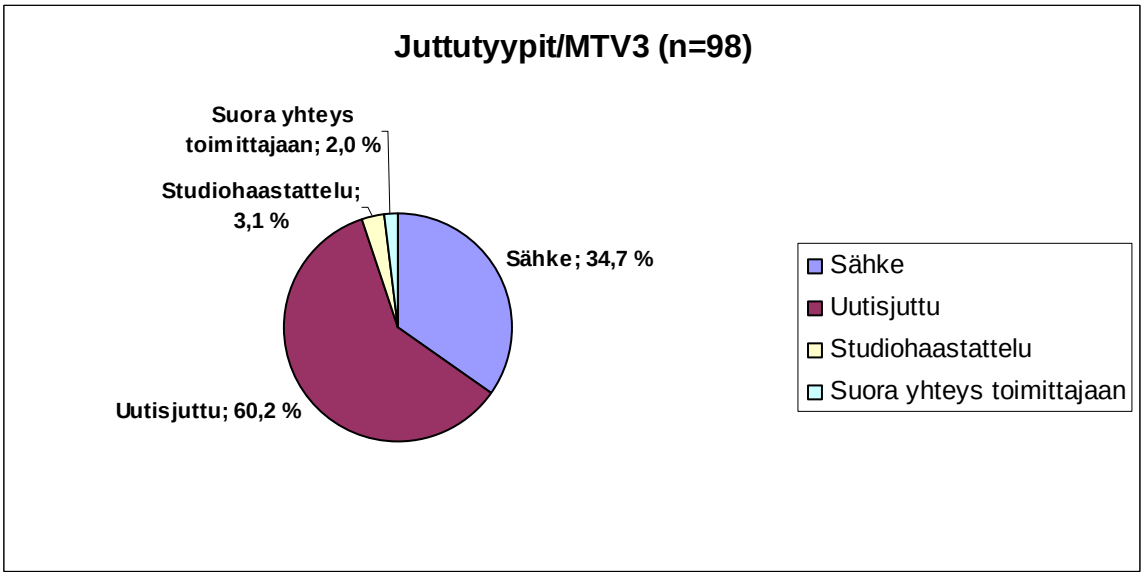
Juttutyypit/MTV3 (n=98)
Suora yhteys toimittajaan; 2,0 %
Studiohaastattelu; 3,1 %
Sähke; 34,7 %
Uutisjuttu; 60,2 %
Sähke
Uutisjuttu
Studiohaastattelu
Suora yhteys toimittajaan

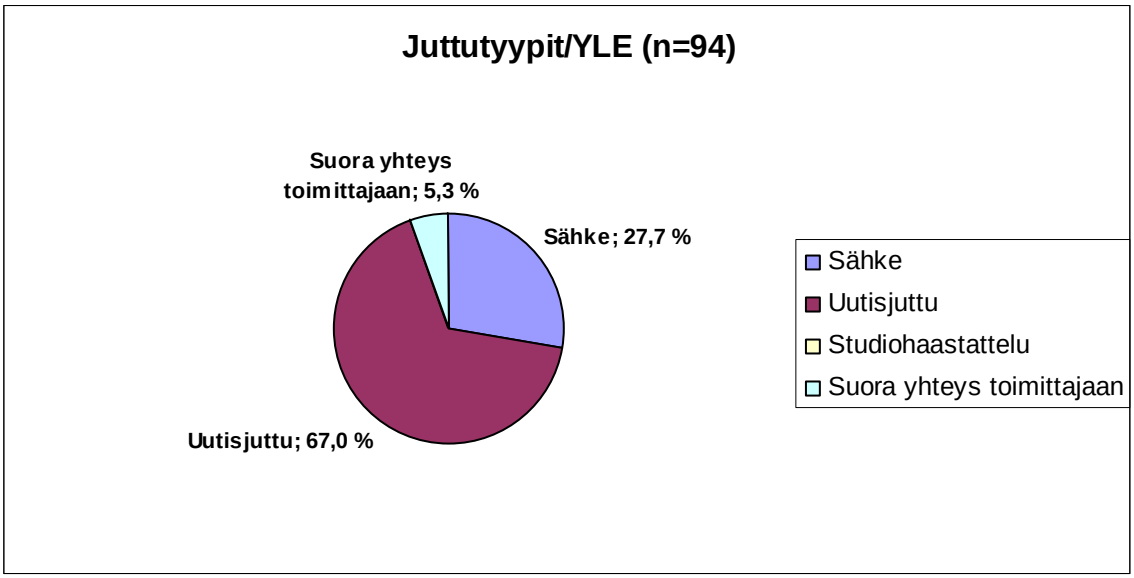
Juttutyypit/YLE (n=94)
Suora yhteys toimittajaan; 5,3 %
Sähke; 27,7 %
Uutisjuttu; 67,0 %
Sähke
Uutisjuttu
Studiohaastattelu
Suora yhteys toimittajaan

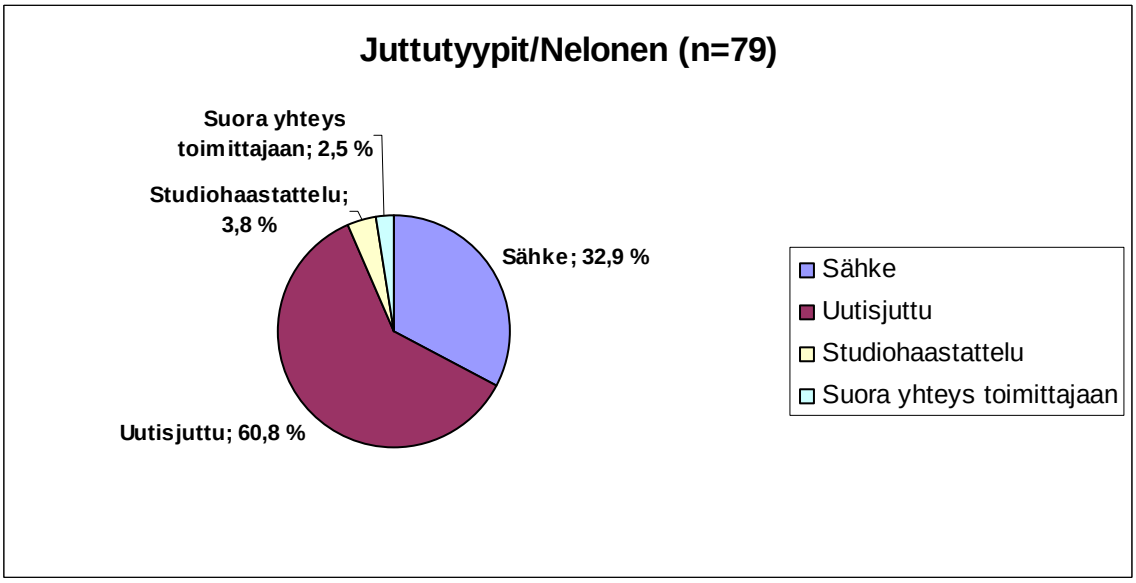
Juttutyypit/Nelonen (n=79)
Suora yhteys toimittajaan; 2,5 %
Studiohaastattelu; 3,8 %
Sähke; 32,9 %
Uutisjuttu; 60,8 %
Sähke
Uutisjuttu
Studiohaastattelu
Suora yhteys toimittajaan

2.2 Juttujen keskeisimmät teemat

Eniten käsiteltyjä teemoja koko aineistossa olivat pelastustöiden raportointi (25,1 %), taloudelliset kysymykset (16,2 %), suomalaiset menehtyneet (12,5 %) ja katastrofin raportointi (11,8 %) sekä surutyö (10,3 %). Muiden yksittäisten teemojen osuus oli alle kymmenen prosenttia. Luvut kertovat siis sen, kuinka suuressa osassa juttuja kutakin teemaa on käsitelty.[10]

Pelastustöiden raportoinnin ykkössijaa selittää se, että aihepiiri oli eri muodoissaan keskeinen uutinen koko tutkimusperiodin ajan. Teemaan sisällytettiin aineiston koodauksessa sekä suomalaisia koskevien että alueen asukkaita ja turisteja koskevien pelastustöiden uutisointi. Siihen sisältyivät niin akuutit pelastustoimet alueella kuin suomalaisten evakuointi ja sairaankuljetuslennot.

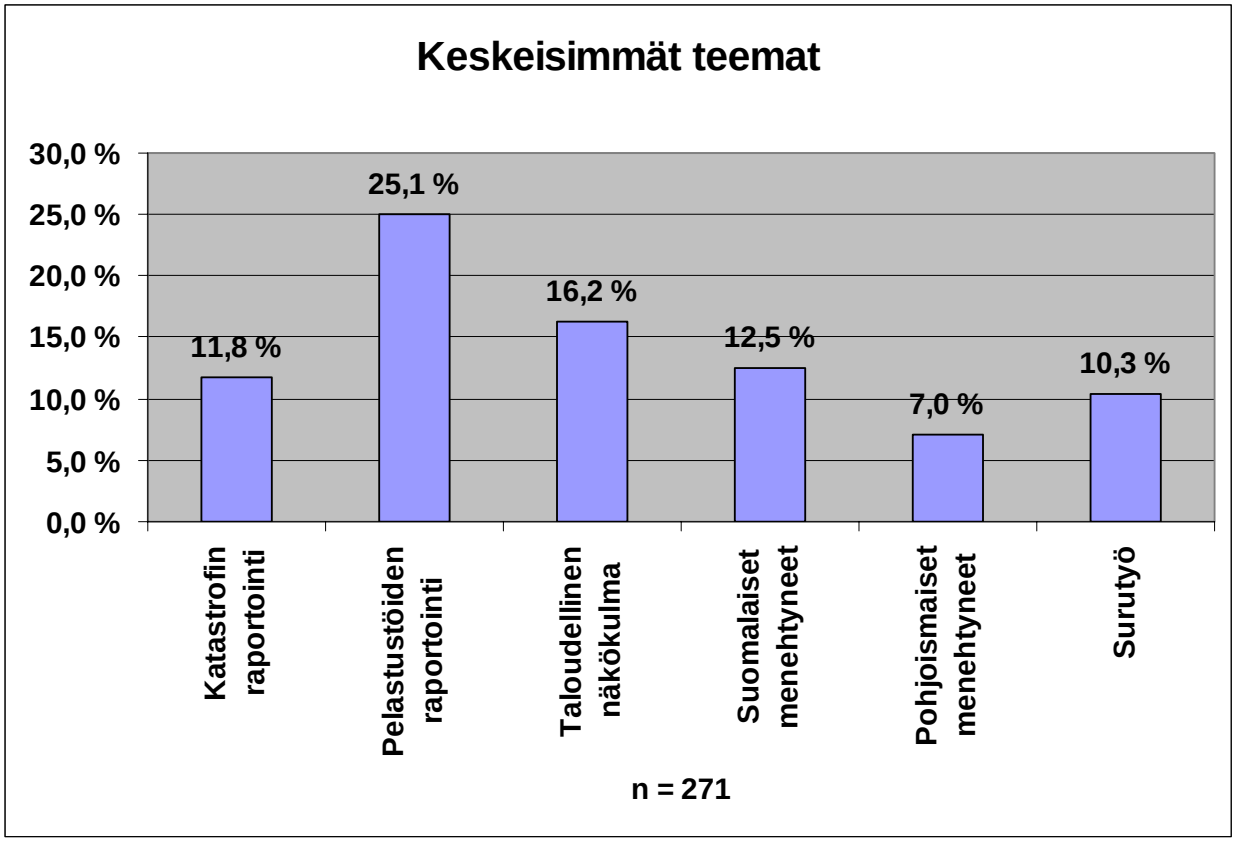

Taloudellista näkökulmaa käsitelleissä uutisissa käsiteltiin katastrofin taloudellisia kysymyksiä niin maailmanlaajuisesti, valtiotasolla kuin yksilötasollakin. Tähän teemaan kuuluivat myös jutut, joissa kerrottiin esimerkiksi yritysten, muiden organisaatioiden ja yksityisten kansalaisten antamista rahallisista lahjoituksista katastrofin uhreille.

Kolmanneksi yleisin teema oli suomalaisia menehtyneitä käsittelevät jutut. Suomalainen näkökulma oli keskeinen myös muissa pääteemoissa, esimerkiksi pelastustöiden raportoinnissa (ks. luku 3). Mielenkiintoinen on myös surutyö -teeman yleisyys (noin 10 prosenttia kaikista jutuista). Surutyö -teemalla tarkoitetaan uutisointia, joka käsitteli esimerkiksi muistohetkiä, rukoushetkiä, kynttilöiden sytyttämistä uhrien muistolle tai yleisesti surun käsittelyä.

Kanavien välillä eri teemoja käsiteltiin suhteellisesti melko samalla tavalla. Suurin ero oli taloudellisen näkökulman osuudessa: MTV3 käsitteli katastrofiin liittyviä taloudellisia kysymyksiä suhteellisesti eniten. Jutut olivat pikemminkin yksityistalouteen (esimerkiksi rahojen palauttaminen katastrofialueelle matkan tilanneille) kuin kansantalouteen liittyviä. Vastaavasti

MTV3 käsitteli suhteellisesti muita vähemmän suomalaisia menehtyneitä. Erot kanavien välillä olivat kuitenkin suhteellisen pieniä. Melko vähäisten juttumäärien vuoksi niistä ei ole syytä vetää yleisempiä uutiskriteereitä tai linjauksia koskevia johtopäätöksiä.

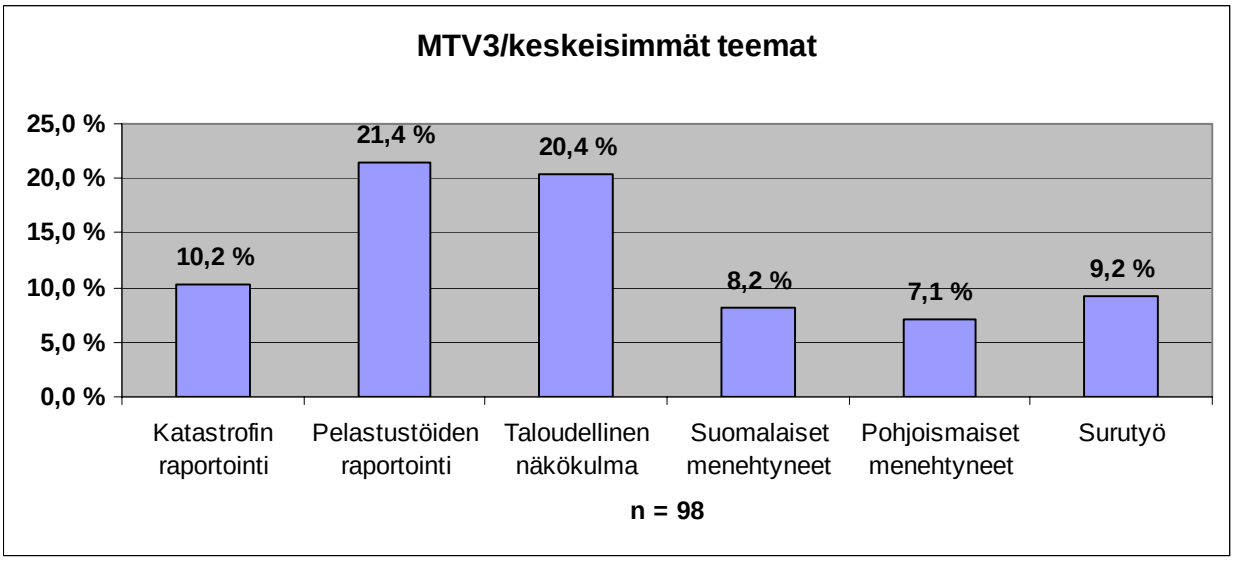

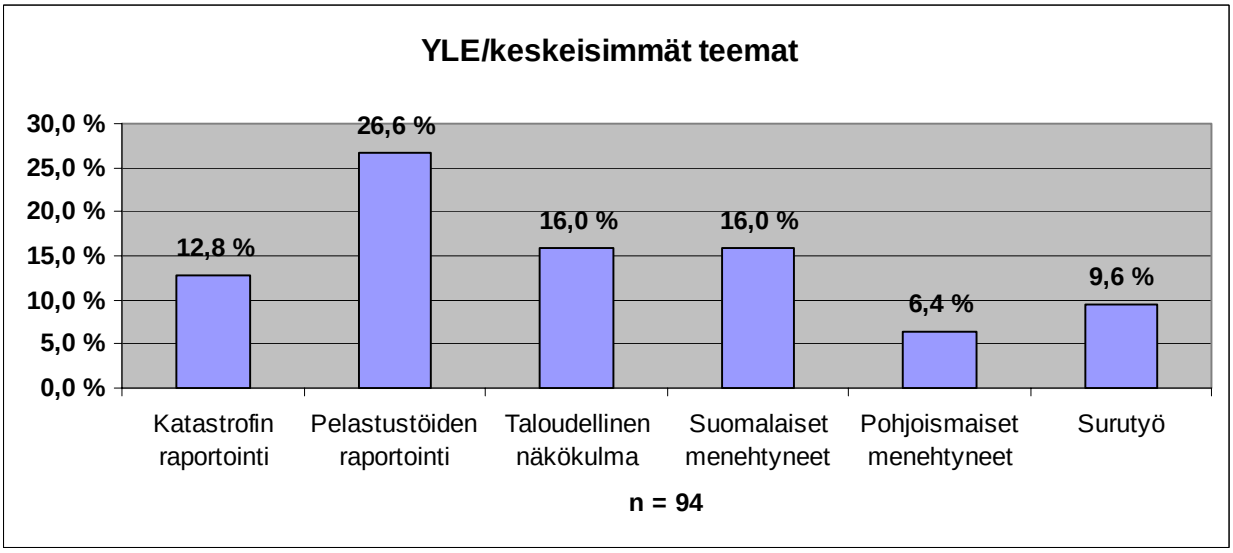

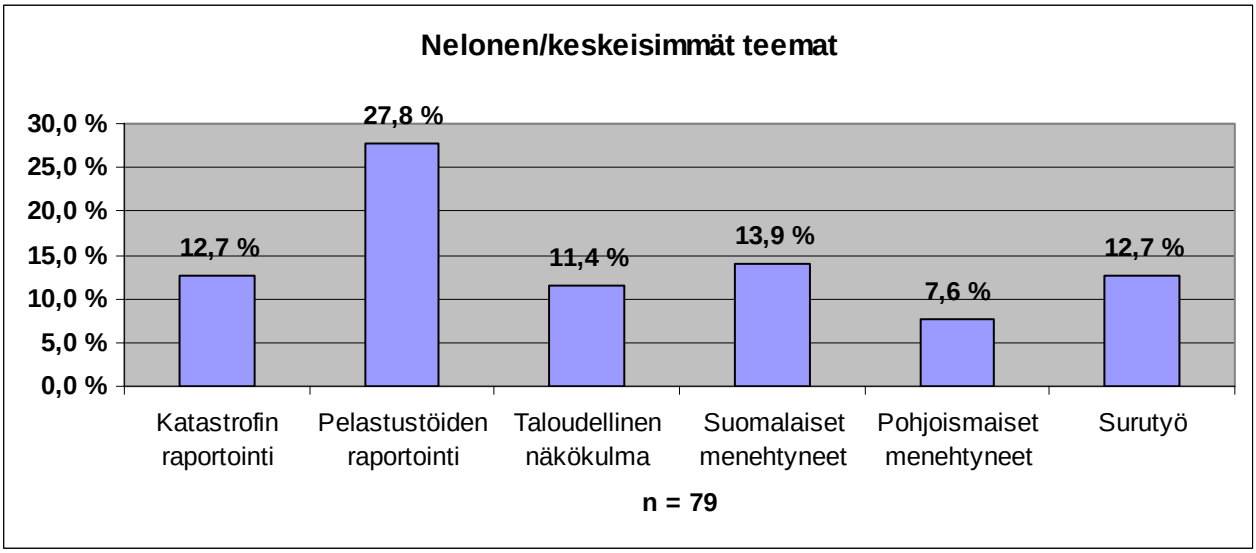

2.3 Kansallinen näkökulma vahva

Juttujen lukumäärillä mitattuna Aasian katastrofia käsiteltiin ensisijaisesti kotimaisena kansallisena tragediana. Suomalainen näkökulma oli jutuissa ylivoimaisesti yleisin eikä eri kanavien välillä ollut tässä suhteessa suuria eroja. Kanavasta riippuen kotimainen näkökulma oli 60-70 prosentissa jutuista ja paikallinen 7-14 prosentissa jutuista. Kategorialla ”muu” tarkoitetaan esimerkiksi kansainvälisiä avustusoperaatioita käsitteleviä tai muita kuin suomalaisia, ruotsalaisia ja paikallisia uhreja käsitteleviä juttuja.

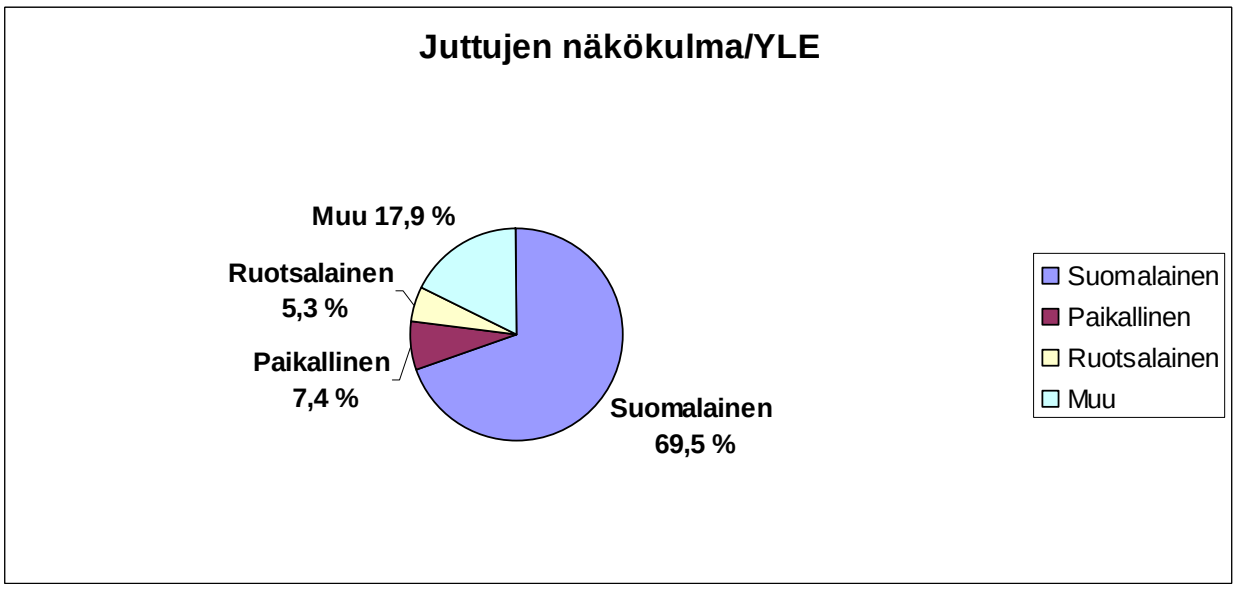

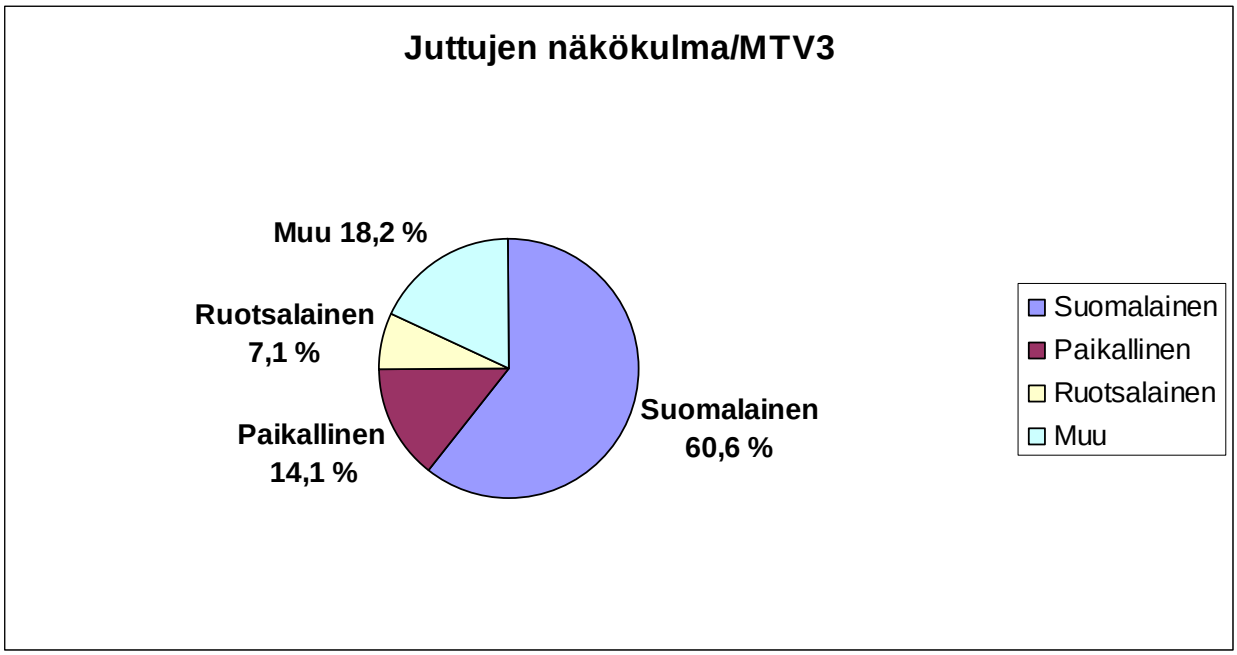

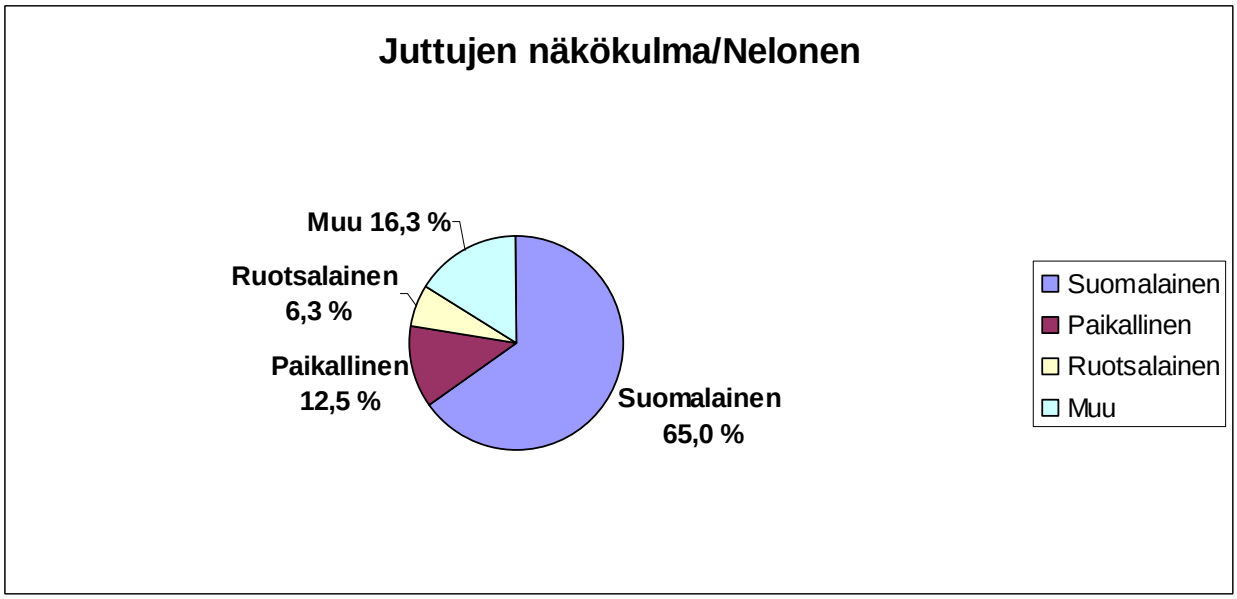

Kotimaisia asioita käsiteltiin paitsi useassa jutussa, myös laajasti ja seikkaperäisesti. Paikallinen näkökulma rajoittui usein lähinnä uhrilukujen päivittämiseen. Pidemmät raportit alueelta yleistyivät vuoden vaihteen jälkeen, kun suomalaisuhrien määrä oli selvinnyt ja matkailijat evakuoitu kotimaahan.

Ehkä mielenkiintoisin ero kanavien välillä oli siinä, että Ylen tv-uutisissa kansallinen näkökulma oli lukumääräisesti kaikista voimakkaimmin ja katastrofialueen paikallinen näkökulma kaikista vähiten esillä. Yhtenä selityksenä voi olla se, että Ylellä oli alun jälkeen Thaimaassa enemmän toimittajia kuin muilla tv-kanavilla ja kriisin akuutissa vaiheessa paikalla olleet toimittajat tekivät yleensä juttuja suomalaisten kohtalosta. Ylen Katri Makkonen kertoi Journalisti-lehden haastattelussa (21.1.), että he päättivät yhdessä Ylen Irma Swahin ja Pirkko Pöntisen kanssa keskittyä suomalaisiin. ”Ei meillä ollut rahkeita tarttua paikallisten hätään, koska epävarmuus suomalaisista oli päällimmäinen huoli”, Makkonen kertoi (Journalisti 21.1.05).

Kanavien yksityiskohtaisessa vertailussa on kuitenkin syytä olla varovainen suhteellisen pienten juttumäärien vuoksi.

Samalta ajanjaksolta tehty kymmenen sanomalehden analyysi antoi hyvin samankaltaisen tuloksen kuin televisioanalyysi: suomalaisen näkökulman osuus oli lehtien katastrofijutuissa 69 prosenttia, paikallisen yhdeksän, ruotsalaisen neljä ja ”muiden” näkökulmien 18 prosenttia. Suomalaisessa mediakentässä näytti siis olleen varsin laaja yhteinen näkemys siitä, missä määrin suomalaista näkökulmaa painotettiin.

Television ja sanomalehdistön samankaltaisuus näkyi myös siinä, kuinka paljon eri katastrofialueen maita käsiteltiin. Ehdoton ykkönen oli niin television kuin sanomalehtien jutuissa Thaimaa. Syynä oli se, että katastrofin suomalaisuhreista lähes kaikki olivat Thaimaassa. Kaiken kaikkiaan katastrofi oli Thaimaata tuhoisampi Indonesiassa, Sri Lankassa ja Intiassa.

Eri televisiokanavat painottivat uutisoinnissaan katastrofialueen maita samankaltaisesti. Kaikilla kanavilla noin joka toisessa jutussa mainittiin Thaimaa tai joku sen alue. Kaikilla kanavilla toiseksi yleisimmin mainittu maa oli Sri Lanka, kolmanneksi yleisin Indonesia ja neljänneksi yleisin Intia. Myös Sri Lankan sijoitukseen vaikutti selvästi se, että alueella oli runsaasti suomalaisturisteja. Ensimmäisenä päivänä vaikutti lisäksi siltä, että Sri Lanka olisi katastrofista pahiten kärsinyt alue.

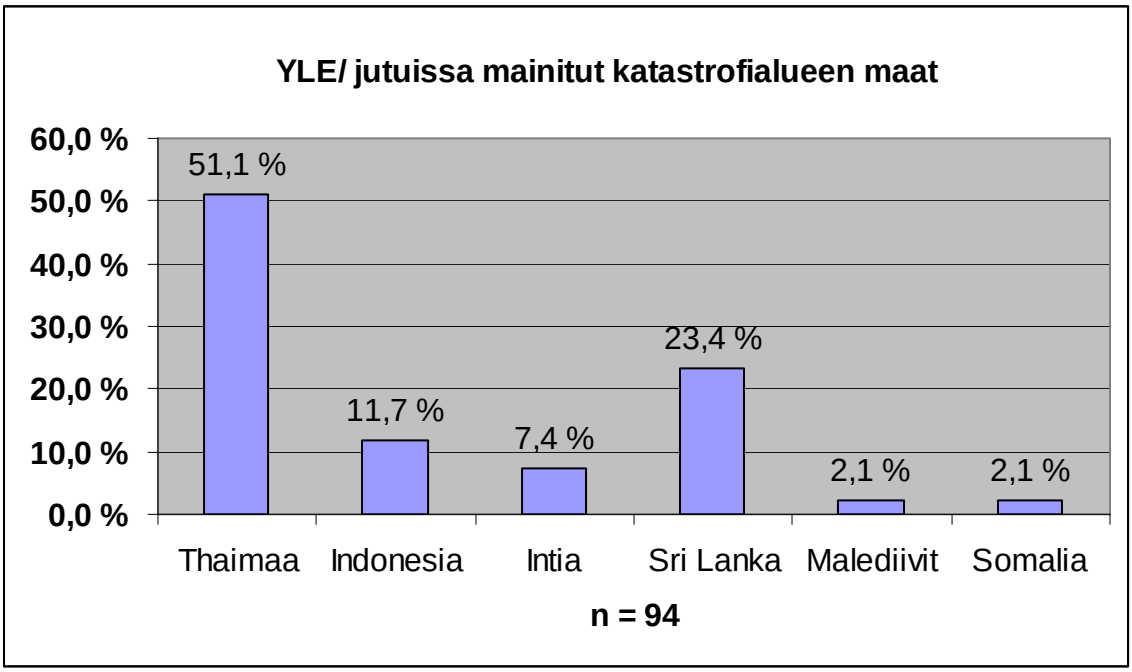

Kaavioiden luvut tarkoittavat siis esimerkiksi sitä, että 51,1 prosentissa Yleisradion uutisten jutuista puhuttiin Thaimaasta tai jostain sen osasta.

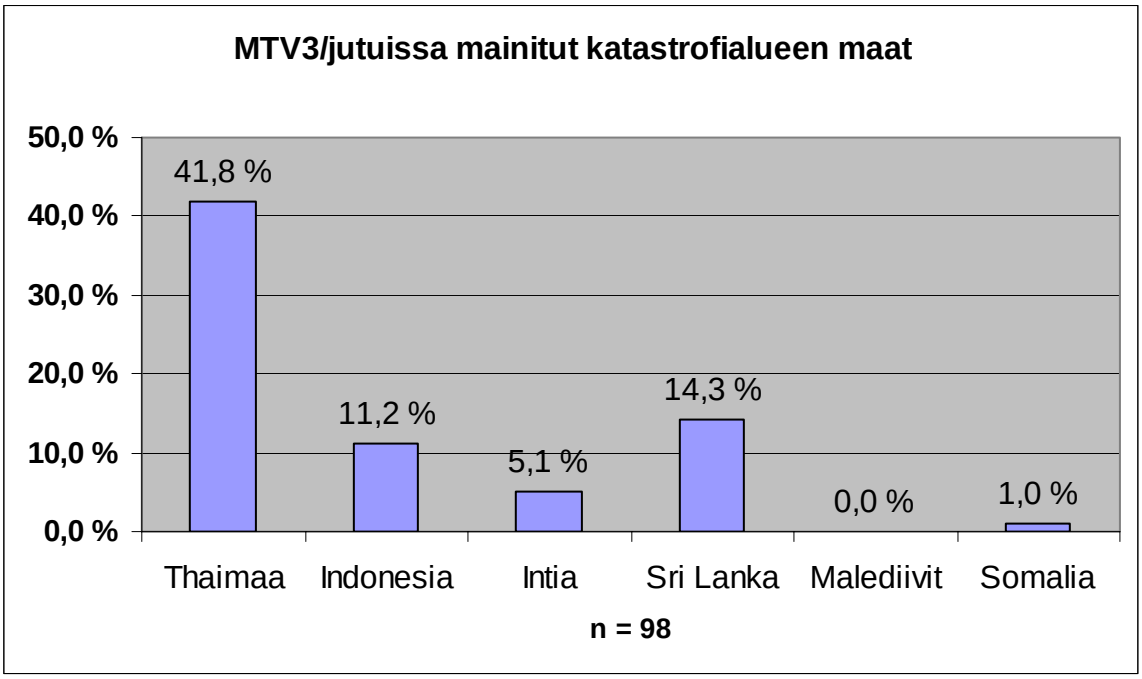

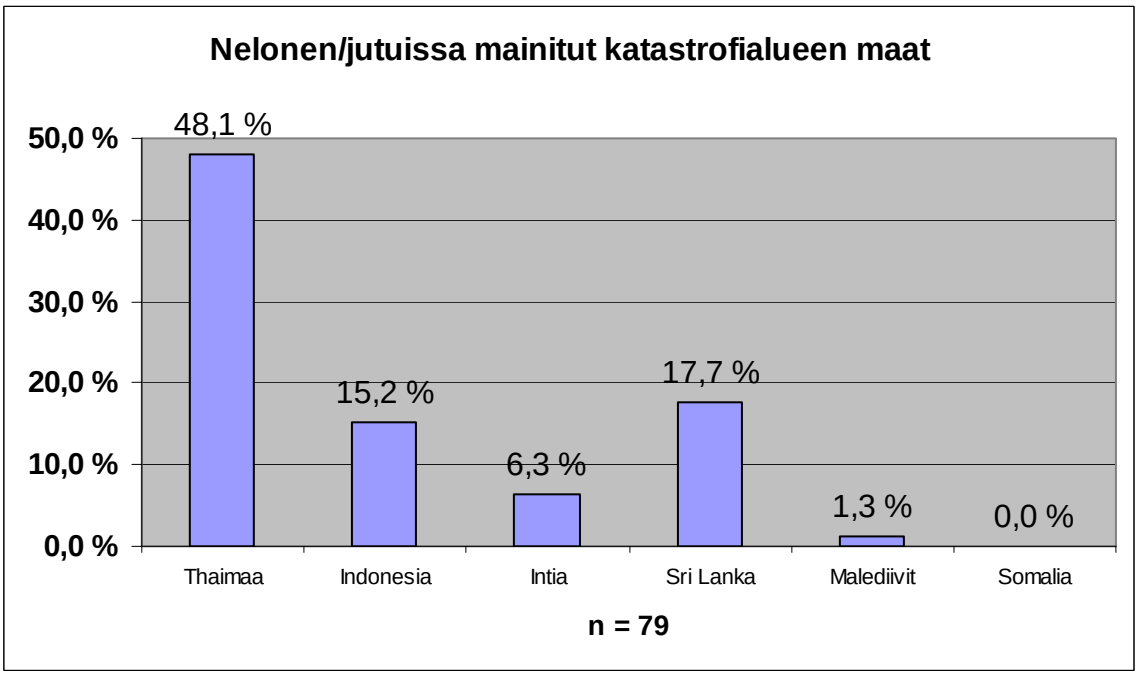

Indonesian osuus nousi tutkimusjakson loppupuolella, kun toimittajat alkoivat päästä tuhoalueille ja katastrofista selvinneet suomalaiset olivat palanneet kotimaahan.

2.4 Tärkeimmät tiedonlähteet

Kuten monien muiden aihepiirien yhteydessä, valtionhallinto(laajasti ottaen)[11] oli medialle tässäkin selvästi keskeisin tiedonlähde[12]. Yli puolessa jutuista lähteiden joukossa oli jokin Suomen valtionhallinnon organisaatio, yleisimmin ulkoministeriö.

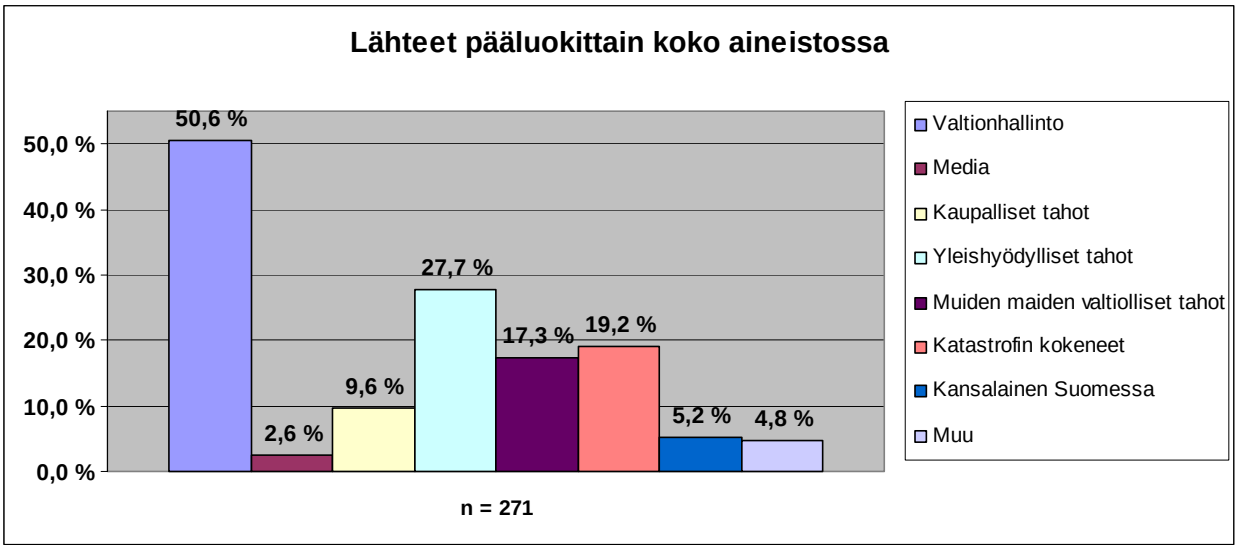

Valtionhallinnon käyttö lähteenä korostui tv-aineistossa enemmän kuin vastaavan ajankohdan sanomalehtiaineistossa, jossa Suomen valtionhallinto oli lähteenä noin joka neljännessä jutussa. Lähdeprofiilit myös jakautuivat sanomalehtiaineistossa tasaisemmin eri tahojen kesken. Eroa selittää ainakin se, että television uutiskynnys on vähäisemmän juttumäärän vuoksi korkeampi kuin sanomalehtien. Lehtien pikkujutuissa käsitellään aiheita, jotka eivät ylitä televisiossa uutiskynnystä. Lehdissä kyllä uutisoidaan yleensä samat valtionhallinnon toimenpiteet, lausunnot ja tiedotustilaisuudet kuin televisiossakin.

Toiseksi yleisimpiä lähteitä tv-uutisissa olivat ”yleishyödylliset tahot” kuten SPR ja kirkko. Lähes 28 prosentissa jutuista oli lähteenä käytetty tämän kategorian organisaatioita ja heidän edustajiaan. Kolmanneksi yleisimmän lähderyhmän (19,2 %) muodostivat katastrofin kokeneet turistit ja muut ns. tavallisen ihmiset.

Kun lähteiden pääluokkia pilkottiin osiin, nousivat yksittäisistä organisaatioista tärkeimmiksi lähteiksi televisiouutisille ulkoministeriö, SPR ja valtioneuvoston kanslia (käytännössä lähes aina valtionneuvoston kanslia tarkoittaa pääministeriä Matti Vanhasta). Mikään yksittäinen organisaatio ei kuitenkaan noussut lähteenä ylivoimaiseen asemaan. ”Katastrofialueen maalla” tarkoitetaan alueen maiden viranomaisia ja valtionhallinnon edustajia.

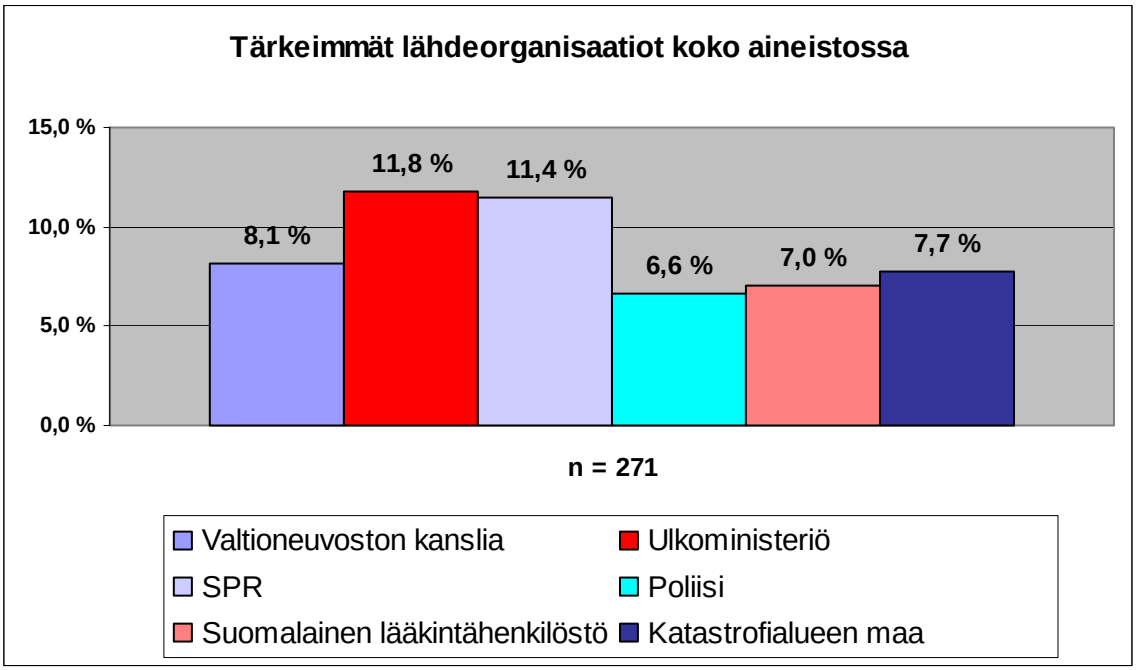

Lähdeprofiilit vaihtelivat paljon eri päivinä[13]. Osin tämä selittyy tutkittavana olevien juttujen suhteellisen pienellä määrällä – pienetkin muutokset lukumäärissä aiheuttivat suuria prosentuaalisia muutoksia. Toisaalta isommalla aineistolla tehdyssä sanomalehdistön analyysissa oli myös suuria päiväkohtaisia vaihteluita. Keskeisin syy vaihteluun oli se, että uutispäivät olivat keskenään hyvin erilaisia. Aluksi suomalaisuhreista ei juuri ollut tietoja, sitten alueella olleiden ja sieltä palaavien suomalaisturistien haastattelut nousivat keskiöön. Akuutin kriisivaiheen jälkeen tehtiin paljon juttuja esimerkiksi avustustöiden etenemisestä. Tarkastelujakson lopulla painopiste alkoi siirtyä katastrofin jälkihoitoon, hätäapuun, surutyöhön ja uhrien tunnistamiseen.

Lähdeprofiili heijastanee myös journalistien pettymystä ulkoministeriön tiedotuslinjaan, jossa pitäydyttiin vain virallisesti varmistettuihin tietoihin suomalaisista uhreista ja kadonneista. Ristiriita tämän linjan ja muista lähteistä saatujen tietojen välillä kasvoi niin suureksi, että ulkoministeriön relevanssi suhteessa muihin lähteisiin laski selvästi ensimmäisten päivien jälkeen. Ulkoministeriön varmistettuja tietoja raportoimalla ei kyetty antamaan realistista kuvaa suomalaisten kohtalosta katastrofialueella ja toimitukset etsivät tietoa muualta. Kriittinen vaihe oli erityisesti katastrofin ensimmäisen päivän aikana. Ulkoministeriön edustajat kertoivat sen vähän varman tiedon minkä tiesivät varmasti, mutta mediassa se ymmärrettiin yleisesti niin, että ministeriöllä olisi ollut tietoa kokonaistilanteesta. Esimerkiksi Yleisradion tv-uutiset kertoi 26.12. klo 18 alkaneessa lähetyksessä, että *Ulkoministeriön tietojen mukaan suomalaisia ei ole loukkaantuneiden tai kuolleiden joukossa.*” ja MTV3 26.12. klo 19: *Laajalla vahinkoalueella lomailee tai asuu tuhansia suomalaisia. Ulkoministeriön mukaan yksikään heistä ei ole menehtynyt, loukkaantunut tai kateissa*. Ks. lisää luku 5.

28.12. tietoa haettiin ja saatiin lukuisista eri lähteistä. Etenkin 29. ja 30.12 ulkoministeriö oli vain yksi lähde muiden joukossa.

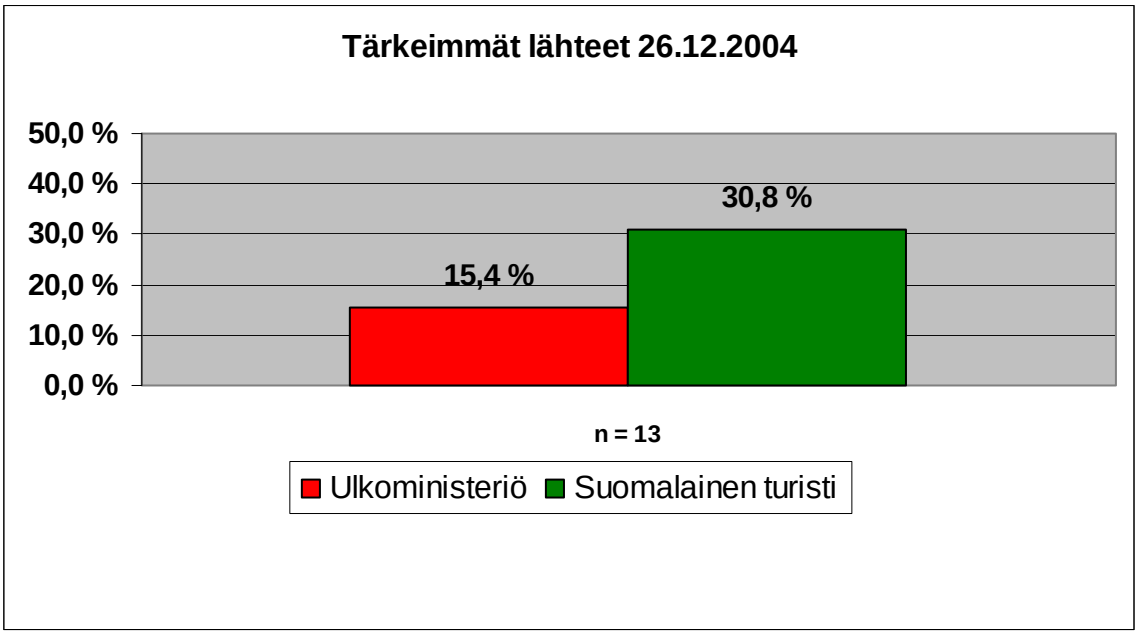
Tärkeimmät lähteet 26.12.2004
50,0 %
40,0 %
30,0 %
20,0 %
10,0 %
0,0 %
15,4 %
30,8 %
n = 13
Ulkoministeriö
Suomalainen turisti

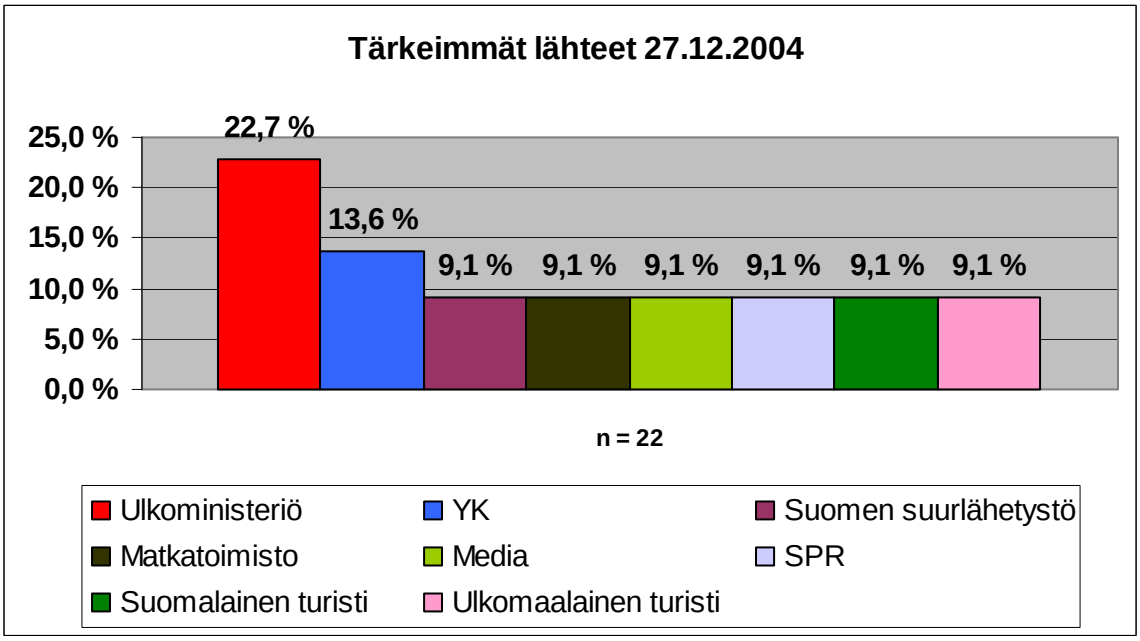
Tärkeimmät lähteet 27.12.2004
25,0 %
20,0 %
15,0 %
10,0 %
5,0 %
0,0 %
22,7 %
13,6 %
9,1 %
9,1 %
9,1 %
9,1 %
9,1 %
9,1 %
n = 22
Ulkoministeriö
YK
Suomen suurlähetystö
Matkatoimisto
Media
SPR
Suomalainen turisti
Ulkomaalainen turisti

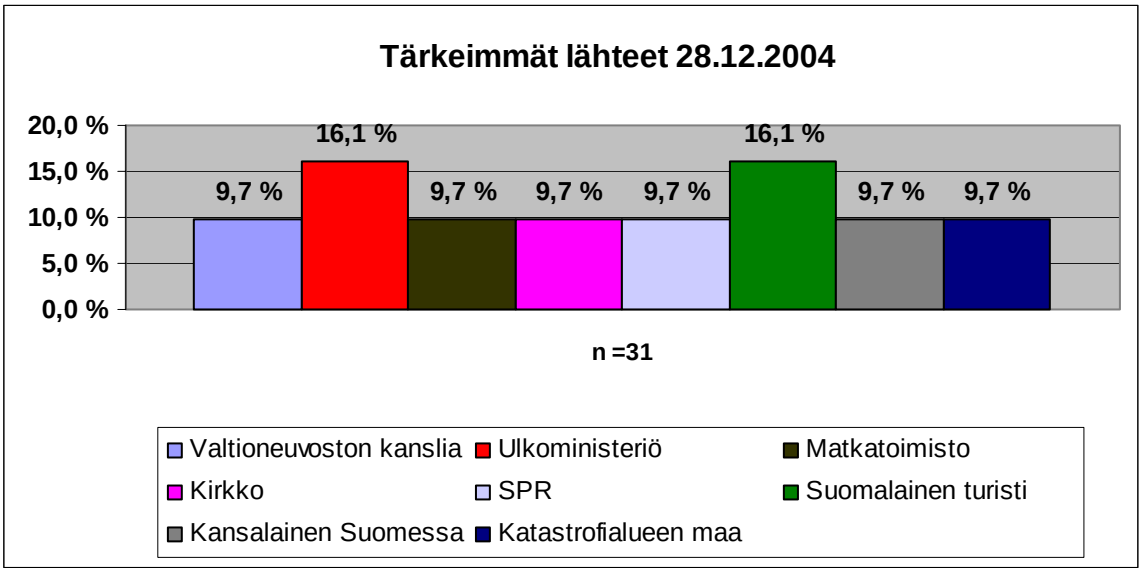

MTV3:n uutisten käyttämät sanamuodot havainnollistavat lähdekäytäntöjen muutosta. 26.12. uutisissa käytettiin sanamuotoa *ulkoministeriön mukaan yksikään heistä (suomalaisista turisteista) ei ole menehtynyt, loukkaantunut tai kateissa*. (MTV3 Seitsemän uutiset 26.12.) 27.12. MTV:n toimittaja Thaimaassa sanoi, että *virallisten tietojen mukaan vain muutama suomalainen olisi kadonnut, mutta varsin nopeasti täällä selviää, että määrä on moninkertainen*. (MTV3 Kymmenen uutiset 27.12.) 28.12. MTV:n uutisissa ei viranomaisia tai ulkoministeriötä enää mainittu tässä yhteydessä lainkaan, vaan todettiin, että *kuolleiden suomalaisten määrästä ei ole tietoa, kateissa on ainakin 200 ihmistä*. (MTV3 Kymmenen uutiset 28.12.) Yleisradion tv-uutiset sen sijaan toisti näinä päivinä ulkoministeriön viralliset tiedot lähteen nimeten. Yleisradiollakin korostettiin ulkoministeriön tietojen siteerauksen jälkeen sitä, että kaikkia suomalaisia ei ole tavoitettu: *Ulkoministeriö vahvistaa yhden suomalaisen kuolleen, ministeriö ei ole kuitenkaan tavoittanut läheskään kaikkia tuhoalueella lomailevia suomalaisia* (Yleisradion tv-uutiset 27.12. klo 20.30).

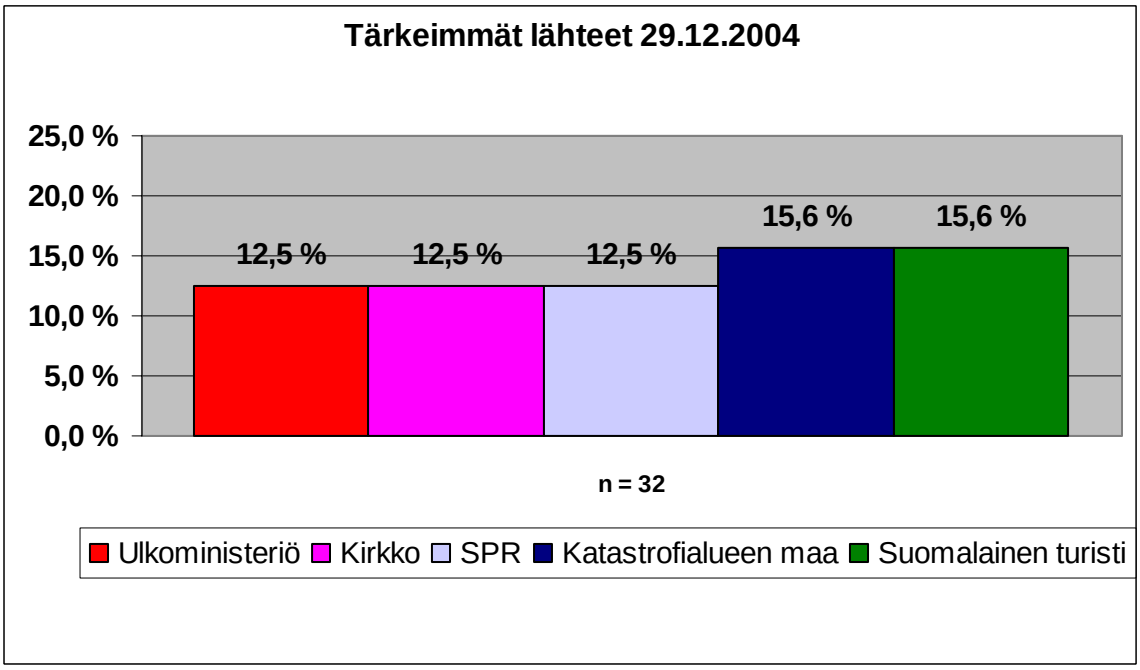

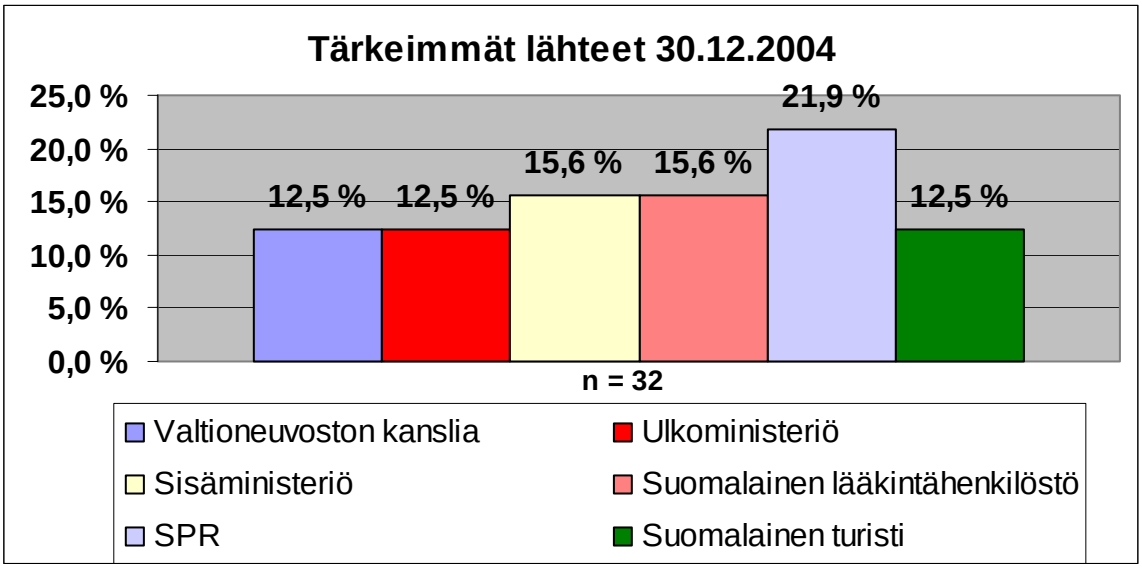

30. ja 31.12. kadonneiden suomalaisten lukumäärä alkoi asettua 200:n tienoille. Ulkoministeri Tuomioja kertoi joulukuun 30. päivänä, että suomalaisten uhrien määrä saattaa nousta yli kahden sadan. Samana päivänä KRP julkaisi kadonneiden listan (aluksi 233 nimeä) ja pian sen jälkeen tiedot kadonneiden määrästä alkoivat vastata todellisuutta. Seuraavana päivänä puhuttiin enää 198 henkilöstä.

Katastrofin kiihkein vaihe alkoi mediassa olla tässä vaiheessa ohi ja juttujen lähdeprofiili aloitti paluutaan perinteiseen organisaatiovetoisuuteen. Avustus- ja keräystoimintansa käynnistänyt SPR jatkoi nousuaan keskeisimpien lähteiden joukossa.

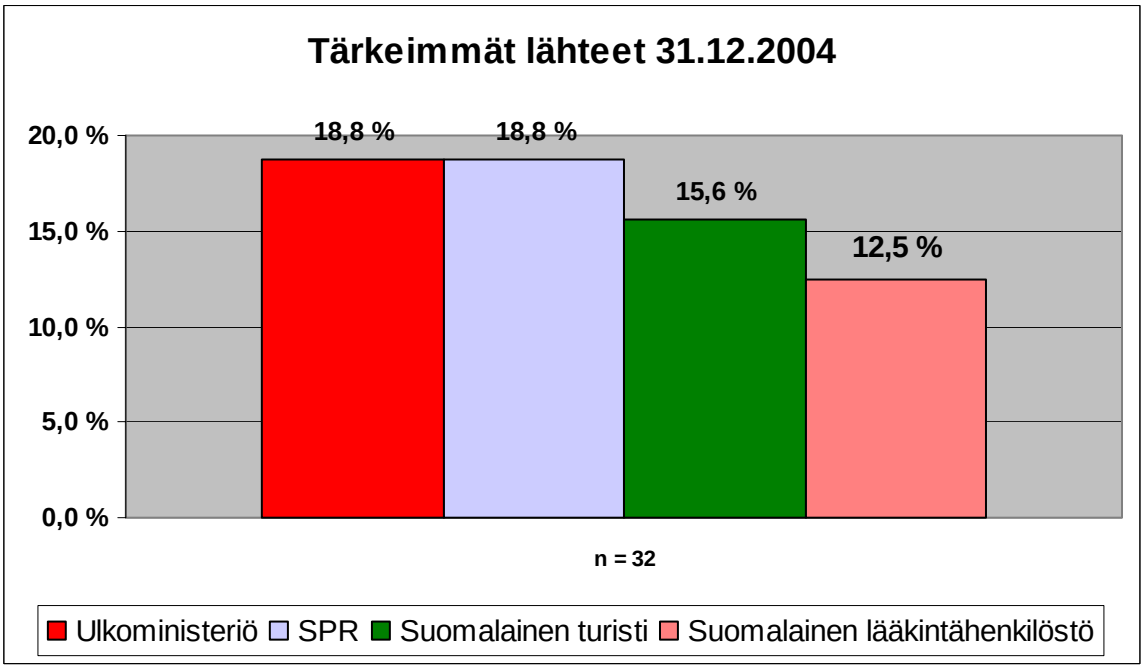

Uudenvuodenpäivän lähdeprofiilin poikkeavuus johtui ainakin osin siitä, että katastrofin akuutti vaihe alkoi olla takana ja monissa lähdeorganisaatioissa oli tuolloin vapaapäivä. Toimitusten työskentely puolestaan jatkoi paluutaan normaaleihin uomiinsa. Katastrofin alkupäivinä monet toimittajat keskeyttivät vapaansa, tulivat töihin ja suuri osa toimituksista kytkettiin mukaan

katastrofiuutisointiin. Väsyneitä toimittajia alkoi tässä vaiheessa jäädä vapaalle ja juttumäärät alkoivat pudota. 28.-31.12. katastrofijuttuja oli päivää kohden yli 30, uuden vuoden päivänä 23 ja 2.1. enää vain 16.

Lääkintähenkilöstön suurta määrää lähteiden joukossa Uudenvuodenpäivänä selittää se, että evakuointilennoilla kuljetettiin tässä vaiheessa pahiten loukkaantuneita ihmisiä Thaimaasta Suomeen. Katastrofialueen ”tavalliset” kansalaiset (”paikallinen henkilö”) nousivat ensi kertaa lähteiden kärkijoukkoon.

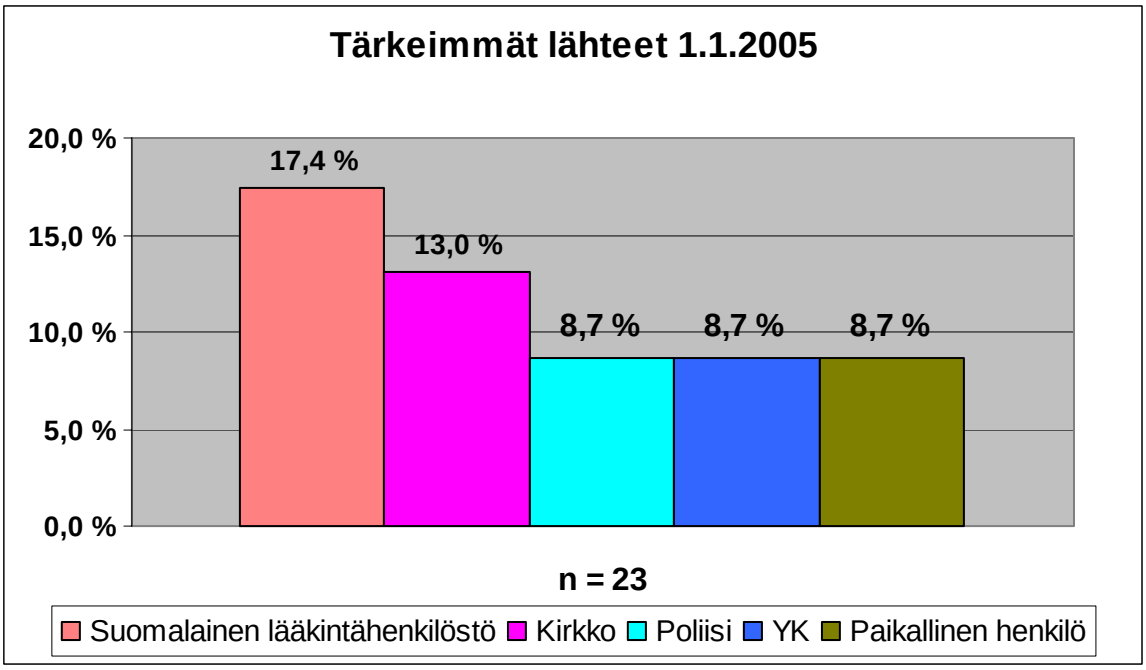

Tammikuun 2. päivänä saapui Suomeen viimeinen evakuointilento, jota pääministeri Vanhanen ja ulkoministeri Tuomioja olivat vastassa. Tämän jälkeen uutisoinnin painopiste alkoi siirtyä aiempaa enemmän katastrofialueen paikallisen hädän ja kansainvälisten avustusoperaatioiden suuntaan. Toimituksissa tämä tarkoitti myös sitä, että juttuja alettiin tehdä aiempaa enemmän kansainvälisten uutistoimistojen materiaalin pohjalta.

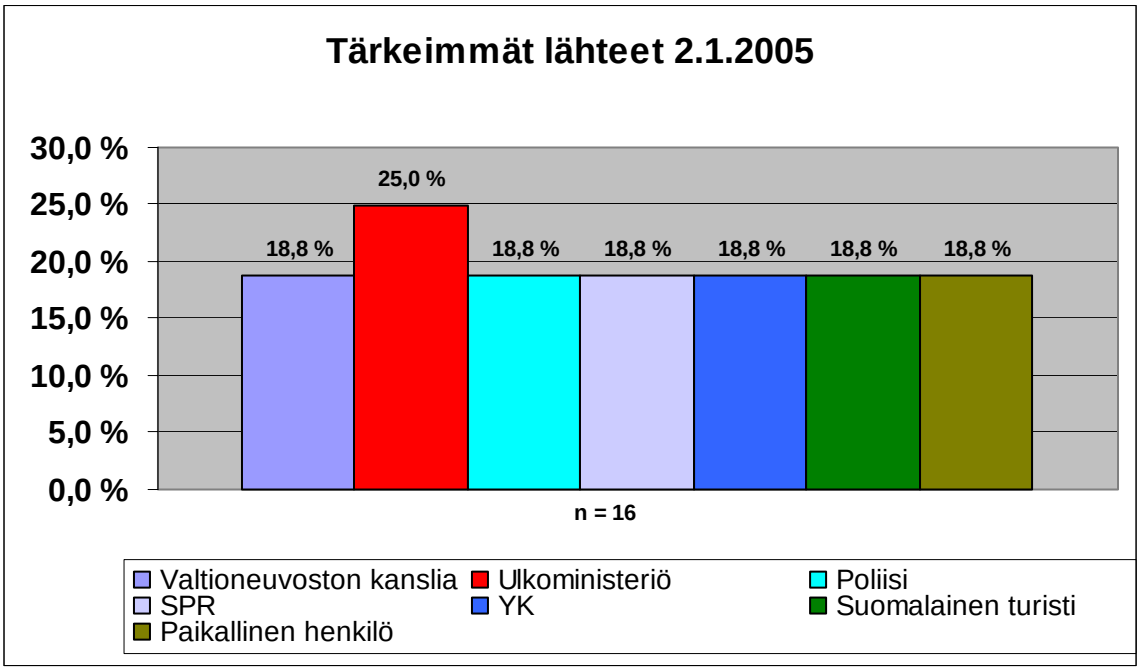

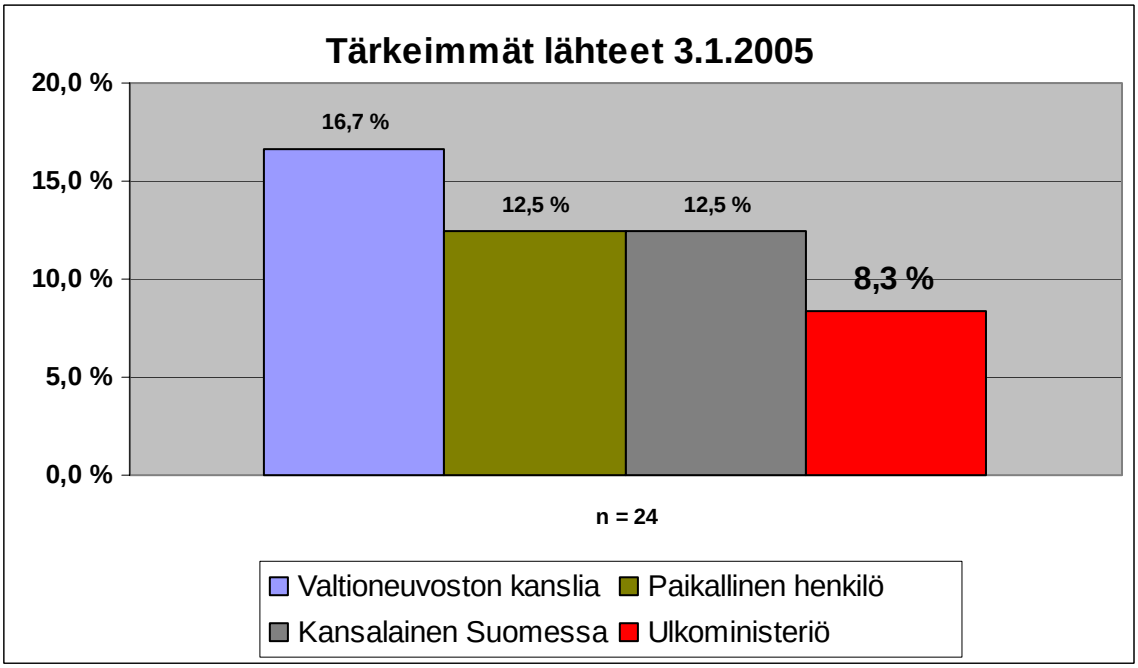

Tammikuun 4. päivänä uutisten kärjessä oli yhä useammin katastrofin jälkiselvittelyt. Onnettomuuden tutkintalautakunnan perustaminen uutisoitiin näkyvästi, ulkoministeriö arvioi omaa toimintaansa katastrofin alkuvaiheessa ja ministeriöiden valmiuspäälliköiden kokouspöytäkirjat julkaistiin. Matkatoimistot kertoivat katastrofialueen matkailun tulevaisuudesta. Suomalaiset turistit tai muut ”tavalliset” suomalaiset eivät enää olleet lähteiden kärkijoukossa kuten miltei kaikkina aiempina päivinä.

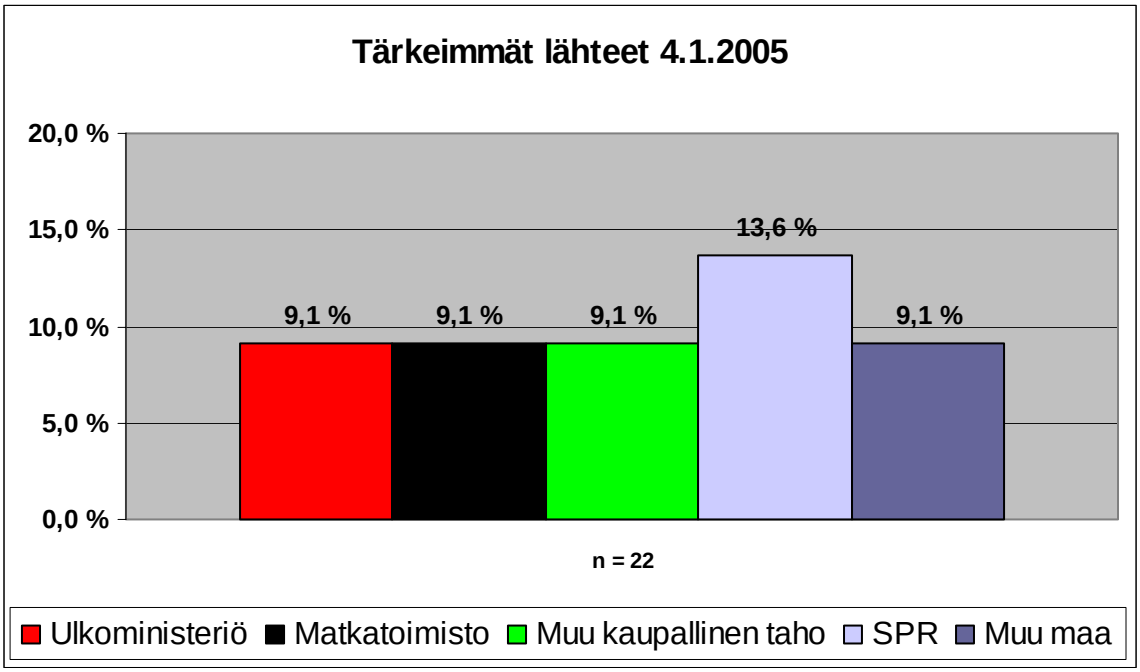

Tammikuun 5. päivän kärkiuutisia olivat YK:n[14] arvio siitä, että katastrofin kokonaisuhriluku saattaa vielä huomattavasti nousta ja se, että avustusoperaatiosta on tulossa kaikkien aikojen suurin. Päivän näkyvimpiä mediahahmoja oli YK:n hätäavun koordinoija Jan Egeland.

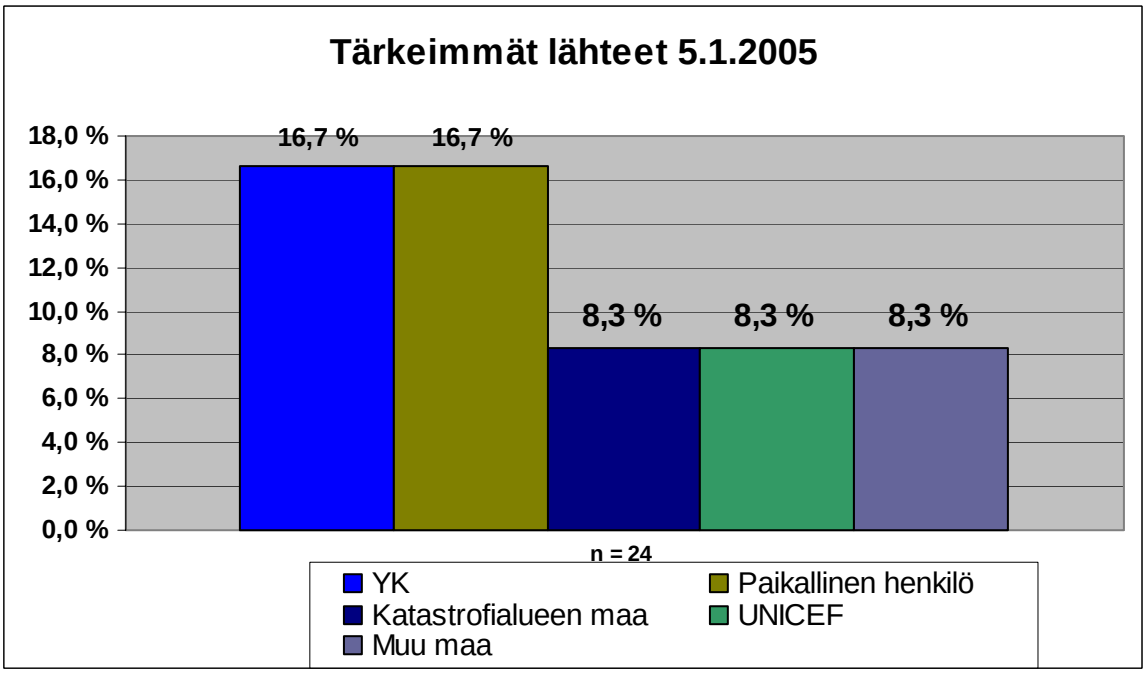

2.5 Keihin uutisointi henkilöityi?

Henkilötasolla hallituksen jäsenet olivat yleisimpiä lähteitä kaikilla kanavilla[15]. Pääministeri Matti Vanhanen oli yleisin ja ulkoministeri Erkki Tuomioja toiseksi yleisin henkilölähde MTV3:lla ja Nelosella. Yleisradion tv-uutisissa Vanhanen ja Tuomioja jakoivat ykkössijan. Kärkikaksikko oli sama myös tutkituissa sanomalehdissä. Kaikkien kanavien kärkijoukkoon mahtui yksi SPR:n edustaja etenkin tarkastelujakson jälkimmäisen puoliskon vahvan näkyvyyden vuoksi.

Kaavion luvut tarkoittavat, että esimerkiksi Matti Vanhanen oli lähteenä 19 jutussa koko aineistossa.

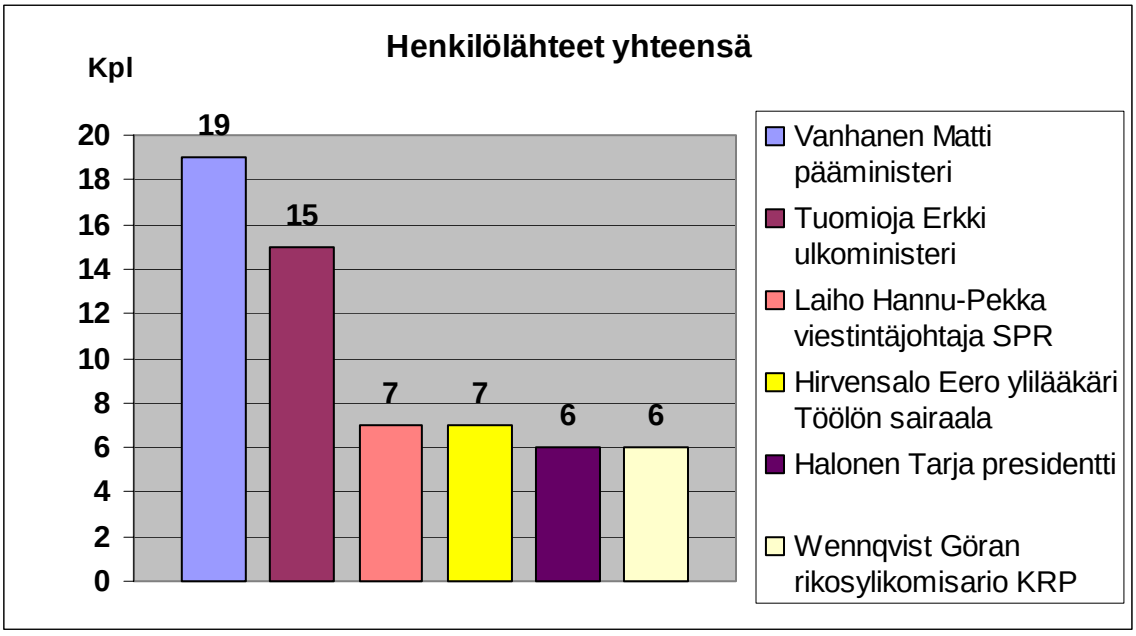

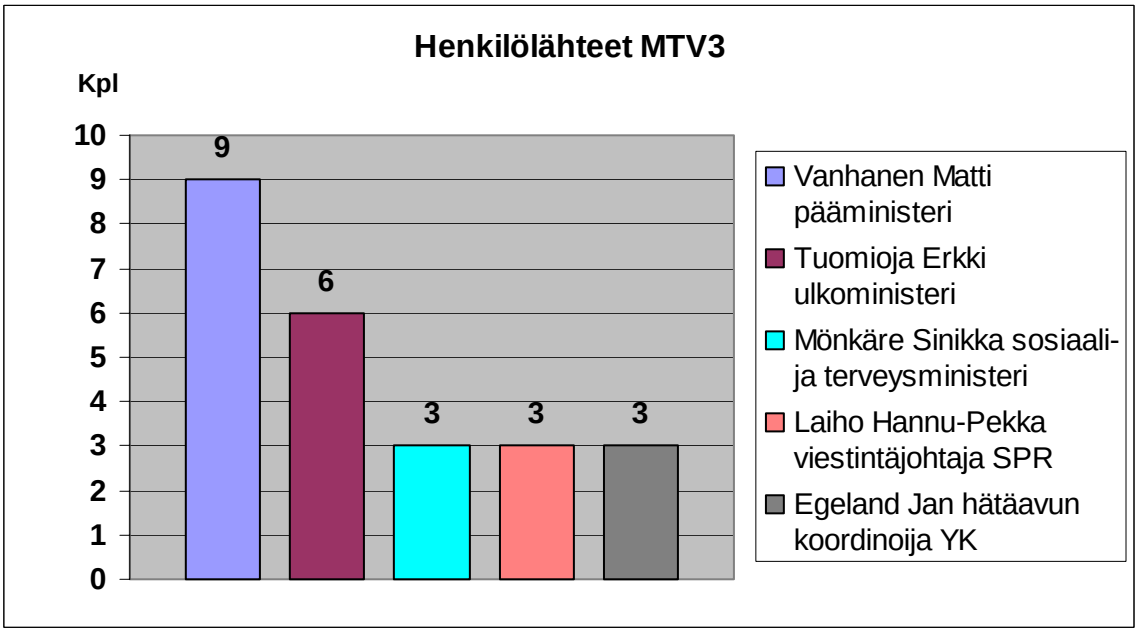

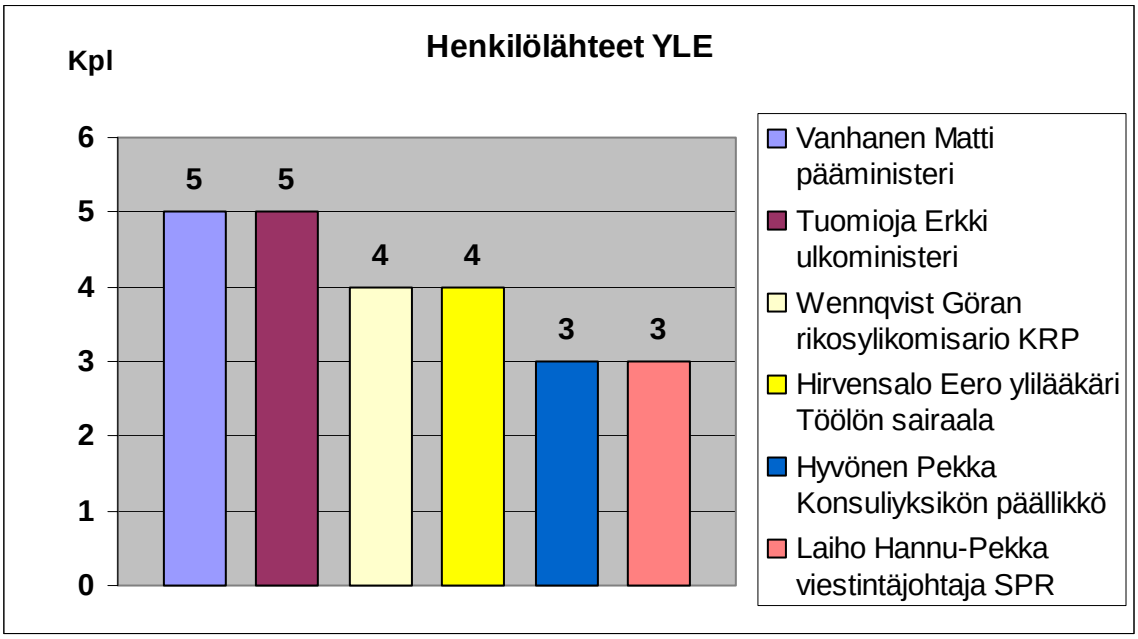

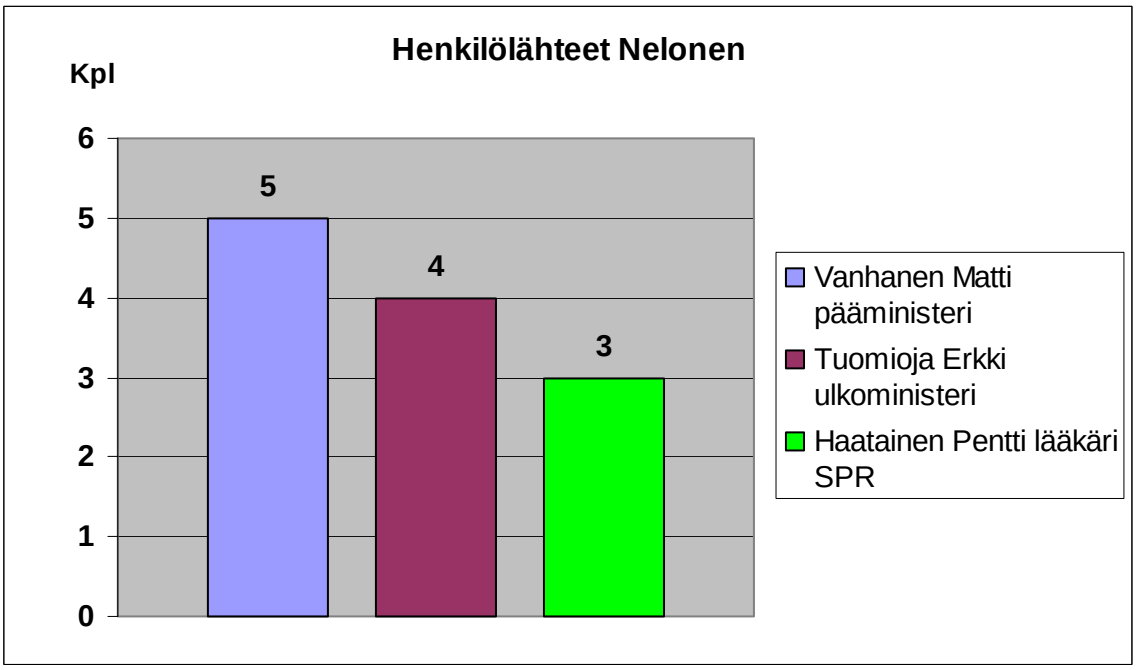

Nelosen kaaviossa on vain kolme nimeä, koska seuraavan sijan jakoi niin monta nimeä, ettei niiden sijoittaminen kaavioon ollut mielekästä.

2.6 Uutisoinnin sävy

Jutut luokiteltiin kolmeen luokkaan neutraali, myönteinen ja kriittinen sen mukaan miten niissä suhtauduttiin jutun aiheena oleviin toimijoihin. Luokittelu tehtiin jutun ”pääsävyn” mukaan. Näin luokiteltuna neutraalit jutut olivat selvästi yleisimpiä kaikilla kanavilla.

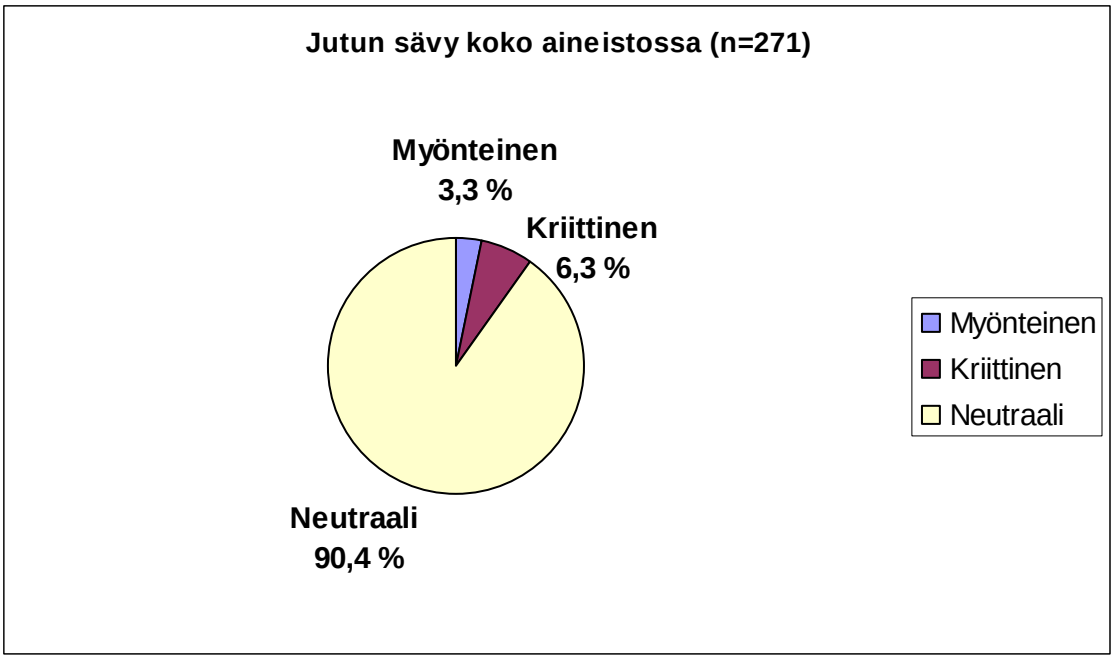

Pääsävyltään neutraaleiksi luokitelluissa jutuissa oli kuitenkin usein yksittäisiä kriittisiä näkemyksiä tai haastattelulausuntoja. Ne liittyivät useimmiten suomalaisten viranomaisten toimintaan pelastustöissä ja tiedottamisessa. Kanavien välillä oli kriittisyyden suhteen selviä eroja: MTV3:n uutisista yli yhdeksän prosenttia oli pääsävyltään kriittisiä kun taas Ylellä vastaava luku oli alle puolet tästä.

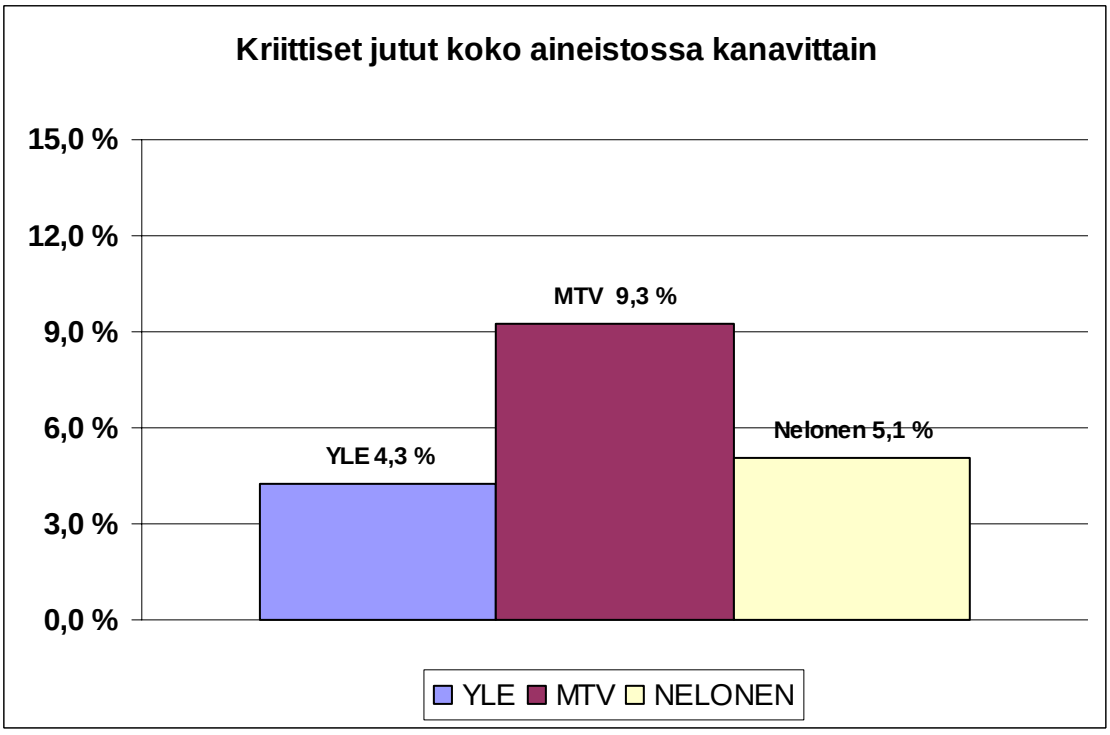

Kriittisessä jutussa toimittaja puhui esimerkiksi näin (MTV3 Kymmenen uutiset 31.12.04): Ulkoministeriön on sanottu unohtaneen tehtävänsä. Sen olisi laskeuduttava diplomaattisista sfääreistä palvelemaan kansalaisia. Hallituksen sanotaan myöhästyneen pahasti lähdössä, jopa niin että katastrofeja varten koulutettu 260 hengen suomalainen kommandoryhmä jäi kokonaan lähettämättä paikalle.

2.7 Yhteenvetoa

Aasian katastrofi oli paitsi suuri inhimillinen katastrofi, myös erittäin suuri mediatapahtuma. Olihan kyse yhdestä kaikkien aikojen pahimmista luonnonkatastrofista. Mutta syy siihen, että katastrofiin liittyvät uutiset miltei täyttivät kanavien pääuutislähetykset 26.12.-5.1 oli ennen kaikkea se, että uhrien joukossa oli suuri määrä suomalaisia. Suurin osa jutuista tehtiin nimenomaan suomalaisesta näkökulmasta: kanavasta riippuen 60-70 prosenttia jutuista oli tehty kansallisesta lähtökohdasta. Osuudet olivat samaa luokkaa kuin tässä projektissa tutkitussa sanomalehdistössäkin (10 sanomalehteä).

Eri televisiokanavien uutisten sisällöissä, painotuksissa ja rakenteessa oli määrällisen analyysin perusteella hyvin paljon samankaltaisuutta. Jutut olivat rakenteeltaan samantyyppisiä, keskeisimpien teemojen käsittelyn määrässä oli paljon yhtäläisyyksiä, suomalaisen näkökulman osuus oli kaikilla samaa luokkaa ja katastrofin kokeneita maita käsiteltiin eri kanavilla osapuilleen samassa suhteessa. Kaikilla kanavilla Suomen valtionhallinto oli keskeinen tiedonlähde ja henkilölähteistä eniten käytettyjä hallituksen edustajat pääministeri Matti Vanhanen ja ulkoministeri Erkki Tuomioja (kuten sanomalehdissäkin).Ylen ja MTV3:n uutisissa Aasian katastrofi täytti koko lähetyksen täsmälleen samoina päivinä: 28., 29. ja 30.12. Ainutlaatuisessakin tilanteessa eri toimituksissa oli melko yhtenäisiä käsityksiä siitä, mitkä asiat ovat uutisoinnin arvoisia, mistä tietoja hankitaan, ketä haastatellaan ja millä tavalla uutisten raaka-aineet koostetaan valmiiksi kokonaisuuksiksi. Uutistuotannossa oli siis Aasian katastrofin yhteydessä vallalla melko vahva yhtenäiskulttuuri.

Mutta oli kanavissa erojakin. MTV3:lla ja erityisesti Nelosella ns. tavallisten ihmisten rooli haastateltavina oli suhteellisesti korkeampi kuin Yleisradion uutisissa. Myös Yleisradion uutisissa oli runsaasti katastrofin kokeneiden turistien ja heidän omaistensa haastatteluja, mutta ne eivät kuitenkaan olleet yhtä keskeisessä asemassa kuin kaupallisilla kanavilla.

Myös kriittisyydessä oli jonkin verran eroja. Valtaosa, noin 90 prosenttia, jutuista oli kaikilla kanavilla luokiteltavissa neutraaleiksi, mutta kriittisten juttujen osuus oli MTV3:lla korkeampi kuin kahdella muulla kanavalla. Kritiikki kohdistui lähinnä pelastustöiden viivästymiseen ja tiedotuksen ongelmiin.

3 Tsunami Ylen radiouutisissa

Yleisradion eri kanavilla on päivittäin kymmeniä uutislähetyksiä. Aasian katastrofin aikaan tehtiin lisäksi ylimääräisiä lähetyksiä sekä radioitiin tiedotustilaisuuksia suorina lähetyksinä. Esimerkiksi 26.12.-5.1. välisenä aikana Ylessä oli kaikki suomenkieliset kanavat (Radio Suomi, Yle Radio 1, YleQ ja YleX) mukaan lukien yhteensä 578 uutislähetystä[16]. Näistä valtaosa oli Radio Suomen kanavalla (esim. tapaninpäivän 32 lähetyksestä 26).

Tässä raportissa käsitellään Ylen radiouutisten kahden ensimmäisen päivän (26. ja 27.12) uutisointia Aasian katastrofista. Mukana olivat tasatuntisten uutislähetysten lisäksi Aamun peili, Päivän peili, Ykkösaamu, Ajantasa sekä suorana lähetetyt tiedotustilaisuudet. Raportti perustuu pääasiassa Yleisradion toimittamiin nauhoituksiin[17], joita oli kahdelta ensimmäiseltä päivältä 23 lähetyksestä.

Raportissa käydään kronologisesti läpi 26. ja 27.12.uutisointia. Tarkastelutapa on valittu siksi, että radio oli etenkin katastrofin alkuvaiheessa väline, joka perinteisistä uutisvälineistä nopeimmin kertoi Aasian tapahtumista. Tarkasteluun on valittu kohtia, joita voi pitää jonkinlaisina uutisoinnin käännekohtina tai joissa tuotiin uutisiin jokin uusi elementti tai näkökulma. Tunnin välein lähetettävissä uutisissahan toistetaan usein samoja tietoja ja haastatteluja joko sellaisenaan tai pienin muutoksin.

3.1 Tapaninpäivä

Indonesiaan kuuluvan Sumatran saaren pohjoispuolella tapahtui 26.12.2005 noin klo 3 Suomen aikaa voimakas maanjäristys. Ylen radiouutiset kertoi maanjäristyksestä ensimmäisen kerran klo 5.00 uutislähetyksessä (uutistoimisto Reuters kertoi järistyksestä klo 4.00 ja STT 4.30). Se oli lähetyksen ykkösuutinen. Uutisen mukaan järistys oli koetellut pahiten Acehin maakunnan pääkaupunkia Banda Acehia ja tiedot järistyksen voimakkuudesta vaihtelevat 6,4-8,1 Richterin asteikolla. Lähetyksessä siteerattiin ”paikallista radioasemaa”, jonka mukaan pääkaupunkiin vyöryneet voimakkaat aallot jättivät jälkeensä yhdeksän kuollutta. Uutisessa kerrottiin myös, että Thaimaassa ihmiset ovat kiivenneet katoille pakoon vyöryviä hyökyaaltoja. Klo 6.00 uutisissa luettiin sama uutinen kahden kotimaan aiheen jälkeen.

Klo 7.00 lähetyksessä lähtien maanjäristyksestä ja sen aiheuttamista hyökyaalloista tuli pysyvästi ykkösuutinen. Aiempaa uutista täydennettiin tiedolla, että hyökyaalto oli iskenyt mm. Sri Lankaan ja Thaimaahan. Arviot järistyksen voimakkuudesta vaihtelivat 6,4-8,5 Richterin asteikolla. Lähetyksessä oli myös suomalainen silminnäkijäkuvaus[18]. Radion uutistoimitukseen soittanut, Phuketissa lomaileva Markku Vuorela kertoi, että *kaikki on poissa, sähköt on poissa edelleen tässä ehkä noin puoltoista tuntia sitten sähkö meni heti pois ja samoin ilmastointi tietysti ja sitten mä oon ollut tässä parvekkeella ja katsonut, sieltä on tullut toinen aalto vielä, joka on tuonut lisää tavaraa. Mä olen nähnyt muutamia ihmisiä, kahden naisen kannettavan tuolta rannalta pois, en tiedä heidän kuntoaan, mutta ovat tuotu sieltä pois. Tällä hetkellä vesi on menossa alespäin ja sitä oli noin mä arvioisin ehkä noin metrin verran vettä tässä rantakatujen liepeillä. Nyt se on laskenut niin, että se on ehkä jossain nilkassa se vesi*.

Vuorela kertoi myös alueella lentävistä lentokoneista ja helikoptereista sekä ambulanssien äänistä. Vuorelan silminnäkijäkuvaus jäi päivän ainoaksi Thaimaasta ja sitä ajettiin ulos pitkin päivää. Toimituksesta ei yrityksistä huolimatta saatu yhteyttä alueella lomaileviin turisteihin.

Klo 7.00 lähetyksessä oli hyökyaaltouutisten lisäksi vielä kaksi muutakin aihetta, jotka koskivat venäläistä avaruusalusta ja joulun paluuliikennettä.

Klo 8.00 uutisissa ei luettu sähkeitä vaan ulkomaantoimittaja Matti Väisänen oli studiossa kertomassa viimeisimmistä tiedoista. Erikoistoimittajan nostaminen suoraan lähetykseen oli merkki siitä, että kyse on normaalia uutisvirtaa merkittävämmästä asiasta. Väisänen kertoi, että

järistys oli ollut voimakkain Indonesiassa, mutta kärsineiden tietoliikenneyhteyksien ja sisällissodan vuoksi tiedot alueelta ovat epävarmoja. Järistys ja sen aiheuttamat hyökyaallot oli koettu myös alueen muissa maissa. Intiassa oli kymmeniä kuolleita, Sri Lankassa ainakin 160, Thaimaassa kymmeniä. Yksi matkailija oli saatujen tietojen mukaan kuollut, neljä kateissa ja sata loukkaantunut. Väisänen totesi, että mikäli Yhdysvalloissa mitattu järistyksen voimakkuus, 8,5 Richterin asteikolla, pitää paikkaansa, kyseessä olisi yksi kaikkien aikojen voimakkaimmista järistyksistä. Väisäsen jälkeen toimittaja Tuulia Hirvonen kertoi, että alueella on matkatoimistotietojen mukaan satoja suomalaisia lomailijoita. Markku Vuorelan silminnäkijäkuvaus ajettiin uudelleen. Lähetyksessä kerrottiin lisäksi joulunajan säästä eri puolella maailmaa sekä joulun paluuliikenteestä.

Klo 9.00 lähetyksessä puhuttiin *hyvin voimakkaasta maanjäristyksestä* ja että useita satoja ihmisiä oli saanut surmansa hyökyaalloissa. Väisänen päivitti tuoreimmat tiedot. Varsikin Indonesian osalta korostettiin tietojen epävarmuutta ja jatkuvaa muuttumista. *Thaimaassa hyökyaallot iskivät varsinkin eteläisen Phuketin loma-alueille ja ainakin 10 ihmistä on kuollut*. Lähetyksessä haastateltiin UM:n konsulipäivystäjää, osastosihteeri Kari Lehtosta, joka kertoi: *Meidän saamien tietojen mukaan hyökyaalto ois iskeny pahiten Phuketin alueelle ja Sri Lankan aluelle. Nää on ne alueet, josta me ollaan saatu ilmoituksia.* Lehtosen mukaan Phuketissa olisi muutama henkilö kadoksissa *ja me ollaan suurlähetystön kautta yritetty saada tarkempia viranomaistietoja, mutta Phuketin tiedotusvälinekanavat ovat tällä hetkellä kyllä täysin tukossa, että sinne ei paljon yhteyttä saa*. Sri Lankan osalta Lehtonen kertoi näin: *Sieltä ollaan saatu ilmoituksia, mutta näyttäis siltä, että ainakin nämä ilmoitukset mitä tässä on tullut niin ois niinku kaikki hyvin ja ollaan lähdössä kohti Columboa, pääkaupunkia*.

Matkatoimistojen tietoja alueella olevista suomalaisturisteista täydennettiin Finnairin tiedotuspäällikkö Usko Määtän arviolla, että pelkästään Thaimaassa oli yhteensä yli 3000 suomalaisturistia. Määtän mukaan suurin osa heistä on luultavasti maan itärannikolla, mihin hyökyaalto ei iskenyt. Vuorelan silminnäkijäkuvaus ajettiin taas. Lähetyksessä oli lisäksi puhetta joulunajan säästä sekä Ukrainan vaaleista.

Radion uutistoimitus toimi aamulla siis varsin nopeasti. Silminnäkijähaastattelu lienee ollut Radio Novan ohella maan ensimmäinen. Alueella olevien suomalaisten määrä oli selvitetty matkatoimistoilta ja ulkoministeriön kommentti saatu jo kello yhdeksään mennessä. Myös päivän uutislähetysten rakenne oli muotoutunut tässä vaiheessa: ensin kerrottiin tilanne tuhoalueilla, sitten viitattiin alueella oleviin suomalaisiin ja ajettiin ulos silminnäkijäraportteja.

Klo 10.00 uutisissa päivitettiin uhrilukuja ja kerrattiin aiempia tietoja ja haastatteluja. Uutena elementtinä oli Helsingin yliopiston seismologian laitoksen erikoistutkijan Matti Tarvaisen haastattelu siitä, kuinka järistykset oli havaittu myös Suomessa. Ja *juuri tulleen tiedon mukaan* Thaimaahan oli julistettu kansallinen hätätila. Lähetys oli ensimmäinen, jossa ei ollut muita kuin järistykseen ja hyökyaaltoon liittyviä aiheita (lukuun ottamatta säätiedotusta). Muut aiheet palasivat lähetyksiin iltapäivällä (Tänään iltapäivällä -lähetyksestä klo 14-15 lähtien), joskin lyhyinä sähkeinä.

Klo 10.30 lähetettiin ensimmäinen ylimääräinen uutislähetys. Siinä päivitettiin uhrilukuja: Thaimaassa yli 50 oli kuollut ja yli 700 loukkaantunut. Indonesian Sumatralla kuolleita oli yli 100, mutta tietoja alueelta kerrottiin saatavan hitaasti mm. katkenneiden yhteyksien vuoksi. Sri Lankassa raportoitiin kuolleita ”jopa” 500, Intiassa yli 200. Alueella lomailevien suomalaisten määrä (tuhansia) kerrattiin. Ylen Aasian kirjeenvaihtaja Pirkko Pöntinen antoi silminnäkijäraportin Malesiasta, jossa hän oli lomamatkalla. Hän kertoi, että ensimmäinen hyökyaalto saapui rantaan puolitoista tuntia järistyksen jälkeen ja että vesi nousi muutamassa minuutissa. Alue jossa Pöntinen oli, säilyi vahingoitta, mutta tätä aluetta suojasi ”pato”. Padon toisella puolella oli Pöntisen tietojen mukaan kolme kuollutta ja suuria aineellisia vahinkoja.

Klo 11 järistyksen voimakkuudeksi kerrottiin 8,9 Richterin asteikolla eli maanjäristys olisi voimakkain 40 vuoteen. *Thaimaassa kuolonuhreja on raportoitu yli 80, valtaosa Phuketissa ja Krabissa.* Tämä tieto koski siis keskeisiä matkailualueita.

Klo 12.00 lähetyksessä kerrottiin, että yli 2200 ihmistä oli kuollut Intiassa, Sri Lankassa, Indonesiassa, Thaimaassa ja Malesiassa. Lisäksi tuhansia ihmisiä oli loukkaantunut tai kateissa. Eniten uhreja raportoitiin Sri Lankasta, jopa yli 1200. Sri Lankassa, Thaimaassa ja Malediiveilla kerrottiin lomailevan tuhansia suomalaisturisteja (matkatoimistojen ja Finnairin tietojen kertausta).

UM:n mukaan myös suomalaisturistien epäiltiin vahingoittuneen hyökyaalloissa. Radiossa siteerattiin Ylen tv-uutisten haastattelua, jossa UM:n ”osastopäällikkö”[19] Kari Lehtonen oli sanonut, että katoamisilmoituksia oli tehty muutamasta suomalaisturistista. Aamun tietojen mukaan kolme suomalaista olisi kateissa.

Lähetyksessä oli myös Ylen tv-uutisten ulkomaantoimituksen esimiehen Reijo Lindroosin klo 11 tv-uutisille antama puhelinraportti Sri Lankasta, jossa hän oli lomailemassa. Lindroosin mukaan valtaisat hyökyaallot vyöryivät rannikon kyliin, Columbosta etelään johtava tie oli monesta kohtaa poikki sekä hotellit ja kylät vailla sähköä klo 10:stä lähtien. Matkatoimistot suunnittelivat turistien evakuointia, mutta hankkeesta oli luovuttu teiden katkettua. *Tavallisille rantojen lähellä asuville srilankalaisille tilanne on tietysti paljon vakavampi*.

14.00-15.00 Tänään iltapäivällä (Yle Ykkönen & Radio Suomi)
Uhrien lukumäärä päivitettiin (lähes 3000). Mukana oli aiemmin esitettyjä silminnäkijäraportteja Vuorelalta, Pöntiseltä ja Lindroosilta. Lisäksi Suomen Jakartan suurlähettiläs Markku Niinioja arvioi tilannetta Indonesiassa: viranomaisten mukaan kuolleita olisi 165 ja 500 henkilöä olisi menettänyt kotinsa. Niinioja korosti, että tiedot ovat alustavia ja että ne mahdollisesti nousevat. Alueella ei tiedetä olevan suomalaisia.

Lisäksi lähetyksessä kerrottiin Kansainvälisen punaisen ristin ja SPR:n käynnistyvistä avustusoperaatioista ja haastateltiin seismologi Tarvaista.

Muita aiheita: Ukrainan vaalit, joulun paluuliikenne, Sylvian joululaulun historia, hiljaisuuden voima.

Klo 16 uutiset.
Tuhojen päivitystä ja aiempien tietojen kertausta. Suurimmat tuhot raportoitiin Sri Lankassa ja Intiassa, joissa oli sen hetkisten tietojen mukaan kuollut ainakin 4000 ihmistä. Myös Indonesiassa raportoitiin lähes 2000 ihmisen kuolleen. Sri Lankassa ja Intiassa hyökyaallon kerrottiin pyyhkäisseen rannikon kylät kartalta. Uutena elementtinä oli tässä lähetyksessä ääniefektit; taustalta kuului aaltojen kohinaa ja itkevä naisääni samaan aikaan kun kerrottiin Indonesian tuhoista. Kun kerrottiin Sri Lankan täyttyneistä sairaaloista, kuului taustalta valittava naisääni. Myös Markku Vuorelan puhelinhaastattelun taustalla kuului tässä lähetyksessä helikopterin ääntä samaan aikaan kun hän kertoi alueella lentävistä lentokoneista ja helikoptereista. Haastattelua oli käytetty aiemmin jo useissa uutislähetyksissä, mutta nyt helikopterin ääni oli ensimmäistä kertaa haastattelun taustaäänenä. Helikopterin ääni jäi dramaattisella tavalla kuulumaan vielä jonkin aikaa puhelinhaastattelun päättymisen jälkeenkin.

SPR:n Teija Lehtonen antoi silminnäkijäkuvauksen Intian Ponditserystä: rannalle tuli aalto noin klo 9.30 (paikallista aikaa) ja vesi nousi aivan hotellin lähelle, joka sijaitsi100-200 metriä rannasta. Paikalliset ihmiset olivat paniikissa, asuntoja ja omaisuutta tuhoutunut. *Meille on kerrottu, että tällä alueella tuhat ihmistä kuollut ja 250000 menettänyt kotinsa*.

Lähetyksessä kerrottiin, että UM:n tietojen mukaan ”kaksi”[20] suomalaisturistia olisi kadoksissa Thaimaan Phuketissa. Bangkokin lähetystön mukaan aallon iskemällä alueella Thaimaassa olisi 2000 suomalaista.

Klo 18
Kuolleita noin 6600 (katsaus eri maiden uhrilukuihin). *Ulkoministeriön mukaan suomalaisia ei enää ole kateissa Thaimaan Phuketissa. Aiemmin päivällä oli epäilty muutaman suomalaisturistin kadonneen.*

Klo 21 *Ulkoministeriön tietojen mukaan yksikään suomalaismatkailija ei ole kadoksissa, joskaan yksittäisten reppumatkailijoiden kohtalosta ministeriössäkään ei tiedetä. Ainakin kaksi suomalaista omatoimimatkailijaa on loukkaantunut Thaimaassa. Kaksi suomalaisnaista evakuoitiin loukkaantuneina tulvan alta helikopterilla Etelä-Thaimaassa Krabin keskussairaalaan.*

Klo 20, 21 ja 22 uutisissa ajettiin ulos ulkomaantoimittaja Hannu Reimen raportit, joihin hän oli koostanut yleiskuvaa hyökyaallon aiheuttamista tuhoista. Uhrien kokonaismäärää ei kukaan tuossa vaiheessa luonnollisesti kyennyt arvioimaan, mutta muuten Reimen raportti antaa tilanteesta kokonaiskuvan, joka on varsin pätevä vielä nytkin, noin neljä kuukautta maanjäristyksen jälkeen.

Näin Reime klo 22[21]:
Etelä-Aasian maanjäristys on yksi kaikkien aikojen suurimpia luonnononnettomuuksia. Kuolleita on nyt kerrottu olevan yksitoista ja puoli tuhatta, mutta luku saattaa nousta melkoisesti. Järistyksen aikaansaama hyökyaalto, tsunami, on voinut huuhtoa mereen arvaamattoman määrän ihmisiä, joitten katoamisesta tieto saadaan vasta paljon myöhemmin. Ja mihin uhrien määrä sitten jääkin, on aamuinen maankuoren siirtymä meren pohjassa Sumatran pohjoiskärjen edustalla joka tapauksessa saanut aikaan katastrofin, jonka laajuista on harvoin nähty. Tuhannet kilometrit erottavat toisistaan saaria ja rantoja, joilla itse järistys ja sitä seurannut tsunami ovat tuntuneet. Pahiten kärsineitä tienoita ovat Acehin maakunta Sumatran pohjoiskärjessä Indonesiassa, etelä-Intian itärannikko sekä Sri Lankan itäiset ja eteläiset rannat, samoin kuin ilmeisesti Andamaanien ja Nikobaarien saaret, jotka kuuluvat Intialle. Thaimaassa, Malesiassa ja Myanmarissa eli Burmassa on kuollut kymmeniä ihmisiä. Mahdollisesti myös paljon lännempänä Malediiveilla on tsunami vaatinut uhrinsa ja sen voima on tuntunut Afrikan itärannikolla saakka. Asiantuntijoiden käsitys on se, että hyökyaallon syynä oli nimenomaan järistyksen voimakkuus. Intian valtamerellä tsunamit ovat harvinaisia, eikä sen rannikkovaltioissa ole varauduttu niihin. Nämä erittäin tuhoisat, usein juuri merenalaisista maanjäristyksistä alkavat hyökyaallot ovat kaikkein yleisimpiä Tyynellä merellä. Tuhoisa, kahden ja puolen tuhannen ihmisen hengen vaatinut tsunami iski Papua-Uuden Guinean pohjoisrannikolle heinäkuussa kuusi vuotta sitten. Tyynelle merelle on kehitetty kansainvälinen varoitusjärjestelmä hyökyaaltojen varalle. Uutistoimisto Reutersin haastattelema amerikkalainen asiantuntija arvelee, että jos sellainen olisi ollut Intian valtamerellä, olisivat aamuisen tsunamin tuhot jääneet paljon pienemmiksi.

Mielenkiintoista on se, että tässä raportissa pahiten vahingoittuneiden alueiden kärjessä oli Indonesia, jota katastrofi todella runtelikin pahiten. Esimerkiksi seuraavana päivänä UM:n tiedotustilaisuudessa kerrottiin, epäilemättä uutistoimistotietoihin perustuen, että pahiten tuho oli koetellut Sri Lankaa ja Intiaa. Sama tieto kerrottiin myös esimerkiksi seuraavan illan Päivän peilissä.

23.00 ja 24.00 lähetyksissä uhrilukujen päivitystä ja aiempien uutisten kertausta.

3.2 Toinen päivä (27.12.)

1.00-5.00 uutisissa uhrien määrän päivitystä, UM:n tiedossa ei ollut kadonneita suomalaismatkailijoita, Bush esitti surunvalittelunsa, uhreja 12600, Thaimaassa kuolleista kolmanneksen arvioitiin olevan turisteja.

6.00 Aamunpeili. Ensimmäistä kertaa suomalaisnäkökulma nousee uutisten kärkeen: *Kaikkien suomalaisten olinpaikasta ei vielä ole tietoa. Eniten vaikeuksia on yhteyksien saamisessa yksittäisiin ihmisiin.*
Silminnäkijä Juha Silander Khao Lakista: Viime yö oltiin taivasalla… Koko päivä viidakossa vuorilla paossa… Tässä evakuointipisteessä on kuusi suomalaisperhettä, kolmesta perheestä omaisia kateissa…Tässä montaa kansallisuutta, osunut vähän joka puolelle, että myös ruotsalaisten, saksalaisten ja muitten porukoissa edelleen ihmisiä kateissa.

Television voimasta tai radion ”heikkoudesta” kertonee se, että tämä Juha Silanderin haastattelu ei herättänyt lainkaan samanlaista huomiota kuin saman päivän iltana klo 21 MTV:n uutisissa esitetyt haastattelut, joissa silminnäkijät kertoivat kadonneista omaisistaan. Luonnollisesti esitysajankohdallakin oli tässä suuri merkitys. Silanderin haastattelua ei radiouutisissa enää klo 6 jälkeen nostettu uutisten kärkeen.

7.00 Aamunpeili. Tuhojen päivitystä, kuolleita yli 14000. Pahiten kärsi Acehin maakunta Indonesiassa. Suomen kunniakonsuli Steven Leonardin (Sumatra) haastattelu: avustuksia vaikea saada perille katkenneiden teiden takia. Ympäri katastrofialueetta on omaisiaan etsiviä surevia, miljoonat ovat menettäneet kotinsa. Silminnäkijä Ilpo Tikkanen Sri Lankasta kertoi täpärästä pelastumisestaan.

Ulkoministeriön tiedotuslogiikka tai ainakin sen uutisointi näytti tässä vaiheessa muuttuneen. Enää ei keskeisenä sanomana ollut se, mitä tiedettiin varmasti (vahvistetut tiedot uhreista tai kadonneista) vaan se, mitä ei tiedetty. Lähetyksessä kerrottiin, että UM:n mukaan menee vielä pitkään, ennen kuin kaikkien suomalaisten kohtalo on selvitetty yksistään matkailijoiden suosimassa Thaimaassa. *Jo nyt tiedetään että joukossa on useita loukkaantuneita. Tähän mennessä vahvistuksia kuolleista ei ole saatu*.

Aamunpeilissä haastateltiin osastopäällikköYrjö Länsipuroa, joka kertoi: *Bangkokin edustusto kartottaa yhdessä matkanjärjestäjien kanssa suomalaisten tilannetta. Suuri osa on heidän tietojen mukaan turvassa, mutta paljon on semmosia, joihin ei ole saatu yhteyttä koska tietoyhteydet toimii tavattoman huonosti… Hyvin paljon suomalaisia, joista kukaan ei tiedä, jotka eivät järjestetyllä matkalla ja joista myöskään suurlähetystöllä ei ollut tietoa. Viimeinen tarkkuus jokaisen suomalaisen kohdalla saattaa kestää kauan.*

Silanderin aiempi haastattelu esitettiin lähetyksessä aiempaa laajempana. Hän kuvaili evakuointikeskusta, kiitteli henkilökuntaa ja paikallista väestöä. Paikallisia viranomaisia hän ei ollut kertomansa mukaan nähnyt. Silander yksilöi kadonneita ja loukkaantuneiden vammoja ja totesi lopuksi, että *tänne on kerätty ne, jotka tulee omin avuin toimeen.* Haastattelusta oli pääteltävissä, että suomalaisten joukossa saattaisi olla paljonkin loukkaantuneita ja kadonneita.

8.00 Aamunpeili. Samoja juttuja kuin klo 7. Lisäksi kerrottiin, että YK:n mukaan kyseessä voi olla nykyajan pahin katastrofi.

8.10-8.58 Ykkösaamussa silminnäkijä Timo Miettinen Thaimaan Krabista kertoi: sähköt katkesivat useaksi tunniksi, mutta ovat nyt palautuneet takaisin. Rantakatu ja sen liikkeet ovat kärsineet pahoja vaurioita ja katu oli suljettu. 90 prosenttia alueen kalastusveneistä ja sukeltajien veneistä tuhoutunut. Ne olivat murskautuneet rannan palmuihin, tulleet jopa kaduille ja rannalla oleviin liikkeisiin sisälle. Kuolonuhreista Miettisellä ei ollut varmaa tietoa, mutta hänen mukaansa edellisen illan tiedon mukaan 45 ihmistä olisi kadoksissa. Suurin osa kadonneista oli Miettisen mukaan turisteja, jotka olivat kajakkiretkellä tai snorklaamassa. Miettinen kertoi myös, että rantakaduilla liikkuville jaettiin pelastusliivejä.

Aamupäivän aikana ei juuri kerrottu uusia uutisia suomalaisten kohtalosta.

Klo 12 Keskipäivän peili. Lähetyksessä kerrottiin vakuutusyhtiöiden SOS Internationalin tieto, jonka mukaan yksi suomalainen olisi kuollut Thaimaassa. Ulkoministeriö ei vahvistanut tietoa.

UM:n mukaan oli varauduttava siihen, että surmansa saaneiden joukossa olisi myös suomalaisia.

Puhelinhaastattelussa sukellusyrittäjä Janne Miikkulainen kertoi, että Khao Lakista oli evakuoitu 120 suomalaista turistia ja että Takua Pan sairaalassa oli paljon suomalaisia. Tietoa Thaimaassa löytyneistä kerrottiin löytyvän osoitteesta www.sukellus.fi.

Klo 14 alkaneessa Tänään iltapäivällä -lähetyksessä kritiikki suomalaisia viranomaisia kohtaan alkoi nousta esiin. Jo aiemmin haastateltu Juha Silander, joka oli evakuoitu Khao Lakista Phuketiin kertoi näin: *Suurin murhe on ollut siitä, miten suomalaisporukka on jätetty heitteille verrattuna muitten maitten. Esimerkiksi tänään kun yksi japanilainen ryhmä oli yhteydessä Japanin konsulaattiin niin ei mennyt varmaan kuin kaksi tai kolme tuntia niin heitä tultiin pikkubussilla hakemaan ja vietiin Bangkokiin ja siellä Japanin ulkoministeriön järjestämä kotiinkuljetus. Me ei olla saatu minkään näköstä tukea. Pahimmillaan oli paikallisen konsulin vastaaja päällä. Suomen päättävän puolen suhtautuminen ollut vähän omalaatuista suoraan sanoen. Kun Ruotsin paikallinen lähetystö alkoi organisoimaan, niin meille oli vain jostain ilmoitus, että Suomen vastaava organisaatio miettii yön yli ja ryhtyy sitten aamulla katsomaan mikä on tilanne.*

Klo 15.00 Ajantasassa oli suora lähetys UM:n tiedotustilaisuudesta. UM:n konsuliosaston päällikkö Pekka Hyvönen kertoi, että tässä vaiheessa ei tiedossa ollut vahvistettuja menehtymisiä muualta kuin Sri Lankasta, jossa suomalaisesta avioparista toinen oli ilmeisesti menehtynyt. *Silminnäkijäkertomukset ovat omaa kauhistuttavaa kuultavaa…On ilmeistä, että seuraavan vuorokauden tai kahden aikana saamme vahvistuksia suomalaisten kohtalosta, ketkä löytyvät ketkä edelleen kateissa. Ehkä tietoa tulee myös menehtyneistä. Tilanne on hyvin hyvin vakava*, Hyvönen sanoi.

Aurinkomatkojen kaupallinen johtaja Jukka Salama kertoi, että pahiten kärsinyt alue oli Khao Lak, jossa vain 40 Aurinkomatkojen 119:sta asiakkaasta on tavoitettu. SPR:n viestintäjohtaja Hannu-Pekka Laiho kertoi netissä olevasta sukeltajien sivustosta, *josta löytyy valtavasti suomalaisten pelastuneiden nimiä, jopa Phuketin sairaalan potilasluetteloita*.

Tiedotustilaisuuden jälkeen suomalaisten kohtalo alkoi täyttää uutislähetyksiä aiempaa enemmän. Myös kritiikki suomalaisia viranomaisia kohtaan jatkui. Klo 14 lähetyksessä haastatellun Juha Silanderin haastattelu ajettiin uudestaan.

Ylen Tukholman kirjeenvaihtaja Maija Unkuri kertoi, että tiettävästi seitsemän ruotsalaista oli menehtynyt ja 800:aa ei ollut tavoitettu. Matkatoimisto Fritidsresor ilmoitti osan henkilökunnastaan olevan tavoittamattomissa. Unkuri kertoi kuolleiden tunnistamisen olevan alueella vaikeaa eikä Ruotsin ulkoministeriö ole halunnut vahvistaa yhtään kuolemantapausta, ennen kuin saa niistä täyden varmuuden (linja oli siis tässä suhteessa sama kuin Suomen ulkoministeriöllä).

Muita aiheita: Ukrainan vaalit. Sää.

17.30 Päivän peilissä kerrottiin, että tulva oli koetellut pahiten Sri Lankaa ja Intiaa (sama raportti kuin klo 16 uutisissa). Uhrien hautaamista kiirehditään, koska kulkutautien riski oli suuri.

Alueella lomaillut Ylen Atlaksen ulkomaantoimittaja Katri Makkonen antoi puhelinhaastattelun Phuketista:

Olen itse tällä hetkellä pahimmin tuhoutuneella rannalla eli Patong Beachilla. Hurjat näkymät on edelleen eli kadut täynnä hiekkaa ja rannat täysin tuhoutuneita. Mutta turisteja palvellaan, ravintolat ovat auki, ihmiset siivoavat katuja. Mutta tunnelmat ovat vielä aika

epätoivoiset…Suuret pelastustyöt, niitä hoitavat laivasto, helikopterit lentävät jatkuvasti ja meri on täynnä aluksia, jotka haravoivat järjestelmällisesti merta, poimivat roskia ja etsivät tietysti ruumiita. Saarilta kuten Phi Philtä ja Krabilta on pelastettu hengissä säilyneitä. On sanottu että ruumiita ryhdytään poistamaan vasta huomenna ja ylihuomenna. Paikallisen sukellusyrittäjän mukaan *lopullinen siivous vie montakin kuukautta, tuho on niin kova. Tuho mikä on ulommilla saarilla, sitä ei vielä edes tiedetä. Tuhon laajuus ei ole vielä tiedossa*, Makkonen raportoi.

(Makkonen oli soittanut jo 26.12. aamulla television uutistoimitukseen, joka sitten haastatteli hänen äitiään. Katri Makkosen ensimmäinen puhelinraportti oli tv-uutisissa vasta 28.12.)

Päivän peilissä 17.30 kerrattiin UM:n klo 15 tiedotustilaisuuden antia: UM:n mukaan ”ainakin” yksi suomalainen oli menehtynyt Sri Lankassa. UM:n konsuliosaston päällikkö Pekka Hyvönen pelkäsi suomalaisuhrien määrän vielä kasvavan.

Matkatoimistojen ja SPR:n edustajia haastateltiin:
Toimittaja: *Suomalaiset matkanjärjestäjät eivät siis ole saaneet yhteyttä kaikkiin asiakkaisiinsa*?
Jukka Salama, Aurinkomatkojen kaupallinen johtaja: *Tietoliikenneyhteyksissä erittäin suuria katkoksia, maantiet on poikki, sähköt on ajoittain poikki. Eli asiakkaatkaan eivät voi ilmoittautua, jos heillä on kännykästä virta loppu. Mutta monet asiakkaat ovat menettäneet omaisuutensa tulvatuhoissa, menettäneet kännykkänsä. Heidät on siirretty kun hotellit ovat hajonneet tämmösiin kriisikeskuksiin, joita on kouluissa ja temppelialueilla ja siellä ei ole kommunikointivälineitä. Että me tavoitamme heitä vasta kun oppaat ehtivät paikanpäälle ja etsivät sieltä ihmismassasta suomalaiset esiin.*

Riitta Vermas, Finnmatkojen toimitusjohtaja kommentoi matkustajien viranomaiskritiikkiä: *Ymmärrän oikein hyvin, että ihminen kokee ääretöntä tuskaa että on yksin tämmösessä luonnonkatastrofitilanteessa eikä saa apua koska siellä ei yksinkertaisesti toimi kännykät. Me ei saatu täältä yhteyttä, siellä oli tiet poikki ja nimenomaan tää Khao Lakin alue on katastrofaalinen koska sinne ei ollut minkäänlaista yhteyttä ja kesti todellakin koko eilisen päivän ennen kuin vasta tänä päivänä sen alueen ulkopuolelta päästiin. Sri Lankassa ongelmaksi tuli se, että siellä julistettiin ulkonaliikkumiskieltoja. Silloin kun ihmiset on jossain kauempana on hyvin vaikea ymmärtää, ettei sinne ei noin vain lähetetä ketään hakemaan.*

SPR:n viestintäjohtaja Hannu-Pekka Laiho: alueella kova puute perusasioista kuten vedestä, ruuasta ja suojasta. Avustustyötä vaikeuttavat turvallisuusongelmat erityisesti Acehissa, Sri Lankassa räjähtämättömiä ammuksia, miinoja, kolme ammusvarastoa huuhtoutunut aaltojen mukana sisämaahan. Paikalliset asukkaat saattavat tarvita apua kuukausien ajan.

YK varoittaa tautiepidemioista.

Seuraavien tuntien lähetyksissä mm. päivitettiin uhrilukukuja ja kerrottiin ensimmäisen evakuointilennon laskeutumisesta Helsinki-Vantaalle (klo 20).

22.00 Uutiset. Uhrien määrän kerrottiin olevan nousemassa 30000:een. Uhrien määrä saattaisi nousta kymmenillä tuhansilla jos Intialle kuuluvien saarien kaikki kateissa olevat osoittautuvat menehtyneiksi. Ankara isku alueen taloudelle. Turistivirran ehtyminen pahentaa taloustilannetta (katsaus alueen valtioiden talouteen).

Ensimmäiset suomalaiset palasivat Helsinki-Vantaan lentokentälle. Tuhoalueelta palanneen Arto Ahosen haastattelu:
Itellä meni hyvin muihin verrattuna. Hallitsematon katastrofi.
K: Pääsittekö helposti koneeseen?
No joo, siinä oli aika kaaos kans kun juuri kun päästiin kentälle ja busseista ulos, tuli uusi hälytys. Jengi pakkautu busseihin ja sitten se taas laukes… oppihan siinä ainakin juokseen vettä pakoon.
K: Entä tuttavat jotka olivat reissussa mukana?

Meitä oli kuus henkee ja viimenen yö kimpassa ja kaikki selvis. Olihan siinä huoli ekana kun tajus sen tilanteen eikä kaikki ollut yhdessä, että onks kaikki hengissä yleensä. Kaikki on onneks hengissä, että onhan siellä huonomminkin käynyt.
K: Minkälaisiin mielin ihmiset jäivät, ne jotka vielä jäivät thaimaaseen?
Ei nyt niin paniikkimielialaa, mä en tiedä sitten näitä pahasti loukkaantuneita, niitä mä en nähnyt mutta…kyllä se aika kaaosta oli."

Muuta: Ukrainan vaalit. Sää.

00.00 Lisää kotiin palanneiden kertomuksia. Evakuointikoneella Suomeen tullut Raine Manninen kertoi olleensa uima-altaalla mutta ehtineensä aallon alta pois. Hotellin seinät olivat kaatuneet ja kuorma-auto oli tullut altaaseen. Hän kertoi itse voivansa hyvin mutta pahoitteli niiden puolesta, joilla asiat huonosti, jotka loukkaantuivat tai mahdollisesti menehtyivät.

3.3 Yhteenvetoa

Radion uutistoimitus oli tutkituista perinteisistä joukkoviestimistä nopein sikäli, että se puhui hyökyaallosta (eikä pelkästä maanjäristyksestä) ensimmäisenä, sillä oli ensimmäinen suomalainen silminnäkijäkuvaus (klo 7.00; samaan aikaan kuin Radio Novalla), se kertoi ensimmäisenä alueella olevien suomalaisturistien määristä (9.00) ja haastatteli ensimmäisenä ulkoministeriön konsulipäivystäjää (9.00; samaan aikaan kuin Ylen tv-uutiset). Radiossa alkoi myös Thaimaassa matkalla olleiden arvostelu Suomen ulkoministeriötä kohtaa (27.12. klo 14)

Uutinen ymmärrettiin radion uutistoimituksessa suureksi heti alusta alkaen.

Tuhoaluetta koskevat tiedot olivat ensimmäisinä päivinä pääosin peräisin kansainvälisiltä uutistoimistoilta. Lisäksi lähetyksissä oli kolmen alueella lomailemassa olleen Ylen toimittajan raportit tai puhelinhaastattelut (Sri Lanka, Thaimaa, Malesia), suomalaisia silminnäkijähaastatteluja sekä Suomen Indonesian suurlähettilään haastattelu. Thaimaan silminnäkijähaastattelussa radion uutistoimituksella oli tuuriakin, sillä toimituksesta ei saatu puheluja läpi Thaimaassa oleville suomalaisturisteille. Lähetyksissä haastateltu Markku Vuorela soitti itse toimitukseen kertoakseen tapahtuneesta.

Uutisten kärki oli kahden ensimmäisen päivän aikana lähes koko ajan katastrofialueen uhrien kokonaismäärässä. Tämän jälkeen kerrottiin miltei alusta alkaen alueella olevista sadoista tai tuhansista suomalaisista. Ensimmäisen päivän aikana kansainvälinen katastrofi oli koko ajan uutisten kärjessä, suomalaisnäkökulma nousi ensimmäisen kerran kärkeen 27.12. klo 6 uutisissa. Mutta myös 27.12. uutiset alkoivat yleensä katastrofin tuhojen päivityksellä. Tekemissäni journalistihaastatteluissa kävi ilmi, että prioriteettien valinta oli harkittua: kärki haluttiin pitää nimenomaan alueen tilanteessa mutta muistuttaa myös siitä, että alueella oli paljon suomalaisia.

Hannu Reimen raportti 26.12. klo 22.00 katastrofin mittasuhteista oli erittäin hyvä jälkikäteenkin kuultuna. Tarkkoja uhrilukuja ei tietenkään ollut käytössä, mutta muuten analyysi olisi pätevä tiivistelmä katastrofista ja sen mittasuhteista tänäkin päivänä.

4 Tsunami Suomen tietotoimiston uutisissa

Raportti käsittelee Suomen tietotoimiston uutisointia Aasian katastrofista kahden ensimmäisen päivän aikana 26.12. ja 27.12.04. Aineistona ovat kaikki STT:n mediatalojen uutistoimituksille lähettämät uutiset näiltä päiviltä. Uutisia oli yhteensä 179 (26.12. 85 kpl ja 27.12. 94 kpl).

Raportissa on analysoitu uutisia ja vaiheita, joita voi pitää jonkinlaisina käännekohtina uutisoinnin kahtena ensimmäisenä päivänä. Raportissa on myös kontekstualisoitu STT:n uutisointia muista lähteistä (mm. journalistien haastattelut, muiden välineiden jutut) saaduilla tiedoilla. Tarkastelun painopiste on STT:n omassa tuotannossa eli suomalaisia koskevissa uutisissa. Ulkomaan uutiset STT toimitti kansainvälisten uutistoimistojen tarjonnasta. Niitä oli runsaasti ja esimerkiksi uusimmat tiedot uhriluvuista päivitettiin tiiviiseen tahtiin.

Tyypillistä katastrofin kehitykselle oli se, että tapahtumat selvisivät pikkuhiljaa ja kokonaiskuva muodostui pitkän ajan kuluessa. Vaikka järistys ja sen seuraukset osoittautuivat kokonaisuutena megaluokan uutistapahtumaksi, luokiteltiin uutiset lähetysvaiheessa yleensä kakkos- tai kolmoskategoriaan[22] kuuluviksi. Missään vaiheessa yksittäisiä uutisia ei määritelty STT:llä kiireisimpään ykköskategoriaan.

26.12.

STT lähetti ensimmäisen uutisensa maanjäristyksestä 26.12. klo 4.35. Uutisen lähteinä olivat uutistoimistot AFP[23] ja Reuters. Reuters oli lähettänyt ensimmäisen maanjäristystä käsittelevän uutisensa klo 4.00. STT:n jutun otsikkona oli ”Indonesiassa voimakas maanjäristys” ja uutisessa kerrottiin, että *järistys aiheutti paniikkia varsinkin Acehin maakunnassa saaren pohjoisosassa* ja että *tuhannet ihmiset pakenivat kodeistaan maakunnan pääkaupungissa Banda Acehissa* (suorat lainaukset STT:n sähkeiden teksteistä on raportissa kursivoitu). Tässä sähkeessä ei vielä puhuttu hyökyaallosta, mutta klo 6.28 sama sähke täydennettiin hyökyaaltotiedolla.

Mielenkiintoista tässä on se, että ensimmäinen uutinen tuli myöhemmin pahimmaksi tuhoalueeksi paljastuneelta alueelta, vaikka Indonesia muuten jäi eri medioiden uutisoinnissa vähemmälle huomiolle kuin Thaimaa tai Sri Lanka. Suhteellisen vähäinen uutisointi Indonesiasta johtui lähinnä kolmesta seikasta: ensinnäkään alueella ei juuri ollut länsimaisia turisteja. Toiseksi hyökyaalto tuhosi kulku- ja tietoliikenneyhteydet Acehin maakunnassa niin pahasti, että tietojen saaminen tuhoista kesti pitkään. Kolmanneksi alueella pitkään jatkunut sisällissota oli muutenkin eristänyt alueen.

Klo 6.46 STT välitti uutistoimisto AFP:n tiedon, jonka mukaan *valtavat hyökyaallot ovat iskeneet Thaimaan suositun lomasaaren Phuketin rannoille ja huuhtoneet mukaansa useita ihmisiä*. Uutisen mukaan ainakin yksi turisti oli kuollut ja neljä kateissa Phuketissa. Tämän sähkeen STT välitti myös tekstiviestiuutisena käsipuhelimiin.

Pian tämän jälkeen, klo 7 lähetyksissä sekä Ylen radiouutisissa että Radio Novan uutisissa oli suomalaisia silminnäkijäkuvauksia hyökyaallosta. Kaksi suomalaisturistia oli itse soittanut radiokanavien uutistoimituksiin.

STT:n sähkeissä kerrottiin pitkin aamua tiiviiseen tahtiin uutisia hyökyaallon seurauksista eri puolilla Etelä- ja Kaakkois-Aasiaa: Klo 8.02: *Intiassa kuollut 40*, 8.20: *Satojen pelätään kuolleen Aasian maanjäristyksen jäljiltä*, 8.34 : *Thaimaan pääministeri on määrännyt kolme eteläistä maakuntaa evakuoitavaksi hyökyaallon tehtyä tuhoja alueella* , 9.01 *Intiassa satoja kalastajia kateissa hyökyaallon jäljiltä*. 9.18: *Hyökyaalto: Sri Lankassa 500 kuollutta*, 9.33: *Malediivien lomaparatiisissa suurta tuhoa*. 10.19: *Sri Lankaan hätätila hyökyaallon jälkeen*. Sanaa ”tsunami” käytettiin ensimmäisen kerran klo 9.45. Uutisten lähteinä olivat uutistoimistot AFP ja Reuters.

Klo 10.34 STT välitti ”amerikkalaisen tutkimuslaitoksen USGS:n” lausunnon, jonka mukaan järistys oli yksi voimakkaimmista sitten vuoden 1900.

Suomalaisista STT kertoi ensimmäisen kerran klo 11.19. Jutussa kaksi Koh Lantan saarella Thaimaassa matkaillutta suomalaista kertoivat, kuinka meri yhtäkkiä ensin tyhjeni ja sitten rantaa kohti vyöryi melkein kymmenen metriä korkea aalto. Sitä seurasi vielä kaksi muuta hyökyaaltoa. Haastateltujen mukaan turistien joukosta oli etsitty lääkäreitä ja että *ainakin paikallisia on viety sairaalaan*.

Klo 11.21 kerrottiin, että yli sata Thaimaassa sukellusmatkalla ollutta matkailijaa olisi kateissa. Myöhemmin (klo 15.20) lähetetyn uutisen mukaan viranomaiset olivat pelastaneet 80 kadoksissa ollutta sukeltajaa ja turistiryhmän kaksi jäsentä, malesialainen aviopari, oli saanut surmansa.

Ensimmäinen suomalainen asiantuntijakommentti välitettiin klo 11.41. Uutisessa Helsingin yliopiston seismologian laitoksen erikoistutkija Matti Tarvainen luonnehti Indonesian maanjäristystä harvinaisen voimakkaaksi. Hän uskoi, että jälkijäristykset saattaisivat jatkua alueella viikon, jopa kahden ajan.

Pian tämän jälkeen, klo 11.44, lähetettiin juttu, johon oli haastateltu suomalaisten matkatoimistojen sekä ulkoministeriön edustajia. Jutun mukaan hyökyaallon koettelemilla alueilla olisi satoja suomalaisia. Ulkoministeriön osastosihteeri Kari Lehtonen kertoi, että UM on parhaillaan keräämässä tietoja alueella olevien suomalaisten kohtalosta. Hänen mukaansa ulkoministeriöllä oli *epäilyksen alla, että kolme suomalaista olisi kadoksissa Phuketissa*.

Klo 12.37 lähetetyssä jutussa arvio hyökyaallon koettelemilla alueilla lomailevista suomalaisista oli noussut ”muutamaan tuhanteen”. Jutun mukaan *tiettävästi yksikään suomalainen ei ole kuollut, loukkaantunut tai kadonnut. Kaikkiin heistä ei kuitenkaan ole vielä saatu yhteyttä*. Ulkoasiainneuvos Mikko Pyhälä kertoi, että *ainakin kaikki 11 Sri Lankan länsirannikolla onnettomuusalueella palvelevaa suomalaista aselepotarkkailijaa ovat kunnossa*.

UM:n kriisikeskuksesta STT kertoi klo 13.16 otsikolla *UM:n kriisikeskus vastaa maanjäristystiedusteluihin*.

Klo 15:een mennessä arviot hyökyaaltouhrien kokonaismäärästä olivat nousseet 4000:ään. Klo 15.18 STT lähetti toisen suomalaissilminnäkijöiden haastatteluja sisältävän jutun. Jutussa kerrottiin perheestä, joka oli joutunut Phuketissa veden varaan mutta pelastautunut. Mahdollisista uhreista tai loukkaantuneista jutussa ei puhuttu. Jutun perhekin pelastautui ensimmäisen aallon jälkeen hotellin katolle ja seurasi *jännittyneenä odottamassa miten korkeiksi aallot nousevat ja mitä tapahtuu*. Haastattelussa esiintynyt perheen isä, Jaakko Hirvonen oli sama henkilö, joka soitti aamulla Radion Novaan ja jonka silminnäkijälausunto ajettiin siellä ensimmäisen kerran klo 7.

Klo 15.52 kansainvälisiltä uutistoimistoilta kerätty kooste silminnäkijäkuvauksista oli jo paljon dramaattisempi: *Jopa kymmenmetriset aallot veivät mennessään turisteja, veneitä, autoja ja rakennuksia Thaimaassa, Sri Lankassa, Intiassa, Bangladeshissa, Malesiassa ja Malediiveilla… Vesimassat kaatoivat moottoripyöräilijöitä ja viskoivat ympäriinsä turistien autoja ja busseja. Metalliromua ja betoninpalasia lainehti pitkin katuja, ja monet saivat niistä vammoja…Verta oli paljon joka puolella.*

Klo 16.45 STT välitti Suomessa ehkä eniten keskustelua herättäneen lyhyen, yhden lauseen mittaisen sähkeen:
Thaimaan Phuketissa kateissa olleet suomalaiset löydettiin
Kaikki Thaimaan Phuketissa hyökyaallon jäljiltä kateissa olleet suomalaiset on löydetty, kerrotaan ulkoministeriöstä.

Normaaliin tapaansa STT lähetti ensin tämän lyhyen uutisen, jota sitten vähän myöhemmin (16.53) täydennettiin:

Ulkoministeriö: Suomalaisia ei kateissa Phuketissa
Suomalaisia ei enää ole kateissa Thaimaan Phuketissa hyökyaallon jäljiltä, kerrottiin ulkoministeriöstä illansuussa.
Osastopäällikkö Yrjö Länsipuro varmisti tiedon illansuussa. Aiemmin päivällä oli epäilty muutaman suomalaisen kadonneen.
Pääkaupunki Bangkokista on Phuketiin matkalla yksi Suomen suurlähetystön avustaja. Hän perustaa sinne tilapäisen konsulipisteen. Siellä autetaan suomalaisia, jotka muun muassa ovat menettäneet passinsa. Alueella on 800-900 Aurinkomatkojen lennättämää suomalaista.
Malesiassa suomalaisilla ei suurlähetystön tietojen mukaan ole hätää.
Malediiveilla suomalaisseurue oli vuokrannut aluksen. Ulkoministeriön mukaan seurue on turvassa.

Yrjö Länsipuro kertoi jälkikäteen (Ylen A-Talk 12.1.05), että hän viittasi lausunnollaan kolmeen suomalaiseen, jotka oli aiemmin päivällä ilmoitettu kadonneiksi. STT:n toimitusjohtaja ja päätoimittaja Atte Jääskeläinen vahvisti asian samassa ohjelmassa. Jääskeläisen mukaan STT:ssä oli ymmärretty, että kyse oli niistä suomalaisista, joiden epäiltiin aiemmin olleen kateissa, mutta että ”sitten illan kuluessa pikkuhiljaa tämä muuttui muotoon, joka ymmärrettiin että kaikki suomalaiset Thaimaassa on löydetty”. Osasyynä väärinkäsitykseen oli Jääskeläisen mukaan myös se, että Phuket alueen tunnetuimpana kohteena alkoi muuttua samaksi asiaksi kuin Thaimaa.

UM:n viesti tulkittiin joka tapauksessa toimituksissa yleisesti niin, ettei suomalaisilla ollut hätää ja se näytti olleen yhtenä tekijänä vaikuttamassa siihen, ettei katastrofin suomalaiseen ulottuvuuteen toimituksissa aiemmin herätty.

Ulkoministeriön Phuket-lausunnon jälkeen ei STT:ssä mahdollisista suomalaisista uhreista tehty muutamaan tuntiin sähkeitä. Sen sijaan sähkeissä kerrottiin mm. siitä, kuinka sisällissota vaikeuttaa pelastustyötä Indonesiassa, kuinka ministeri Karpelan matka Intiaan peruuntui ja kuinka avustusjärjestöt keräävät apua katastrofin uhreille Aasiassa. Katastrofialueen uutisoinnin hiljenemistä selitti myös se, että viiden tunnin aikaeron vuoksi katastrofialueella oli jo pimeää.

Klo 19.16 lähetettiin päivän kolmas ja viimeinen juttu, jossa kerrottiin katastrofin kokeneiden suomalaisten silminnäkijäkuvauksista. Jutun mukaan kaksi suomalaista omatoimimatkailijaa oli loukkaantunut Thaimaassa ja heidät oli evakuoitu helikopterilla Krabin keskussairaalaan. Toinen heistä oli soittanut veljelleen Tampereelle. Veljen mukaan *sisar tuntui olevan jonkinlaisessa sokissa*. *Sisko sanoi, että tämä on yhtä helvettiä ja hoitakaa hänet pois täältä*. Jutun jatko osoittaa, että myös STT:ssä oli Länsipuron ”suomalaisia ei enää kateissa” -uutisen ymmärretty koskeneen kaikkia alueen suomalaisia, mutta että sitä kuitenkin epäiltiin:

Vaikka ulkoministeriön tietojen mukaan kukaan suomalaisturisteista ei ollut enää illalla kadoksissa, yksittäisten reppumatkailijoiden kohtalo ei ollut kaikkien omaistenkaan tiedossa. Esimerkiksi espoolainen Airi Varis oli yrittänyt turhaan tavoittaa 23-vuotiasta tytärtään, joka oli omatoimimatkalla Vietnamissa poikaystävänsä kanssa. Varis oli yrittänyt lakkaamatta soittaa myös ulkoministeriön kriisipuhelimeen, mutta hän ei päässyt edes läpi.
Huoli ja turhautuminen olivat tapaninpäivän iltana todellisia.

STT:llä siis oli käytössään silminnäkijäkuvauksia ja niitä myös uutisoitiin. Jääskeläinen kommentoi tilannetta myöhemmin (A-Talk 12.1.05) näin: *Viranomaisen välittämän tiedon painoarvo on niin suuri, että kun tällaisen tietomäärän keskellä tehdään koosteita ja journalistisia ratkaisuja, on aika olennaista se, onko ensimmäinen lause se, että suomalaisten ei tiedetä loukkaantuneen vai se, että kymmeniin ei vielä ole saatu yhteyttä. Itse asiassa kaikki nää tiedon sirpaleet oli olemassa, mutta johtopäätös, joka tilanteesta tehtiin oli väärä.*

Klo 20.37 lähetetyssä uutisessa Aurinkomatkojen kaupallinen johtaja Jukka Salama jatkoi rauhoittavien viestien sarjaa: *Salaman mukaan oppaita on tavoitettu huonojen tietoliikenneyhteyksien takia heikosti, mutta sekä Phuketissa että Sri Lankassa kaikki asiakkaat*

olivat ilmeisesti kuitenkin kunnossa. Jutussa ei kerrottu, mihin Salama perusti näkemyksensä siitä, että ”kaikki asiakkaat” olisivat ilmeisesti kunnossa tai että olisiko Phuketin ja Sri Lankan ulkopuolella asiakkaita, joista ei olisi tietoa.

Päivän viimeinen suomalaisia käsittelevä katastrofiuutinen (21.01) kertoi, kuinka UM sai päivän mittaan satoja puheluita katastrofialueelle matkustaneiden omaisilta. Uutisessa välitettiin myös UM:n viesti, että omaisia ja ystäviä kannattaa yrittää myös itse tavoitella puheluilla ja tekstiviesteillä. UM:n kriisipäivystyksen kerrottiin sulkevan klo 23 ja aukeavan taas aamulla klo 8.

Loppuillan ajan STT:n uutisissa oli lähinnä koosteita päivän tapahtumista. Hyökyaallon kerrottiin myös surmanneen useita ihmisiä Afrikan itärannikolla. Päivän viimeinen päivitys uhrien kokonaismäärästä oli 11500. Lisäksi tuhansien kerrottiin olevan kateissa.

27.12.

Klo 6 mennessä STT lähetti yhden uutisen Aasian katastrofista (2.20). Siinä kerrattiin edellisen päivän uutisia ja päivitettiin uhriluku 12300:aan. Klo 6.38 välitettiin lyhyellä sähkeellä Suomen Bangkokin-suurlähetystön tieto, jonka mukaan hyökyaallossa on loukkaantunut myös useita suomalaisia. Hieman myöhemmin (6.47) tehdyssä pidemmässä jutussa kerrottiin mm., ettei monien suomalaisten olinpaikkaa Thaimaassa tiedetä ja että pelkästään Khao Lakin saarella yli sata suomalaista, joista osa loukkaantunut, on evakuoitu paikalliseen kouluun.

Seuraavien tuntien aikana ei STT katastrofialueella olevien suomalaisten kohtalosta juuri uutta tietoa kertonut. Sähkeet käsittelivät mm. Malediivien lentokentän avaamista, Venäjän antamaa hätäapua, suomalaisturistien kotiinpaluuta ja UM:n kriisipalvelun aukeamista. Kansainvälisiltä uutistoimistoilta saadut sähkeet kertoivat myös uusista uhreista mm. Andamanin ja Phi Phin saarilla. Klo 10.08 kerrottiin satojen ruotsalaisten olevan kateissa ja klo 10.17 viiden norjalaisen kuolleen. Klo 11.12 STT välitti ruotsalaisen uutistoimiston TT:n tiedon, jonka mukaan yksi suomalainen on tiettävästi kuollut.

Klo 11.58 STT teki jutun matkanjärjestäjien tietojen pohjalta. Vieläkään tilanne ei vaikuttanut kovin hälyttävältä:
Suomalaiset matkanjärjestäjät ovat jatkaneet suomalaisturistien tavoittelemista Aasian katastrofialueilta. Suurimpien matkatoimistojen mukaan suomalaisia on hyökyaaltojen runtelemilla alueilla Thaimaassa, Sri Lankassa ja Indonesiassa yli kolmetuhatta. Heistä kymmeniä ei ole vielä tavoitettu.
Matkatoimistojen tietoon ei kello yhteentoista mennessä aamupäivällä ollut tullut kuolemantapauksia…
Loukkaantuneita on useita, joista osa on sairaalahoidossa. Matkatoimistojen mukaan kukaan heistä ei ole loukkaantunut vakavasti. Suurin osa suomalaisten vammoista on luunmurtumia, ruhjeita ja haavoja.

Klo 13.25 matkanjärjestäjiltä saatiin yksilöidympää tietoa:
Suurimpien matkatoimistojen matkoilla suomalaisia on hyökyaaltojen runtelemilla alueilla Thaimaassa, Sri Lankassa, Indonesiassa ja Malediiveillä yli kolmetuhatta. Heistä kymmeniä ei ole vielä tavoitettu….
Suomalaisturisteja on Finnmatkojen järjestämillä matkoilla Aasian tuhoalueilla yhteensä 1130. Heistä vajaa 900 on Thaimaan Phuketissa ja 230 Sri Lankassa.
Yrityksen viestintäpäällikön Anu-Eveliina Mattilan mukaan valtaosaan asiakkaista on saatu yhteys, mutta kymmeniä on edelleen kateissa. Mattilan mukaan ne asiakkaat, joiden olinpaikasta ei ole toistaiseksi tietoa, ovat matkalla Khao Lakin saarella Thaimaassa. Finnmatkoilla ei ole toistaiseksi tarkkoja tietoja loukkaantuneiden asiakkaidensa tai työntekijöidensä määrästä. Heitä on kuitenkin useita. Loukkaantuneista osa on sairaalahoidossa.

-Vammojen vakavuudesta ei ole vahvistettuja tietoja. Todennäköisesti tyypillisimmät vammat ovat kuitenkin ruhjeet, haavat ja luunmurtumat, viestintäpäällikkö selvitti.

Useita sairaalahoidossa

Myös Aurinkomatkojen noin 900:sta Phuketin ja noin 170:stä Sri Lankan matkailijasta useita kymmeniä on edelleen tavoittamatta. Yrityksen kaupallisen johtajan Jukka Salaman mukaan useita suomalaisia on myös sairaalahoidossa.
Sri Lankassa olevien Aurinkomatkojen asiakkaiden evakuointi on alkanut. Jukka Salaman mukaan 130 matkustajaa on jo siirretty hätäalueelta turvaan maan pääkaupunkiin Colomboon. Tjäreborgilla on viestintäpäällikkö Arja Busilowskin mukaan Thaimaassa noin 400 matkustajaa ja Sri Lankassa noin 60. Busilowskin maanantaina aamupäivällä kertoman tiedon mukaan kaikkiin ei ole vielä saatu yhteyttä, mutta kukaan ei ilmeisesti ole loukkaantunut vakavasti. Deturilla on Phuketissa markkinointijohtaja Kaj Horsman mukaan yli 350 matkustajaa. Heistä kolmeen pariskuntaan ei ollut maanantaiaamuun mennessä saatu yhteyttä. Kolme ihmistä on loukkaantunut ja sairaalahoidossa, mutta he eivät ole Horsman mukaan vakavasti loukkaantuneita.

Arean matkalla 50, Suomen Matkatoimiston 220

Matkatoimisto Arealla on ollut Thaimaassa omia matkailijoita alle 50 ja Indonesiassa muutamia, kertoo viestintäpäällikkö Mari Rouvi. Muutamaan matkailijaan ei ole saatu vielä yhteyttä, mutta tiedossa ei ole, että kukaan olisi loukkaantunut.

Klo 15.14 STT välitti lyhyen sähkeen UM:n antamien tietojen pohjalta:
Ulkoministeriö vahvistaa, että yksi suomalainen on kuollut hyökyaaltoalueella Sri Lankalla. Muista uhreista ei ole tietoa.

Iltapäivän mittaan lisätietoja mahdollisista suomalaisuhreista ei juuri tullut. Sen sijaan kerrottiin mm. rokotussuositusten muuttamisesta, Nordea-pankin arvioista katastrofin vaikutuksista Sri Lankalle taloudelle sekä se, että matkavakuutukset eivät korvaa luonnontuhon takia peruttavia matkoja. Helmikuussa uutena Thaimaan lähettiläänä aloittava Lars Bäckström arvioi, että Thaimaan matkailu elpyy nopeasti maanjäristyksen jälkeen. Tämän tyyppiset jutut saattoivat antaa kuvan, että katastrofin uutisoinnissa oltaisiin siirtymässä jo ns. jälkihoitoon.

Klo 17.30 STT raportoi UM:n tiedotustilaisuudesta. Konsuliasioiden yksikön päällikkö Pekka Hyvönen vahvisti, että Sri Lankassa on kuollut yksi suomalainen.

Ulkoministeriön mukaan suomalaisia on ilmoitettu loukkaantuneiksi kaikkiaan kuusi. Ministeriöstä kuitenkin arvioidaan, että loukkaantumisia tulee ilmi vielä runsaasti enemmän.

-Valitettavasti useita suomalaisia on edelleen kateissa, Hyvönen sanoi.

Tiedotustilaisuudessa oli mukana myös Aurinkomatkojen kaupallinen johtaja Jukka Salama, joka oli edellisenä iltana kertonut STT:n uutisessa, että Phuketissa ja Sri Lankassa kaikki asiakkaat olivat ilmeisesti kunnossa. Nyt hän kertoi, että Khao Lakissa olleista noin 170:stä matkailijasta vain noin 40 oli tähän mennessä tavoitettu.

Seuraavien tuntien aikana kerrottiin kymmenen norjalaisen kuolleen tuhoalueella (17.36) ja ainakin seitsemän ruotsalaisen (17.45) kuolleen Thaimaassa. Myöhemmin (21.23) kerrottiin, että *Thaimaassa kuolleiden ruotsalaisten luku tarkentui kolmeen*. Klo 19.32 esitettiin arvio, että hyökyaallon uhrien määrä saattaisi nousta kymmeniin tuhansiin. Klo 21.15 raportoitiin, että yksi suomalaisnainen oli kuollut Sri Lankassa.

Klo 21 alkoi MTV3:n uutislähetys, jossa toimittaja Kari Lumikero haastatteli suomalaisia silminnäkijöitä Phuketin lentokentällä. Lumikero kertoi lähetyksessä, että *virallisten tietojen mukaan vain muutama suomalainen olisi kadonnut, mutta varsin nopeasti täällä selviää, että määrä on moninkertainen.* Hän haastatteli kahta nuorta suomalaista poikaa, Kim Puolakkaa ja Joakim Järvistä[24]. Puolakka kertoi, että heitä oli ollut kymmenen ja että *yhdeksästä mä en tiedä*

mitään. Hän oli epätietoinen myös äitinsä kohtalosta. Järvinen kertoi, että hänen vanhempansa ja pikkuveljensä olivat kadoksissa ja että hän arveli heidän jääneen *veden valtaan*[25].

Lumikero kertoi puhuneensa hetkeä aikaisemmin ulkoministeriön paikallisen edustajan Jussi Koskelan kanssa. Tämä oli kertonut, ettei hän ollut yksin ehtinyt käydä oikeastaan missään niissä paikoissa, joissa suomalaisia voisi olla, esimerkiksi Khao Lakin alueella. *Mutta tosiasia on se, että nämä ihmiset ovat toistaiseksi ainakin omat läheisensä menettäneet eivätkä ole heistä mitään havaintoja tämän jälkeen saaneet. Kuinka paljon heitä on, on tässä vaiheessa oikeastaan arvailujen varassa. Kymmenistä kuitenkin puhutaan*, Lumikero sanoi.

MTV3:n uutisten jälkeen STT:n uutisoinnissa alkoi näkyä linjanmuutos: silminnäkijäkertomuksille alettiin antaa enemmän painoarvoa. Klo 21.25 kansainvälisiltä uutistoimistoilta toimitettiin sähke, jossa khaolakilaisen hotellin edustaja kertoi hyökyaallon pyyhkäisseen *hotellin sisältä kaiken mennessään* ja että satoja asiakkaita ja henkilökuntaan kuuluvia oli kateissa. Klo 21.41 sähkeessä siteerattiin MTV3:n uutisia ja kerrottiin, että MTV:n eri lähteistä saamien tietojen mukaan surmansa saaneita suomalaisia pelätään olevan kymmenkunta. Tähän asti jutuissa oli puhuttu lähinnä loukkaantuneista ja kateissa olevista. Klo 21.51 kerrottiin kymmenien eurooppalaisten kuoleman varmistuneen ja että arviot kadonneiden määristä liikkuivat huomattavasti korkeammalla tasolla.

Esimerkiksi Ruotsissa yritettiin tavoittaa noin kahtatuhatta matkailijaa, italialaisia puolestaan oli teillä tietymättömillä noin sata… Tilanteen sekavuudesta kertoi mm. se, että Saksan ulkoministeriö ei voinut vielä illalla vahvistaa yhdenkään saksalaisen kuolleen.

Klo 21.53 uutisoitiin ensimmäisten suomalaisten paluu kotimaahan otsikolla **Ensimmäiset suomalaiset saapuivat Helsinki-Vantaalle: ”Katastrofaalinen näky”**.

Alueelta palannut Eeva Hietanen kertoi haastattelussa, että *kyllä se aikamoinen katastrofi oli. Asuntoja oli huuhtoutunut pois ja autoja oli siellä täällä*.

Silminnäkijähavainnoista kerrottiin lisää klo 22.29. Illan viimeiset sähkeet kertoivat arkkipiispa Paarman vetoomuksesta katastrofin uhrien auttamiseksi (22.54) sekä kv. jalkapalloliiton Fifan puheenjohtajan surunvalitteluista katastrofialueelle (23.48).

4.1 Yhteenvetoa

Suomen tietotoimisto reagoi nopeasti Aasiassa tapahtuneeseen maanjäristykseen – ensimmäinen uutinen tehtiin 4.35 eli runsaat puolitoista tuntia järistyksen jälkeen. Se perustui uutistoimisto AFP:n ja Reutersin tietoihin. Reutersin ensimmäinen uutinen aiheesta lähetettiin klo 4.00. STT:n ulkomaanuutiset perustuivat tarkastelujakson aikana kansainvälisten uutistoimistojen aineiston toimittamiseen kuten normaalisti muutenkin. Oman toimittajan STT lähetti alueelle 28.12.

Jo ensimmäisten tuntien aikana jutuissa alkoi näkyä ounasteluja siitä, että katastrofi saattaisi koskea myös suomalaisia. Puoleen päivään mennessä STT oli selvittänyt matkatoimistoilta alueella olevien suomalaisten määriä. Ensimmäinen suomalaisten silminnäkijöiden haastatteluja sisältävä juttu lähetettiin klo 11.19. Klo 12.37 lähetetyssä jutussa kerrottiin, ettei kaikkiin alueella oleviin suomalaisiin ole saatu yhteyttä.

STT:n uutisoinnissa näytti tapahtuneen käännekohta 26.12. iltapäivällä. Klo 16.53 lähetettiin jälkikäteen runsaasti keskustelua herättänyt sähke, jonka otsikkona oli **Ulkoministeriö: Suomalaisia ei kateissa Phuketissa.** Jutusta ja varsinkaan sen otsikosta ei ollut yksiselitteisesti ymmärrettävissä, että UM (osastopäällikkö Yrjö Länsipuro) oli tarkoittanut kommentillaan aiemmin päivällä kadonneiksi ilmoitettuja kolmea suomalaista, jotka nyt olivat löytyneet. Yhdessä muiden juttujen kanssa asia ymmärrettiin monissa toimituksissa niin, että suomalaisten kohtalo olisi selvillä ja että mitään hätää ei olisi.

Myös STT:n omassa uutisoinnissa alkoi näihin aikoihin jossain määrin passiivinen vaihe suhteessa mahdollisiin suomalaisuhreihin. Uutisten joukossa oli useita juttuja, joita tyypillisesti tehdään sen jälkeen, kun akuutti kriisi on jo takana. Jutuissa arvioitiin mm. katastrofin taloudellisia vaikutuksia, vakuutusyhtiöiden korvausvelvoitteita ja tuhoalueen turismin tulevaisuutta. Klo 19.16 lähetetyssä jutussa tosin oli melko dramaattisia suomalaisia silminnäkijäkuvauksia. Melko poikkeuksellista lienee myös se, että juttu oli tehty toisen käden lähteen kautta: jutussa haastateltiin tamperelaista miestä, joka referoi sisarensa kanssa käymäänsä nopeaa puhelinkeskustelua: *Sisko sanoi, että tämä on yhtä helvettiä ja hoitakaa hänet pois täältä*. Juttu oli otsikoitu maltillisesti *Ainakin kaksi suomalaista loukkaantui hyökyaalloissa Thaimaassa*. Tämä jäi kuitenkin päivän viimeiseksi suomalaiseksi silminnäkijäkuvaukseksi alueelta.

Käsitystä siitä, että suomalaisilla ei olisi mitään hätää, vahvisti epäilemättä myös uutinen, joka perustui Aurinkomatkojen kaupallisen johtajan Jukka Salaman tilannearvioon: *Salaman mukaan oppaita on tavoitettu huonojen tietoliikenneyhteyksien takia heikosti, mutta sekä Phuketissa että Sri Lankassa kaikki asiakkaat olivat ilmeisesti kuitenkin kunnossa.* Klo 20.37 lähetetyssä jutussa ei kerrottu, mihin Salama perusti näkemyksensä siitä, että ”kaikki asiakkaat” olisivat ilmeisesti kunnossa.

Passiivinen vaihe suhteessa mahdollisiin suomalaisiin uhreihin, joka STT:n uutisoinnissa alkoi 26.12. iltapäivällä, kesti runsaan vuorokauden. 27.12. puolen päivän jälkeen kerrottiin, että kymmeniin suomalaisiin ei ollut edelleenkään saatu yhteyttä, mutta matkatoimistojen edustajien lausunnot olivat edelleen melko rauhoittelevia. Klo 15.14 sähke kertoi UM:ltä saadun tiedon, jonka mukaan *yksi suomalainen on kuollut hyökyaaltoalueella Sri Lankalla. Muista uhreista ei ole tietoa.*

Pitkin päivää siis kerrottiin, että suuri joukko suomalaisia on edelleen tavoittamatta, mutta tätä tietoa ei kehystetty pahimman vaihtoehdon mukaisesti vaan pikemminkin UM:n ja matkanjärjestäjien melko rauhoittavien viestien kontekstissa. STT toimi kuten uutistoimisto normaalistikin toimii: välittää muiden tuottamia raakatietoja sitä mukaa kun se niitä saa käsiinsä. Tulkintojen tekeminen on perinteisesti jätetty STT:n palvelun tilanneille toimituksille. Tällä kertaa kävi kuitenkin niin, että välittämällä varmistettuja tietoja ilman omia tulkintoja STT tuli antaneeksi vääriä tulkintoja ruokkivan kuvan tuhoalueella olevien suomalaisten kohtalosta.

STT:n juttujen ilmapiiri alkoi muuttua 27.12. klo 17 jälkeen: painopiste siirtyi jälleen katastrofin vaatimiin ihmisuhreihin. Uusi vaihe kulminoitui suomalaisten osalta MTV3:n klo 21 uutisiin, joissa haastateltiin suomalaisia silminnäkijöitä Phuketin lentokentällä. STT:n toimitusjohtaja ja päätoimittaja Atte Jääskeläinen kertoi myöhemmin (HS 6.1.05, A-Talk 12.1.05) että havahtui MTV:n raporttia katsoessaan siihen, että tilanne on olennaisesti vakavampi suomalaisten kannalta kuin siihen saakka oli uskottu. Tämän jälkeen STT:lläkin alettiin aiempaa useammin nostaa silminnäkijäkertomuksia juttujen kärkeen ja saaduista tiedon sirpaleista ryhdyttiin tekemään rohkeammin omia johtopäätöksiä. Samalla suomalaisen viranomaistiedon suhteellinen painoarvo laski.

Aasian katastrofi saattoi osaltaan olla vaikuttamassa siihen, että STT:n roolia pohdintaan talon sisällä uudella tavalla. Atte Jääskeläinen kirjoitti STT:n asiakaslehden (STT:n uutisia) pääkirjoituksessa helmikuussa näin (pääkirjoitus käsitteli Aasian katastrofin uutisointia):

Uutistoimiston kannalta kyse oli periaatteellisista asioista. Miten paljon STT tulkitsee saamiaan tietoja, vai tulisiko sen välittää niitä sellaisenaan eteenpäin? Missä määrin uutistoimisto voi tehdä johtopäätöksiä, joita viranomaiset eivät uskalla tehdä? Voiko uutistoimisto luottaa viranomaisten antamiin tietoihin? Pitäisikö meidän antaa enemmän painoa esimerkiksi silminnäkijöille? Nojaammeko ulkomaisissa tapahtumissa edelleen liiaksi kansainvälisiin uutistoimistoihin?

Uutistoimistot ovat kehittyneet raaka-aineen tuottajista entistä valmiimman journalismin tekijöiksi. STT tekee jo nyt valmiita lehtijuttuja, sisältöä verkkouutispalveluihin ja kännykkäviestejä. STT toimittaa omia radiouutisiaan.

Uutistoimiston on pidettävä huolta siitä, että se välittää nopeasti paikkaansa pitäviä tietoja ja tilannekuvaa, jonka perusteella muut viestimet voivat toimia. Mutta me joudumme yhä vastuullisemmin myös tulkitsemaan, painottamaan ja tekemään valintoja.

Tämä merkitsee vastuun kasvamista. STT ei vastaa ainoastaan välittämistään faktoista vaan myös antamastaan mielikuvasta.

Lähteet:

- A-Talk (Ylen ajankohtaisohjelma) 12.1.05
- Helsingin Sanomat 6.1.05.
- STT:n uutisia. Suomen Tietotoimiston asiakaslehti. Kevät 2005.

5 Tsunami, media ja viranomaiset

Median sekä suomalaisten päättäjien ja viranomaisten välille syntyi hankausta useassa eri yhteydessä Aasian hyökyaaltoa seuranneiden päivien ja viikkojen aikana. Yleisimmin median kritiikin kohteina olivat valtiojohto ja ulkoministeriö ja keskeisinä arvostelun aiheina liikkeellelähdön hitaus ja tiedotuksen epäonnistuminen. Hallitusta ja ulkoministeriötä arvosteltiin etenkin siitä, että kuva tilanteen vakavuudesta syntyi liian hitaasti, pelastustyöt käynnistyivät liian hitaasti ja että ulkoministeriön tiedotus loi väärää mielikuvaa tuhoalueella olevien suomalaisten tilanteesta. Suuri osa kritisoiduista asioista tapahtui - tai ei tapahtunut – noin puolentoista vuorokauden aikana maanjäristyksen ja hyökyaaltojen jälkeen. Tämä luku keskittyy siihen, miten journalistit käsittelivät näitä teemoja jutuissaan sekä tekemissäni journalistihaastatteluissa.

Raportti perustuu mediasisältöjen osalta Ylen, MTV3:n ja Nelosen tv-uutislähetysten, Ylen ja MTV3:n ajankohtaisohjelmien, Ylen radiouutisten sekä Aamulehden, Helsingin Sanomien, Iltalehden ja Iltasanomien juttujen laadulliseen tarkasteluun (liite 1). Käytössä ovat olleet myös 29 journalistin (liite 2) haastattelut[26] seuraavista viestimistä: Aamulehti, Helsingin Sanomat, Iltalehti, Iltasanomat, MTV3, Nelonen, STT, Ylen radion uutistoimitus, Ylen tv-uutistoimitus.

Median kritiikki kohdistui siis pääasiassa ulkoministeriöön ja hallitukseen. Kritiikin voi karkeasti jakaa kahteen osaan:

1. Katastrofin kokeneiden esittämä kritiikki lähinnä pelastustöiden viivästymisestä.
2. Journalistien esittämä kritiikki tiedotuksen epäonnistumisesta ja pelastustöiden viivästymisestä.

5.1 Katastrofin kokeneiden kritiikki

Ensimmäisenä suomalaisia viranomaisia arvostelivat mediassa katastrofin kokeneet suomalaiset matkailijat, jotka kritisoivat pelastustöiden hitautta. He eivät ymmärtäneet, miten suomalaisilla päättäjillä saattoi kestää niin kauan, ennen kuin tilanteen vakavuus ymmärrettiin ja pelastustoimet käynnistyivät. Heitä tuskastutti myös se, ettei suomalaisten edustajiin saatu yhteyttä tai jos saatiin, tilannetta ei otettu vakavasti.

Kritiikki alkoi noin vuorokausi hyökyaallon jälkeen. Ylen radiouutiset tavoitti jo aiemmin haastattelemansa Juha Silanderin 27.12. iltapäivällä (Suomen aikaa), jolloin hänet oli siirretty Khao Lakista Phuketin keskustaan (suorat medialainaukset on kursivoitu) :

Suurin murhe on ollut siitä, miten suomalaisporukka on jätetty heitteille verrattuna muitten maitten. Esimerkiksi tänään yksi japanilainen ryhmä oli yhteydessä Japanin konsulaattiin niin ei mennyt varmaan kuin kaksi tai kolme tuntia niin heitä tultiin pikkubussilla hakemaan ja vietiin Bangkokiin ja siellä oli Japanin ulkoministeriön järjestämä kotiinkuljetus. Me ei olla saatu minkään näköstä tukea. Pahimmillaan oli paikallisen konsulin vastaaja päällä. Suomen päättävän puolen suhtautuminen ollut vähän omalaatuista suoraan sanoen. Kun Ruotsin paikallinen lähetystö alkoi organisoimaan, niin meille oli vain jostain ilmoitus, että Suomen vastaava organisaatio miettii yön yli ja ryhtyy sitten aamulla katsomaan mikä on tilanne. (Yle/Tänään iltapäivällä 27.12. klo 14)

Silander esitti kommenttinsa spontaanisti eikä vastauksena toimittajan kysymykseen.

Silanderia haastateltiin myös illan tv-uutisiin Ylellä (klo 17, 18 ja 20.30):

Suomen ulkoministeriö ei mun mielestä tässä tapauksessa hirvittävän hyvää arvosanaa saa…Tunsin, että eipä meistä kauheasti välitetä. (Yle tv-uutiset 27.12. klo 17)

Ruotsalaisilla oli heti eilen kun katastrofi tapahtui linjat auki konsuleihin. Meidän ulkoministeriössä oli puhelinvastaajat ja näistä attasheoista ja muista, me ei saatu mihinkään mitään yhteyttä. (Yle tv-uutiset 27.12. klo 20.30)

Tunnetuin suomalaisten viranomaisten arvostelija oli entinen ministeri ja Euroopan investointipankin varapääjohtaja Sauli Niinistö, joka oli lomalla Khao Lakissa hyökyaallon iskiessä.

Turmasta täpärästi pelastunut Sauli Niinistö kertoo olleensa vajaa vuorokausi onnettomuuden jälkeen yhteydessä sekä Bangkokin lähetystöön että sen suomalaisvirkailijaan Phuketissa.

Hänelle jäi sellainen käsitys, ettei uhrin kertomusta oikein uskottu. Phuketissa ei näyttänyt niin pahalta. Sama tilanne oli edessä, kun Niinistö soitti tiistaina aamupäivällä UM:n korkealle virkamiesjohdolle Helsingissä ja kertoi uskovansa satojen suomalaisten kuolleen. (Päätoimittaja Hannu Savolan kolumni, IS 4.1.)

Niinistö oli aiemmin (29.12. MTV3:n 45 minuuttia) kertonut, että hän oli olettanut Suomen hallituksen pitävän ”4-5 tunnin kuluttua” hyökyaallosta hätäkokouksen ja lähettävän alueelle apua. *18 tunnin jälkeen minulle valkeni, kun sain yhteyden Phuketiin ja Bangkokiin, että meitä ei otettu vakavasti. Valitettavasti minulle jäi kuva, että meitä ei haluta minnekään…*

Oli järkytys kun 18 tunnin seikkailun jälkeen todetaan, että eihän Khao Lakissa ole tapahtunut mitään pahaa. Kun vaadin siihen selvitystä, että miten voitte noin väittää, niin se oli ’kun ei sieltä ole kuulunut mitään’. Silloin minä ymmärsin, että täältä on omin neuvoin jatkettava pois. (45 minuuttia 29.12.).

Katastrofin kokeneiden kritiikki jatkui myös myöhemmin. Helsingin Sanomat oli peruspalveluministeri Liisa Hyssälän mukana Töölön sairaalassa, kun tämä hallituksen edustajana tapasi hyökyaallossa loukkaantuneita matkailijoita. Käsi kipsissä maannut Mika Järvinen tiukkasi ministeriltä:

”Kysyn teiltä hallituksen edustajana, miten voi olla mahdollista, että ulkoministeriö sunnuntaina tiedotti, ettei yhtään suomalaista ole kateissa hyökyaallon jäljiltä? Miten on mahdollista, että tällainen vale kerrottiin virallisena totuutena” (HS 3.1.)

MTV3:n Kymmenen uutiset puolestaan haastatteli Jaakko Hirvosta, joka oli heti hyökyaallon jälkeen soittanut Radio Novaan ja kertonut kokemuksistaan (Hirvosen haastattelu lähetettiin ensimmäisen kerran Novalla 26.12. klo 7 lähetyksessä). Hirvonen kertoi, että hän oli toivonut välittämiensä tietojen herättävän suomalaiset viranomaiset, mutta pettyi:

Joko tietoja ei oo kuunneltu, niitä ei sitten haluttu kuunnella tai tehtiin täysin väärä tilanneanalyysi. Olimme hyvin toiveikkaita, että Suomesta hyvin pian asia noteerataan ja kerrotaan kuinka toimenpiteet tästä eteenpäin lähtevät käyntiin. Suomen viranomaistiedot tulee, että kaikki on kunnossa, kaikkiin on saatu yhteys, ei ole mitään hätää. Se oli todella pöyristyttävää, koska oli nähnyt sen, jo omasta hotellista oli viety loukkaantuneita sairaalaan, oli ihmisiä kateissa ja oli todennäköistä että hotellissa oli myös kuolonuhreja. (Kymmenen uutiset 5.1.)

Journalistit eri mediataloissa yrittivät ahkerasti saada yhteyttä tuhoalueella olleisiin suomalaisiin ja usein siinä onnistuivatkin. Tämä saattoi osaltaan herättää katkeruutta viranomaisia kohtaan: jos kerran journalistitkin löytävät heidät, mikseivät sitten viranomaiset?

Jotenkin on ollut viranomaisilla pallo hukassa. Useat tiedotusvälineidenkin edustajat sai meihinkin hyvin yhteyden, mutta viranomaiset ulkoministeriöstä tai sosiaali- ja terveysministeriöstä, niin kuin ne eivät olisi lainkaan olleet kiinnostuneita tästä, ei minkäänlaista yhteydenottoa tullut. Me yritettiin ulkoministeriöön yhteyttä, mutta ei onnistuttu pääsemään läpi.

Sielt ei päässy puhelimella mihinkään, puhelimet meni tukkoon. Pelkästään tekstiviestit toimi. Mutta ei meillä ollu numeroo käytössä. (Thaimaasta palannut Anneli Pallas, A-Studio 3.1.)

”Vahvan” valtion rooli on viime vuosina asetettu kyseenalaiseksi monissa yhteyksissä, mutta katastrofin kokeneiden kommenteille näytti olevan tyypillistä se, että valtiovallan nopeata apua tällaisessa tilanteessa pidettiin itsestään selvyytenä.

5.2 Journalistien kritiikki

Journalistien oma viranomaiskritiikki kohdistui lähinnä ulkoministeriön tiedotukseen ja hallituksen pelastustoimien hitaaseen käynnistymiseen.

5.2.1 Tiedotuksen arvostelu

Alkuvaiheen kriisitiedotuksen ongelmat kulminoituivat ulkoministeriön osastopäällikön Yrjö Länsipuron tapaninpäivänä STT:lle antamaan lausuntoon ja STT:n lausunnon pohjalta kirjoittamiin sähkeisiin, joita ei ymmärretty Länsipuron toivomalla tavalla. Ensimmäinen klo 16.45 lähetetty sähke sisälsi otsikon ja yhden lauseen:

Thaimaan Phuketissa kateissa olleet suomalaiset löydettiin
Kaikki Thaimaan Phuketissa hyökyaallon jäljiltä kateissa olleet suomalaiset on löydetty, kerrotaan ulkoministeriöstä.

Normaaliin tapaansa STT lähetti ensin tämän lyhyen uutisen, jota sitten vähän myöhemmin (16.53) täydennettiin:

Ulkoministeriö: Suomalaisia ei kateissa Phuketissa
Suomalaisia ei enää ole kateissa Thaimaan Phuketissa hyökyaallon jäljiltä, kerrottiin ulkoministeriöstä illansuussa.
Osastopäällikkö Yrjö Länsipuro varmisti tiedon illansuussa. Aiemmin päivällä oli epäilty muutaman suomalaisen kadonneen.
Pääkaupunki Bangkokista on Phuketiin matkalla yksi Suomen suurlähetystön avustaja. Hän perustaa sinne tilapäisen konsulipisteen. Siellä autetaan suomalaisia, jotka muun muassa ovat menettäneet passinsa. Alueella on 800-900 Aurinkomatkojen lennättämää suomalaista.
Malesiassa suomalaisilla ei suurlähetystön tietojen mukaan ole hätää.
Malediiveilla suomalaisseurue oli vuokrannut aluksen. Ulkoministeriön mukaan seurue on turvassa.

Länsipuro kertoi jälkikäteen, että hän viittasi lausunnollaan kolmeen suomalaiseen, jotka oli aiemmin päivällä ilmoitettu kadonneiksi eikä siis kaikkiin alueella oleviin suomalaisiin. Länsipuron mukaan *STT välitti sen korrektisti.* (A-Talk 12.1.05.) STT:n toimitusjohtaja ja päätoimittaja Atte Jääskeläinen vahvisti asian samassa ohjelmassa. Jääskeläisen mukaan STT:ssä oli ymmärretty, että kyse oli niistä suomalaisista, joiden epäiltiin aiemmin olleen kateissa, mutta että *sitten illan kuluessa pikkuhiljaa tämä muuttui muotoon, joka ymmärrettiin että kaikki suomalaiset Thaimaassa on löydetty* (A-Talk 12.1.05). Osasyynä väärinkäsitykseen oli Jääskeläisen mukaan myös se, että Phuket alueen tunnetuimpana kohteena alkoi muuttua samaksi asiaksi kuin Thaimaa.

Tapaninpäivänä UM:n viesti tulkittiin kuitenkin toimituksissa yleisesti niin, ettei tuhoalueella olevilla suomalaisilla ylipäätään ollut hätää. Sanavalinnat vaihtelivat, mutta alkuillasta viestit olivat selviä:

Ylen tv-uutiset klo 17 ja klo 18:
UM:n tietojen mukaan suomalaisia ei ole loukkaantuneiden tai kuolleiden joukossa.

Ylen radiouutiset klo 18: *Ulkoministeriön mukaan suomalaisia ei enää ole kateissa Thaimaan Phuketissa. Aiemmin päivällä oli epäilty muutaman suomalaisturistin kadonneen*.

Nelonen ylimääräisessä uutislähetyksessä noin klo 19: Alueella on joitakin tuhansia suomalaisia matkailijoita, *mutta heidän ei tiedetä kuolleen tai loukkaantuneen.*

MTV3 klo 19: *Laajalla vahinkoalueella lomailee tai asuu tuhansia suomalaisia. Ulkoministeriön mukaan yksikään heistä ei ole menehtynyt, loukkaantunut tai kateissa. Sri Lankan tilanne tosin on vielä epävarma.*

Alkuillan uutisista sai siis helposti käsityksen, että tilanne olisi hallinnassa ja että ulkoministeriö todella tietäisi suomalaisten kohtalon. Mielikuvaa vahvisti, ettei matkatoimistoillakaan ollut varmaa tietoa suomalaisuhreista. Aurinkomatkojen kaupallisen johtaja Jukka Salaman *mukaan oppaita on tavoitettu huonojen tietoliikenneyhteyksien takia heikosti, mutta sekä Phuketissa että Sri Lankassa kaikki asiakkaat olivat ilmeisesti kuitenkin kunnossa* (STT 26.12. klo 20.37).

Illan mittaan uutisiin kuitenkin alkoi tulla varauksia siitä, että kaikkia suomalaisia ei kuitenkaan olisi vielä tavoitettu.

Vaikka ulkoministeriön tietojen mukaan kukaan suomalaisturisteista ei ollut enää illalla kadoksissa, yksittäisten reppumatkailijoiden kohtalo ei ollut kaikkien omaistenkaan tiedossa.

Esimerkiksi espoolainen Airi Varis oli yrittänyt turhaan tavoittaa 23-vuotiasta tytärtään, joka oli omatoimimatkalla Vietnamissa poikaystävänsä kanssa. (STT 26.12. klo 19.16)

Nelosen uutisissa kerrottiin klo 20.00, että *ulkoministeriön mukaan Phuketissa on pari tuhatta suomalaista, mutta kenenkään ei tiedetä olevan kadoksissa. Suomalaismatkailijat eivät tiedonkulkua kiittele.* Tämän perään haastateltiin matkailija Pauli Salmista, joka kertoi puhelimitse Phuketista: *Meitä on kuuden hengen porukka, niin meiltä ei kukaan ole tullut kysymään olemmeko me kadoksissa. Jos me oltais huuhtouduttu aamulla mereen niin meitä olisi ehkä huomenaamulla siivooja kaivannut… Matkanjärjestäjän taholta ei ole millään tavalla kysytty.”*

Tämän uutisen nähneille lienee ollut selvää, että myös muita kuin ”reppumatkailijoita” voi olla tavoittamattomissa.

Ylen tv-uutiset klo 20.30: *Kuolleiden joukossa ei tämänhetkisten tietojen mukaan ole yhtään suomalaista. Ainakin kahden suomalaisturistin tiedetään kuitenkin olevan sairaalahoidossa, eikä kaikkia suomalaisia ole vielä tavoitettu*.

Ylen radiouutiset klo 21.00 *Ulkoministeriön tietojen mukaan yksikään suomalaismatkailija ei ole kadoksissa, joskaan yksittäisten reppumatkailijoiden kohtalosta ministeriössäkään ei tiedetä.*

MTV3 klo 22: *Ulkoministeriön tiedossa ei ole yhtään suomalaisuhria. Ei myöskään kateissa olevia. Loukkaantuneita on tiettävästi kaksi. Tilanne on kuitenkin yhä avoin, koska kaikkiin suomalaisiin ei ole vielä saatu yhteyttä*. MTV:n uutiset haastatteli Yrjö Länsipuroa, joka sanoi: *Tilanne on mitä suurimmassa määrin avoin. Se mitä mä sanoin äsken pitää tällä hetkellä paikkaansa mutta uusia tietoja tulee varmasti huomenna ja lähipäivien aikana.*

(Länsipuron haastattelusta sai käsityksen, että puhe oli Sri Lankan tilanteesta)

Samoja tietoja kerrottiin seuraavan päivän lehdissä.

IS 27.12. *Vaikka ministeriön tietojen mukaan kukaan suomalaisturisteista ei ollut enää illalla kadoksissa, ei kaikkien yksittäisten rinkkamatkailijoiden kohtaloa tiedetty* (IS 27.12.). M*atkatoimistojen ja ulkoministeriön tietojen mukaan suomalaisia ei olisi surmansa saaneiden joukossa. Matkatoimistoilla ei kuitenkaan ole tietoa kakista suomalaisista, sillä Thaimaa on suosittu niin sanottujen reppumatkailijoiden joukossa.* (HS 27.12.)

Kaikissa tutkituissa lehdissä oli lukuisia silminnäkijäkuvauksia ja dramaattisia valokuvia tuhoalueilta, mutta tietoja suomalaisuhreista ei vielä 27. päivän lehdissä juuri ollut. Suomalaisia

silminnäkijäkuvauksia saatiin yleensä sellaisilta, jotka olivat seuranneet tilannetta turvallisesta paikasta tai korkeintaan joutuneet läheltä piti -tilanteeseen: *Ellen Jokikunnas pelastui täpärästi (IL 27.12.)*, *Suomalaismies oli huuhtoutua mereen* (IL 27.12.). Myös kateissa olevista kerrottiin: *Sukulaiset eivät saaneet yhteyttä Sauli Niinistöön* (IS 27.12.)*, Jussi Ahteen ystäviä kateissa* (IS 27.12).

Helsingin Sanomien päätoimittaja Heleena Savela oli juuri hyökyaallon iskiessä laskeutunut Krabin lentokentälle lomamatkallaan Thaimaahan. Hän matkusti lomakohteeseensa Ao Nangin kaupunkiin Krabin alueella ja teki sieltä jutun saman päivän verkkoliitteeseen ja seuraavan päivän lehteen. Vaikka hyökyaalto aiheutti tuhoa myös Ao Nangissa, eivät vauriot olleet läheskään samaa luokkaa kuin esimerkiksi Phuketissa tai Khao Lakissa. *Silminnäkijöiden mukaan jotkut jäivät kuvaamaan aaltoja ja huuhtoutuivat tämän vuoksi mereen. Imu oli valtava: viisi kuusi miestä tarvittiin kiskomaan mereen joutunutta rannalle.* (HS 27.12.)

Aamulehti haastoi viranomaistietoa omien lähteidensä avulla astetta voimakkaammin. Jutussa, jonka otsikko oli ”Suomalaisia saattanut kuolla” kirjoitettiin näin: *Hyökyaallot aiheuttivat pahoja tuhoja Thaimaan länsirannikolla sijaitsevassa, suomalaistenkin turistien suosimassa Khao Lakin lomakeskuksessa. Lähistöllä sijaitsevassa koulussa evakossa oleva sukellusyrittäjä Janne Miikkulainen kertoi, että hänen tietojensa mukaan Khao Lakin alueella on kuollut myös suomalaisturisteja. Viranomaiset eivät tietoa vielä sunnuntai illan aikana vahvistaneet.* (AL 27.12.) Aamulehti oli tutkituista lehdistä ainoa, jossa suomalaisista kuolleista puhuttiin suoraan jo 27.12.

Ulkoministeriö pitäytyi vielä 27.12. tiedotuslinjassa, jossa kerrottiin vain niukkoja, virallisesti vahvistettuja tietoja. *Ulkoministeriö vahvistaa, että yksi suomalainen on kuollut hyökyaaltoalueella Sri Lankalla. Muista uhreista ei ole tietoa* (STT 27.12. klo 15.14). Ulkoministeriöstä alettiin kuitenkin näiden tietojen rinnalla yhä enemmän korostaa sitä, että kaikkiin suomalaisiin ei ole saatu yhteyttä.

Yrjö Länsipuro sanoi aamulla 27.12. radiohaastattelussa näin: *Bangkokin edustusto kartottaa yhdessä matkanjärjestäjien kanssa suomalaisten tilannetta. Suuri osa on heidän tietojen mukaan turvassa, mutta paljon on semmosia, joihin ei ole saatu yhteyttä, koska tietoyhteydet toimii tavattoman huonosti… Hyvin paljon suomalaisia, joista kukaan ei tiedä, jotka eivät järjestetyllä matkalla ja joista myöskään suurlähetystöllä ei ollut tietoa. Viimeinen tarkkuus jokaisen suomalaisen kohdalla saattaa kestää kauan.* (Yle/Aamun peili 27.12. klo 7)

Tällainen lausunto STT:lle tai televisiolle hyvissä ajoin edellisenä päivänä olisi luultavasti estänyt väärinkäsityksiä. Vahinko oli kuitenkin jo ehtinyt tapahtua ja mediassa alkoi ankara kritiikki Länsipuroa ja ylipäätään ulkoministeriön tiedotuslinjaa kohtaan.

28.12. Iltasanomissa tiukattiin Länsipurolta, miksi tiedotusvälineissä syntyi kuva, ettei suomalaisuhreja olisi ja että kaikki suomalaiset olisi löydetty. Länsipuro vastasi:

Se ei todellakaan ollut meidän viestimme. Itse sanoin eilen televisiolähetyksessä, että meillä ei ollut siinä vaiheessa tietoa suomalaisista kuolonuhreista tai loukkaantuneita. Sanoin myös, että se ei tarkoita sitä että kaikki suomalaiset olisi tavoitettu. Jos viesti ei mene medioissa perille tai se tulkitaan toisin, se on jonkun muun kuin meidän ongelma. (IS 28.12.)

Länsipuron lausunto ja asenne kaiversivat selvästi toimittajakuntaa. Etenkin kun hän jatkoi samalla linjalla Ylen A-Talkissa 12.1.: jos viesti ei mennyt perille, vika oli vastaanottajassa ja ongelma vastaanottajan vastuulla.

Toimittaja Riikka Uosukainen: *Mitä tiedottajana ajattelet siitä, että sinä annoit tiedon ja siitä tiedosta on päätelty, että suomalaisilla matkustajilla ei ole hätää?*
YL: *Mä valitan sitä, mutta se ei ole missään mielessä tietenkään mun vika.*
RU: *Eli sitä on luettu toisessa päässä vääriin…*
YL: *Sitä on luettu väärällä tavalla.*

RU: *Tiedotusvälineillä on kuva, että ulkoministeriöllä oli tiedotusstrategia, että haluttiin rauhoittaa….*
YL: *Ulkoministeriöllä ei ollut minkään näköstä rauhoitusstrategiaa vaan se strategia mikä meillä aina on: se on meidän rooli, kertoa vahvistettua ns. varmaa tietoa. Emme me lähde kertomaan, että kyllä siellä varmasti on paljon ihmisiä kuollut. Mitäs siitä sitten sanottas? Me lietsotaan paniikkia ja niin poispäin. Oli muuten maita, joissa otettiin tällainen strategia elikkä puhuttiin suuremmista uhrimääristä.*

Ohjelman loppupuolella Länsipuro siirsi vielä uudestaan vastuuta väärästä tilannekuvasta journalistien suuntaan:
Jos me sanomme, että meillä ei ole tästä tietoa. Ja toisaalta on silminnäkijäkuvauksia ja kaikkea tämmöstä, niin kyllä journalismi varmasti on mun päivistä mennyt huonompaan suuntaan jos lähdetään siitä että viranomaisen pitää tuoda tää asia esille mikä kuuluu normaaliin tiedonvälityskoneiston tehtäviin… uutistoimistot, televisioyhtiöt, omat kirjeenvaihtajat. ei siinä tarvitse odottaa ulkoministeriöltä mitään erityistä lupaa että uskalletaan niinkun lähteä…(A-Talk 12.1.)

Useiden toimitusten journalistit kertoivat haastatteluissa, että ulkoministeriön virallinen tiedotuslinja vaikutti heidän tilannearvioihinsa. Vaikka kaikilla tutkituilla välineillä oli käytössään silminnäkijäraportteja ja vaikka toimituksissa epäiltiinkin viranomaisten mahdollisuuksia tietää kaikista alueen suomalaisista, viivästyivät omat johtopäätökset nimenomaan alueella olevien suomalaisten kohtalon suhteen. Irrallisten silminnäkijäraporttien perusteella ei uskallettu tehdä kokonaistilanteesta johtopäätöksiä, jotka näyttivät olevan ristiriidassa ulkoministeriön ja matkatoimistojen tietojen kanssa. Lisäksi alkuvaiheessa näytti uutistoimistotietojen mukaan siltä, että Sri Lanka olisi uutisoinnin kannalta tärkein alue.

Päätöksenteon viivästyminen toimituksissa näkyi lähinnä siinä, milloin toimittajia lähetettiin Thaimaahan tai miten Thaimaassa jo valmiiksi olevia toimittajia hyödynnettiin. Lähtö viivästyi päivällä tai kahdella.

Esimerkiksi Ylen Atlaksen toimittaja Katri Makkonen oli lomalla Phuketin eteläkärjessä hyökyaallon iskiessä. Hän kertoi ensimmäisen päivän kokemuksistaan Atlaksen raportissa: *Soitan tv-uutisten toimitukseen Pasilaan. Uutispäällikkö haluaa silminnäkijälausunnon äidiltäni. Thaimaan tuhot vaikuttavat vähäpätöisiltä Sri Lankaan ja Intiaan verrattuna, minua ei tarvita töihin.* (Atlas 20.1.) Makkosen ensimmäinen puhelinraportti tv-uutisissa oli 28.12. Radion uutisiin häntä haastateltiin 27.12.

Tilannekuvan muodostamista paikan päällä häiritsi tiedon puute ja huonot tietoliikenneyhteydet. Suomeen saattoi saada puhelinyhteyden helpommin kuin kymmenen kilometrin päähän.

Ylen tv-uutisten päällikkö Jouni Kemppainen kertoi lehtihaastattelussa näin: *Aamun uutisissa näytti tosi pahalta. Mutta sitten tuli ulkoministeriöstä tieto, että kaikki kateissa olevat suomalaiset on löydetty. Piti alkaa näyttää rinnakkain virallisia lausuntoja ja silminnäkijöiden kertomuksia*. (HS 6.1.)

Raportoimme jo aikaisin, että paikalla on runsaasti suomalaisia, mutta tukeuduimme viranomaisilta saatuun kuvaan, vaikka saimme tietoa muualtakin, kertoi STT:n päätoimittaja Atte Jääskeläinen (HS 6.1.).

Ulkoministeriö vetosi katastrofin aikana siihen, että sen roolina on kertoa ”vahvistettua” tietoa. Aivan selvää ei ollut, mitä sillä tarkoitettiin. Esimerkiksi uutistoimisto Reuters välitti 29.12 Thaimaan viranomaisten listan, jolla oli kymmenen suomalaista kuollutta. Länsipuro sanoi Ylen Aamu-tv:ssä, että *tämä on ensimmäinen kerta kun Thaimaan viranomaiset sen vahvistavat ja mekin otamme sen nyt sitten faktana…Me vahvistamme sen, että Thaimaan viranomaiset ovat näin kertoneet.*(Aamu-tv 29.12.) Myöhemmin osoittautui, ettei tieto pitänyt paikkaansa. Thaimaan viranomaisilla ei ollut menehtyneiden suomalaisten henkilöllisyyksiä ja esimerkiksi

kolme päivää myöhemmin ”virallisesti” kuolleiden suomalaisten määräksi ilmoitettiin viisi (Ylen tv-uutiset 2.1.klo 20.30).

5.2.2 Aamulehti ja MTV3 lähtivät omille teilleen

Tapaninpäivän iltana tilanne näytti olevan siis se, että toimituksissa kyllä ymmärrettiin, ettei ulkoministeriöllä voi olla tietoa kaikkien suomalaisten kohtalosta ja että suomalaisuhrit ovat mahdollisia. Ainakin tämä oli tarjolla olevista tiedoista pääteltävissä. Osa toimituksista näytti jäävän vielä hieman passiivisesti seuraamaan tilanteen kehitystä ja odottamaan varmempia tietoja. Tai sitten yrityksistä huolimatta ei riittävän vakuuttavia tietoja saatu. Osa toimituksista taas ryhtyi aktiivisesti rakentamaan itse kokonaiskuvaa tilanteesta erilaisten lähteiden avulla (silminnäkijät, internet, omaisilta saadut tiedot). Näiden toimitusten agendaa ulkoministeriön tiedot eivät enää ohjanneet.

Toimitusten valitsemaan toimintatapaan näytti vaikuttaneen monta eri tekijää. Ehkä tärkein tekijä oli se, millaisia yhteyksiä toimituksella oli tuhoalueen silminnäkijöihin ja mitä tietoja alueelta saatiin suoraan. Tähän liittyi myös alueen paikallistuntemus: aluetta tunteva pystyi omilla kokemuksillaan täydentämään muista lähteistä tulleita tietoja. Toimituksen journalistisella kulttuurilla näytti olevan merkitystä: toisissa mediataloissa on ylipäätään tapana käsitellä asioista enemmän viranomaisten kautta kuin toisissa. Myös ajankohta ja organisatoriset tekijät vaikuttivat. Tapaninpäivänä toimituksissa oli vajaamiehitys ja eri toimituksissa näytti olevan erikorkuisia kynnyksiä sille, missä vaiheessa lomalla olevia aletaan kutsua töihin tai millä aikataululla toimittajia lähetetään ulkomaankomennuksille.

Mediasisältöjen ja toimittajahaastattelujen perusteella näytti siltä, että Aamulehti, Ilta-Sanomat ja MTV3 alkoivat aktiivisimmin luoda omaa tilannekuvaa. Nopeimmin se tapahtui MTV:llä ja Aamulehdessä, joissa tehtiin ainoina toimituksina jo 26.12. päätökset lähettää toimittaja nimenomaan Thaimaahan.

Tässä lyhyet kuvaukset siitä, mitä noissa toimituksissa tapahtui 26.12.

Aamulehti

Aamulehden päätoimittaja Matti Apunen sai gsm-uutispalvelusta tekstiviestin hyökyaallosta tapaninpäivän aamuna. Tämän jälkeen hän seurasi tilanteen kehittymistä kansainvälisiltä uutiskanavilta (CNN ja Sky News). Noin klo 9.30 hän lähetti tekstiviestin toimittaja Petri Ahoniemelle, joka oli käynyt alueella monta kertaa ja tunsi Thaimaassa toimivia suomalaisia sukellusyrittäjiä. Ahoniemi soitti Apuselle ja he sopivat, että Ahoniemi ryhtyy selvittämään alueen tilannetta sukeltajilta. Samaan aikaan toimituksesta yritettiin tavoittaa muita Thaimaassa olevia suomalaisia.

Ahoniemi sai ensin yhteyden sukellusyrittäjä Jani Mäkisen isään, joka kertoi, että Jani oli joutunut hyökyaaltoon mutta pelastunut. Janne Miikkulaisen hän tavoitti myöhemmin Khao Lakista. Miikkulainen kertoi, että heidän yrityksensä asiakkaita oli evakuoitu koulurakennukseen, jossa oli myös muita suomalaisia. Osa asiakkaista oli evakuoinnin aikana joutunut ryhmästä eroon, mutta kaikki olivat kuitenkin hengissä. Miikkulainen oli kuullut traagisia tarinoita muista turisteista ja nähnyt Khao Lakin sataman, jossa hyökyaalto oli heitellyt isoja sotalaivoja, murskannut laitureita ja siirrellyt autoja.

Näiden tietojen ja STT:n välittämien ulkoministeriön virallisten tietojen välillä näytti olevan suuri kuilu. Ahoniemi keskusteli Apusen kanssa ja he ihmettelivät, miten ulkoministeriö voi olla varma, että kaikki suomalaiset olisivat turvassa. Apunen ja Ahoniemi sopivat, että Ahoniemi matkustaa alueelle niin nopeasti kuin mahdollista ja seuraavana päivänä Ahoniemi lensi Phuketiin.

Ahoniemi kirjoitti vielä sunnuntaina kolumnin ”Tamperelaisten piilopaikka katosi”, joka julkaistiin seuraavana päivänä (27.12.) Aamulehdessä.

Kolumnissa hän kertoi Raya Yain saaresta, joka huuhtoutui *luonnonkansojen tasolle. Saaren ylitse vyöryi valtava aalto. Saari on noin kilometrin levyinen. Jani Mäkinen pyöriskeli hurjassa aallokossa ja mursi jalkansa parista kohtaa.*

Ihme kyllä, mutta katastrofissa kukaan ei kuollut. Kaikki uudisrakennukset, rantabaarit ja sukelluskeskus paukkuivat hammastikuiksi…

Samaan aikaan Jani Mäkisen yhtiökumppani Janne Miikkulainen oli vielä suuremmassa hädässä Khao Lakissa… Hän pyysi apua. Liki 30 ryhmäläistä oli kadoksissa, vaikka ulkoministeriö tiedotti aivan samaan aikaan aivan toista.

Miten ulkoministeriö voi tietää monen tuhannen suomalaisen olevan varmasti turvassa? Suomalaisia Phuketiin vie kymmenkunta matkanjärjestäjää ja osa on tullut omin toimin? Kun sähköt ja yhteydet ovat poikki, mistä tämä tieto tuli?

Phuketissa oli iso joukko ihmisiä merellä myrskyn iskettyä. Mistä voidaan tietää, että kaikki tulivat takaisin?

Myöhään sunnuntai-iltana saan Jannen puhelimitse kiinni. Hän ei ollut saanut yhteyttä edes 10 kilometrin päässä olevaan Khao Lakiin.

Janne Miikkulainen lähetti Ahoniemelle tekstiviesteinä listoja pelastuneista suomalaisista ja pyysi välittämään niitä ulkoministeriöön. Ahoniemi ei kertomansa mukaan kuitenkaan saanut puheluitaan läpi. Lehteenkään ei jatkuvasti elävää listaa haluttu laittaa. Sen jälkeen Ahoniemi soitti internet-yrittäjä Alex Niemiselle ja he päättivät ”ikään kuin viimeisenä vaihtoehtona” laittaa nimet sukellusharrastajien sukellus.fi -sivuille.

MTV3

MTV3:n uutisten päätoimittaja Merja Ylä-Anttila, kirjeenvaihtaja Kari Lumikero ja uutispäällikkö Tapani Pohjala olivat viettämässä joulua kodeissaan (Lumikerokin oli poikkeuksellisesti Suomessa). Ylä-Anttila oli kuullut aamun uutisista katastrofista ja seurannut sitten tilannetta mm. BBC:ltä. Lumikero kuuli asiasta Yleisradion kello yhdeksän uutisista ja ryhtyi soittelemaan kollegoilleen. Thaimaassa asuvalta, mutta Suomessa lomailevalta ystävältään hän kuuli Thaimaan hyökyaallosta lisää. Pohjala sai Sri Lankassa lomailevalta kollegalta tekstiviestin, jossa tämä kertoi olevansa hengissä. Pohjala lähetti viestejä takaisin.

Jo aamupäivällä Lumikero soitti Pohjalalle ja kertoi, että hänellä on kassi pakattuna. Pohjala puolestaan oli ollut pari viikkoa aiemmin lomamatkalla Phuketissa ja nähdessään kuvia Patong Beachilta Ylen uutisista klo 11, hän alkoi kertomansa mukaan ajatella, että suomalaisten kannalta pääkohde ei ollut Sri Lanka vaan Phuket. Lumikero, joka oli aiemmin ollut esimerkiksi Iranin ja Turkin maanjäristysalueilla, päätteli että uhreja on paljon enemmän kuin tässä vaiheessa arvioitiin.

Asiaa pohdittiin yhdessä Ylä-Anttilan kanssa, johon huolestuneet omaiset olivat myös ottaneet yhteyttä. Tiedonmuruja kasattiin yhteen ja Ylä-Anttilan mukaan ”henkinen lähtöpäätös” lähettää Lumikero Thaimaahan tapahtui puhelussa noin klo 12-13 ja konkreettinen päätös syntyi sitten myöhemmin iltapäivällä. Kynnystä lähettää Lumikero alueelle madalsi osaltaan se, että hän on ns. videotoimittaja eli myös kuvaa ja editoi juttunsa itse eli hän liikkui yksin. Lumikerolle järjestyi paikka tyhjään klo 22.50 lähtevään Air Finlandin evakuointikoneeseen. Koneessa oli lisäksi kaksi ruotsalaista ja kaksi tanskalaista, lääkäreitä ja pelastusalan ammattilaisia. Lumikero oli ainoa toimittaja.

Lumikeron lähdettyä Thaimaahan Pohjala keskittyi olemaan tämän ”taustatoimittaja” ja ruokki häntä uutistoimistoilta, internetistä ja Suomesta saatavilla tiedoilla.

5.3 Pelastustoimien kritiikki

Tiedotuskritiikin lisäksi media arvosteli siis paljon hallituksen pelastustoimia. Tässäkin arvostelu kohdistui ennen kaikkea siihen, mitä tapahtui tai ei tapahtunut ensimmäisen noin puolentoista vuorokauden aikana hyökyaallon jälkeen. *Sen jälkeen, kun evakuointi- ja avustusoperaatiot vihdoin pääsivät vauhtiin, toiminnassa ei ole ollut juuri moitteen sijaa. Rehellisyyden nimissä on kuitenkin pakko sanoa, että alussa möhlittiin pahemman kerran*. (IS:n päätoimittaja Hannu Savola 4.1.)

Kritiikki oli erityisen ankaraa iltapäivälehdissä. Ilta-Sanomien pääkirjoituksessa vihjattiin, että suomalaisviranomaisten vitkastelu olisi mahdollisesti aiheuttanut tai voisi mahdollisesti aiheuttaa suomalaisten menehtymisiä:

Volasen vitkastelijat eivät koskaan saaneet aikaiseksi päätöstä FRF-joukon käyttämisestä. Nyt on pelättävissä, että osa hyökyaaltojen runtelemista suomalaisista kuolee tai on jo menehtynyt thaimaalaisissa sairaaloissa puutteellisen hoidon takia. (IS 31.12)

Muutamaa päivää myöhemmin ilmestyneessä pääkirjoituksessa viittaus mahdollisiin kuolonuhreihin vedettiin kuitenkin takaisin, mutta kriittinen ote säilyi:

Viranomaisten ote asioiden hoitoon parani päivä päivältä, mikä ei ollut vaikeaa, koska alku oli niin heikko. Ongelmaksi osoittautui tilanteen vakavuuden hidas tunnistaminen, ja sen vuoksi menetettiin aikaa. Nopeampi toimintakaan ei olisi auttanut pelastamaan ihmishenkiä, mutta paremmalla kriisitiedottamisella olisi voitu vähentää omaisistaan huolestuneiden kansalaisten hätää. (IS 3.1.)

Iltalehdessä oli 3.1. lähes aukeaman juttu otsikolla ”Air Finlandin toimitusjohtaja raivona UM:lle: Nopea apu ei kelvannut”
UM:lle ja SPR:lle tarjottiin ylimääräistä kalustoa evakuointilentoihin viime viikon maanantaista lähtien, mutta apu ei kelvannut.
Air Finlandin toimitusjohtaja Mika Helenius:
”Soitin maanantaina, tiistaina, keskiviikkona ja torstaina ulkoministeriön erityisavustajalle ja tarjosin apua, mutta sitä ei katsottu tarpeelliseksi” (IL 3.1.)

Jutussa ”Unohtuiko varautuminen?” entinen suurlähettiläs Ralf Friberg epäili, että Suomen suunnitelmista on unohtunut varautuminen sellaisen onnettomuuden varalle, jossa suuri määrä suomalaisia joutuu katastrofin jalkoihin kaukana ulkomailla. (IL 3.1.)

IS:n Timo J. Anttila ja Juha-Pekka Tikka tekivät isoja aukeaman kokoisia juttuja, joissa ruodittiin kriittisesti sekä viranomaisten pelastustoimia että tiedotusta. Otsikot kertovat:
”Kansa raivostui ulkoministeriölle” (IS 31.12), ”UM kertoi itse: ketään ei kateissa” (IS 4.1.), ”Ratkaisevat 38 tuntia” (IS 8.1.), ”Kriisin hoidon heikot lenkit” (IS 27.1.) Timo J. Anttilan jutussa kysyttiin, rikkoiko ulkoministeriön ylin virkamiesjohto virkavelvollisuuksiaan puutteellisella kriisivalmiudella ja voivatko virheet johtaa syytteisiin. (IS 29.1)

Iltasanomien päätoimittaja Hannu Savola palasi vielä 29.1. uudestaan Sauli Niinistön kokemuksiin otsikolla ”Miksei Sauli Niinistöä uskottu?”
Ulkoministeriön eilisen selvityksen jälkeen voi entistä painokkaammin kysyä, miksei ulkoministeriö ottanut täydestä Khao Lakista täpärästi pelastuneen pankinjohtaja Sauli Niinistön yhteydenottoja.
Niinistö sai ensimmäisen puhelimen käsiinsä arvionsa mukaan noin 18 tuntia onnettomuuden jälkeen, ja soitti välittömästi Suomen Bangkokin-lähetystöön…

IS:lle hän kertoi soittaneensa ulkoministeriöön heti tiistaiaamuna pian virka-ajan alettua ja saaneensa kiinni alivaltiosihteeri Jaakko Laajavan, jolle hän kuvaili kauhistuttavia kokemuksiaan.
Sekä Thaimaassa että Helsingissä käytyjen keskustelujen jälkeen Niinistölle jäi sellainen olo, ettei hänen kertomuksiaan Khao Lakista oteta täydestä, koska UM perusti näkemyksensä Phuketin tilanteeseen, missä tuhot olivat vähäisemmät.
Niinistö oli kertomansa mukaan tuskastuneena huudahtanut Laajavalle, että "jumalauta, siellä on kuollut hirveästi suomalaisia". (IS 29.1)

Vaikka Iltalehti kritisoi räväkästi suomalaisten viranomaisten toimintaa, löytyi lehdestä myös yksi "sovinnollisimmista" teksteistä. Päätoimittaja Petri Hakala kirjoitti kolumnissaan "Syyllistä ei ole" näin:
Tuska on yleensä purettava johonkin. Se on inhimillistä. Tuskan purkaminen ehkä selittää sen, miksi nyt niin kovasti haetaan syyllisiä ja arvostellaan eri tahoja.
Varmasti virheitä on tapahtunut – eihän tällaisen varalta ole osattu harjoitella. Suurimmat virhearvioinnit aiheutti varmasti se, että aluksi ei kukaan pystynyt tajuamaan minkälaisesta onnettomuudesta todella oli kysymys. Emme mekään Iltalehdessä tapaniniltana ymmärtäneet. (IL 8.1.)

Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa oli paljon juttuja, kolumneja ja pääkirjoituksia, joissa arvosteltiin suomalaisia viranomaisia, mutta kritiikkiä ei kuitenkaan korostettu esimerkiksi otsikoinnilla niin vahvasti kuin iltapäivälehdissä.

Suomalaiset matkailijat ovat syyttäneet viranomaisia Aasian hyökykatastrofin heikosta hoitamisesta, mutta samanlaista arvostelua kuuluu muistakin maista, joista turisteja oli tuhoalueella. (AL 30.12.)

Suomalaisten evakuointi ja suomalaisten asiantuntijoiden lähettäminen onnettomuuden uhrien avuksi on ollut ripeää. Sen sijaan jälleen kerran havaittiin, että huolestuneiden kansalaisten palveleminen ei ole suomalaisen hallinnon vahvimpia puolia. Yleisöpalvelun toimintaa kuvanneen ulkoministeriön sanomakeskuksen yksikönpäällikön lausunto on paljon puhuva: "Tässä ei ollut mitään epätavallista. Normaalien ohjeiden mukaan mentiin. (HS 30.12.)
Pääkirjoituksen otsikko oli "Suomessakin vuosi vaihtuu myötäelämisessä ja surussa".

Aasian katastrofin hoito antaa ulkoministeriölle vakavan aiheen itsetutkiskeluun. Thaimaasta palanneiden spontaani kritiikki on ollut rajua – ei kevyitä heittoja vaan kokemuksista kumpuavaa.

On vaikea torjua mielikuvaa jäyhästä tsaarinajan virkakoneistosta: empatia, palvelualttius ja tilannetaju eivät tähän konseptiin tunnu istuvan. (HS:n kotimaatoimituksen päällikön Antero Mukan kolumni 31.12.)

AL:n toimittaja Santtu Palm kirjoitti 3.1. kolumnin Khao Lakista otsikolla "Kuinka vähän me tiedämmekään". Kolumnin lopussa oli tämä teksti:
Juuri, kun suomalaiset matkatoimistot saivat paikannettua hengissä olevan asiakkaansa, tulee ulkoministeriöstä joukkotekstiviesti, jossa kehotetaan Phuketissa olevia suomalaisa siirtymään sen järjestämään evakuointikeskukseen. Kukaan ministeriössä ei tajunnut, ettei turvassa olevia ihmisiä tulisi siirtää yhtään mihinkään. Matkatoimistojen organisoitu auttamisoperaatio oli sen tekstivistin jälkeen taas kaaoksen kielissä. (AL 3.1.)

AL.n yleisönosastossa sen sijaan kansalaisten kritiikki oli otsikoitu raflaavammin: "Tuomiojan laiminlyönnit" (AL 5.1.), "Ulkoministeriö uudistettava" (AL 12.1). "Vastuullisten kootut selitykset" (AL 20.1.).

AL:n pääkirjoituksessa tilannetta rauhoiteltiin:
On erittäin hyvä, että suomalaisten viranomaisten toiminta Aasian luonnonkatastrofin synnyttämässä tilanteessa tutkitaan ja selvitetään tarkasti. Tuoreeltaan etenkin ulkoministeriön

tekemisistä ja etenkin tekemättä jättämisistä, on lausuttu niin paljon sekä sen verran tunteella, että mahdollisimman asiallinen ja riippumaton jälkiarvio on myös tarpeen. (AL 6.1.)

Tv-uutisissa ei ole pääkirjoituksia eikä kolumneja, mutta toimittajan kannanotto saattoi tulla esiin vaikkapa johdannossa haastatteluun: *Ulkoministeriön päämaja Helsingin Katajanokalla oli tänä aamuna hiljainen. Niin se taisi olla myös tasan viikko sitten, kun hyökyaalto oli jo aiheuttanut rauhan ajan suurimman suomalaisia kohdanneen onnettomuuden. Ulkoministeriön läpikotaisin tunteva eläkkeellä oleva suurlähettiläs on hämmästellyt…*(Yle tv-uutiset 2.1. klo 20.30).

Viranomaisten arvostelu vaimeni tammikuun ensimmäisen viikon jälkeen kaikissa viestimissä, mutta kuun lopulla se nousi uudestaan kun ulkoministeriön oma selvitys toiminnastaan julkistettiin. Silloin kuitenkin pääasiassa siteerattiin ulkoministeriön omia itsekriittisiä arvioita.

5.4 Yhteenveto

Haastattelin tsunamijournalismissa keskeisesti mukana olleita toimittajia ja päälliköitä noin 1,5-3 kuukautta katastrofin jälkeen. Vaikka kiihkeimmät tunnelmat olivat jo laskeneet, kaiversivat ensi päivien kokemukset omasta toiminnasta ja ulkoministeriön tiedottamisesta edelleen. Monet katsoivat, että kokemuksilla saattaisi olla pysyvämpiäkin seurauksia. ”Tää viranomaisten ja meidän välinen perusasetelma ei saa koskaan enää palata sellaiseksi kuin se oli, koska se perustu tällaseen virheelliseen keskinäiseen arvioon, jossa me yliarvostettiin Suomen viranomaisten painoarvoa”, sanoi yksi päällikkötoimittaja.

Lähes kaikki haastateltavat arvostelivat viranomaisten eli lähinnä ulkoministeriön viestintää, mutta usein mukana oli myös itsekritiikkiä: ”Ensi päivien kokonaiskuvan muodostumisen vaikeutta ei voi laittaa ulkoministeriön piikkiin yksinomaan. He olivat tietynlaisena jarrumiehenä siinä, mutta kyllä siinä tietenkin oli aitoja vaikeuksia sen tiedon saamisessa sieltä paikanpäältä, ja sitten omaa kyvyttömyyttämme vetää lankoja yhteen”, toinen päällikkötoimittaja sanoi.

Aamulehden ja MTV3:n toiminta tapaninpäivänä osoitti, ettei viranomaisvetoiseen kuvaan tapahtumista täytynyt jäädä kiinni. Näissä viestimissä tehtiin omien tietolähteiden pohjalta jo sunnuntai-iltapäivänä tilannearvio, jonka perusteella Thaimaahan päätettiin lähettää oma toimittaja. Tämä tapahtui siis noin puoli vuorokautta hyökyaallon jälkeen. Tavallaan tapahtuma nosti arvoonsa vanhat journalistiset perushyveet: ensikäden lähteiden käytön ja itsenäisten johtopäätösten tekemisen. Sattumaa ei kai ollut, että alkuvaiheessa ”oikeita” johtopäätöksiä tehneet olivat kokeneita pitkän linjan journalisteja.

Tiedotuksesta vastannut ulkoministeriön osastopäällikkö Yrjö Länsipuro lienee oikeassa siinä, kun hän sanoi, ettei koskaan väittänyt kaikkien kateissa olleiden suomalaisten löytyneen. Ainakaan minä en ole nähnyt kuvaa tai kuullut ääntä, jossa hän niin sanoisi. Surullisen kuuluisassa STT:n uutisessa tapaninpäivänä, jossa hän kertoi suomalaisten löytyneen, hän viittasi kolmeen matkailijaan, jotka oli aiemmin samana päivänä ilmoitettu kadonneiksi.

Tosiasia on kuitenkin se, että useissa toimituksissa tämä ymmärrettiin niin, ettei kenelläkään suomalaisella ole hätää Thaimaassa tai jopa koko tuhoalueella. Ulkoministeriön maine olisi varmasti kolhiintunut paljon vähemmän, jos tällainen tulkinta olisi korjattu nopeasti ja tehokkaasti eikä lähdetty syyttämään toimittajia siitä, että väärä mielikuva oli heidän omaa syytään.

Alun kangertelu on jättänyt varjoonsa sen, että niin median kuin viranomaisten toiminta parani olennaisesti alkupäivien jälkeen. Media on parhaimmillaan tilanteissa, joissa konkreettinen uutistapahtuma vaatii nopeaa toimintaa ja tiedonhankinnan organisointia. Mediaorganisaatioissa on kokemusta odottamattomista tilanteista ja rutiineja niiden hoitamista varten. Tutkituissa medioissa oltiin myös hyvin tarkkoja esimerkiksi uhrilukujen suhteen: niitä ei missään vaiheessa liioiteltu. Epävarmassa tilanteessa tehdyt arviot menivät pikemminkin alakanttiin.

Evakuoinnin lähdettyä käyntiin valtiovalta puolestaan onnistui ilmeisen hyvin pitämään huolta hädässä olleista kansalaisistaan.

Liitteet

Määrällinen sisällön analyysi: aineistokuvaus ja luokittelurunko

Sanomalehtiosuuden määrällisen analyysin tutkimusaineistona olivat Aasian hyökyaaltokatastrofia käsittelevät jutut 27.12.04-5.1.2005 seuraavissa sanomalehdissä: Aamulehti, Helsingin Sanomat, Iltalehti, Ilta-Sanomat, Kaleva, Keskisuomalainen, Savon Sanomat, Turun Sanomat, Kauppalehti ja Taloussanomat. Juttuja oli kaikkiaan 1735 kappaletta. Valtaosa aineistosta oli uutisjuttuja. Aineistoon kuulivat lisäksi artikkelit, pääkirjoitukset, kolumnit, yleisönosastokirjoitukset ja sisäsivujen juttuja esittelevät pääsivujen puffit. Kategorialla ”muu laji” tarkoitetaan juttuja, jotka eivät mahdu em. luokkiin. Tällaisia olivat esimerkiksi iltapäivälehtien jutut, joissa oli kadonneiden kuvia ja joissa pyydettiin kadonneista tietäviä ottamaan yhteyttä annettuihin puhelinnumeroihin. Koodaamatta jätettiin yksittäiset sitaatit (esim. ”päivän sitaatti”, ”sanottua” jne.), grafiikka, kuvat, kuvatekstit, faktalaatikot ja luettelomaiset jutut (esim. avustustilit ilman ympäröivää tekstiä).

Sisältöjen analyysi perustuu Observerin keräämään aineistoon. Observerin toimittama aineisto ei ollut täydellinen. Teimme pistokokeen neljään eri lehteen ja niissä olleista jutuista Observerin aineistoon oli päätynyt 86 prosenttia. Juttuja oli siis todellisuudessa enemmän kuin analysoidut 1735.

Määrällisen tv-analyysin aineistona olivat Yleisradion, MTV3:n ja Nelosen Aasian katastrofia käsittelevät tv-uutiset ajalla 26.12.04.-5.1.05. Aineiston muodostavat näiltä päiviltä seuraavat uutislähetykset: Yle klo 20.30, MTV3 klo 22.00 ja 21.00 sekä Nelonen klo 20.00. Kaikkiaan katastrofiin liittyviä juttuja oli koko aineistossa 271.

Määrällisen analyysin luokittelurunko

LUOKKA	MUUTTUJA JA SEN MÄÄRITELMÄ	ALALUOKAT
1. Ajankohta		
	Päivämäärä	
2. Media		
	Sanomalehti **Iltapäivälehti** **Talouslehti** **Televisio**	
3. Sijainti etusivulla ja jutun koko	Etusivun juttu koodataan omaan luokkaansa printti-aineistosta. Etusivuiksi koodataan pääsääntöisesti lehden ensimmäinen sivu. Helsingin Sanomista, Kalevasta, Keskisuomalaisesta ja Turun Sanomistaetusivuksi koodataan lehden kolmas sivu. Juttujen koko arvioidaan silmämääräisesti.	
	Etusivu **<½ sivua** **½ sivua tai suurempi, mutta alle kokosivu** **koko sivu tai yli**	
4. Laji		

	Puffi Yleensä etusivulla esiintyvä huomionherättäjä laajempaan juttuun. Voi esiintyä myös lehden eri osioiden ensimmäisillä sivuilla. **Uutisjuttu** Sähke- tai muu uutinen, joka ajallisesti sidottu tulevaan, meneillä olevaan tai menneeseen uutistapahtumaan. **Pääkirjoitus** Lehden päätoimittajan/-jien mielipide tai kommenttijuttu **Artikkeli** Ajankohtaista asiaa käsittelevä juttu, esim. yliö, alio, haastattelut, feature tms., joka ei ole ajallisesti sidottu tulevaan, meneillä olevaan tai menneeseen tapahtumaan. **Kolumni** Kommenttipuheenvuoro, joka on tyyliltään vapaampi, esim. polemisoiva, ironinen tai henkilökohtainen. Nimellä tai nimimerkillä varustettu kirjoitus. **Yleisönosastokirjoitus (mielipidekirjoitus)** Lehden lukijan kirjoittama juttu. Nimellä tai mahd. tittelillä ja kotipaikkakunnalla varustettu, poikkeustapauksissa nimimerkillä julkaistu juttu. **Muu laji** Muu juttu, joka ei mahdu yllä esiintyviin luokkiin. **Median oma juttu** Juttu, jonka tekijäksi ei kirjattu uutistoimistoa. **Uutistoimistoon pohjautuva juttu** Juttu, jonka tekijän yhteyteen kirjattu uutistoimisto tai juttu, jossa tekijän paikalla uutistoimisto.	
5. Lähteet	Tekstissä esiintyvät lähteet, joiden tietoja laitaan suoraan tai epäsuorasti. Tähän luokkaan koodataan myös "UM:n mukaan…" tai "UM kertoo, että …" -tyyliset tiedonannot.	
	Valtion hallinto ja valtiolliset/kunnalliset elimet	**Valtioneuvoston kanslia** **Ulkoministeriö** **Sisäministeriö** **Sosiaali- ja terveysministeriö** **Liikenne- ja viestintäministeriö** **Oikeusministeriö** **Kauppa- ja teollisuusministeriö** **Muu ministeriö** **Suomen suurlähetystö** **Valtio/Yhteiskunta yhtenä toimijana** **Finn Rescue Force** **Poliisi** **Suomalainen lääkintähenkilöstö** **Muu** **Kuka/mikä , nimeltä**
	Kaupalliset tahot	**Matkatoimisto** **Lentoyhtiö** **Media** **Vakuutusyhtiö** **Emergy Medical Assistance, EMA** **Sukeltajat** **Muu**

	Yleishyödylliset	**Kuka/mikä , nimeltä** **Kirkko** **SPR** **Kansainvälinen Punainen Risti** **YK** **Unicef** **WHO** **Muu** **Kuka/mikä , nimeltä**
	Muiden maiden valtiolliset tahot sekä valtioiden liitot	 **EU yhteisönä** **Thaimaan viranomaiset** **Katastrofialueen maa** **Ruotsi** **Muu Pohjoismaa** **Muu Euroopan maa** **Muu maa tai maiden liittoutumat** **Kuka/mikä , nimeltä**
	Katastrofin kokeneet	 **Suomalainen turisti** **Ulkomaalainen turisti** **Paikallinen henkilö** **Määrittelemätön henkilö**
	Kansalainen Suomessa **Muu** **Ei puhuvaa lähdettä**	
6. Toimijat	Koodataan jutussa esiintyvät toimijat, jotka eivät ole lähteitä. Lähteeksi koodattuja yhteisöjä/yksilöitä ei koodata uudestaan tähän luokkaan mikäli ne eivät esiinny jutussa uudelleen muussa yhteydessä.	
	Valtion hallinto ja valtiolliset/kunnalliset elimet	 **Valtioneuvoston kanslia** **Ulkoministeriö** **Sisäministeriö** **Sosiaali- ja terveysministeriö** **Liikenne- ja viestintäministeriö** **Oikeusministeriö** **Kauppa- ja teollisuusministeriö** **Muu ministeriö** **Suomen suurlähetystö** **Valtio/Yhteiskunta yhtenä toimijana** **Finn Rescue Force** **Poliisi** **Suomalainen lääkintähenkilöstö** **Muu** **Kuka, nimeltä?**
	Media	
	Kaupalliset tahot	 **Matkatoimisto** **Lentoyhtiö** **Media** **Vakuutusyhtiö** **Emergy Medical Assistance, EMA** **Sukeltajat** **Muu** **Kuka, nimeltä?**

	Yleishyödylliset tahot	**Kirkko** **SPR** **YK** **Unicef** **WHO** **Muu** **Kuka, nimeltä?**
	Muiden maiden valtiolliset tahot sekä valtioiden liitot	**EU yhteisönä** **Thaimaan viranomaiset** **Katastrofialueen maa** **Ruotsi** **Muu Pohjoismaa** **Muu Euroopan maa** **Muu maa tai maiden liittoutumat** **Kuka/mikä , nimeltä**
	Suomalaiset turistit katastrofialueella **Suomalaiset kotimaassa** **Muu toimija** **Ei toimijaa**	
7. Lähteiden ja toimijoiden yksilöinti	Koodataan kaikki jutussa esiintyvät yksilöt asemansa mukaisesti ja kirjataan nimeltä kohtaan "Kuka, nimeltä?". Poikkeuksena yksittäishenkilöt, esim. silminnäkijät, joiden nimiä ei koodata. Koodataan kaikki suomalaiset lähteet ja toimijat, kaupallisten ja yleishyödyllisten tahojen lähteet ja toimijat tekstissä esitetyn aseman mukaisesti. Muiden maiden valtiollisten tahojen sekä liittoutumien lähteet ja toimijat koodataan "muu"-luokkaan. Liäksi yksityishenkilöiden, esim katastrofin kokeneiden henkilöiden, nimiä ei kirjata.	
	Presidentti **Pääministeri** **Ulkoministeri** **Kansliapäällikkö** **Tiedotuspäällikkö/-johtaja** **Tiedottaja** **Johtaja / Ylempi virkahenkilö** **Asiantuntija/muu virkamies** **Kriisiryhmän edustaja** **Suurlähetystön edustaja** **Toimittaja** **Kansanedustaja** **Piispa** **Sukeltaja** **Katastrofin kokenut suomalainen** **Katastrofin kokenut ulkomaalainen turisti** **Katastrofin kokenut ulkomaalainen** **Katastrofin kokenut määrittelemätön** **Kansalainen Suomessa** **Kansalainen ulkomailla** **Muu yksilö** **Kuka, nimeltä?** **Ei yksilöä**	

8. Katastrofin maantieteellinen kohde	Koodataan jutussa esiintyvän katastrofialueen mukaisesti pääluokkaan ja alaluokkaan.	
	Kaakkois-Aasia yleensä **Thaimaa** **Indonesia** **Malesia** **Intia** **Sri Lanka** **Malediivit** **Afrikka** **Muu** **Ei maantieteellistä kohdetta**	 **Khao Lak** **Phuket** **Bangkok** **Muu Thaimaa** **Sumatra** **Aceh** **Somalia**
9. Jutun pää-teema	Koodataan jutun pääteeman tai pääteemojen mukaisesti.	
	Katastrofin raportointi **Pelastustöiden raportointi** **Pelastustöiden arviointi** **Taloudellinen näkökulma** **Tiedotuksen arviointi Suomessa** **Suomalaiset menehtyneet** **Määrittelemättömät menehtyneet** **Katastrofialueen paikalliset menehtyneet** **Pohjoismaiset menehtyneet** **Eurooppalaiset menehtyneet** **Katastrofin kokeneet suomalaiset** **Surutyö** **Kriisiapu** **Epidemiariski** **Muu teema**	
10. Jutun sävy	Koodataan jutun sävy kirjoittajan esiin tuoman sävyn mukaisesti.	
	Myönteinen **Kriittinen** **Neutraali**	
11. Jutun näkö-kulma	Koodataan jutun näkökulma toimittajan esiin tuoman näkökulman mukaisesti	
	Suomalainen **Ahvenanmaalainen** **Paikallinen** **Ruotsalainen** **Muu**	

Televisioaineiston koodauksessa käytettiin samaa luokittelurunkoa kuin sanomalehtiaineistossa lukuun ottamatta kohtia 3-4. Televisioaineistossa jutun koko määriteltiin keston mukaan. Lajikategorioina olivat sähke, uutisjuttu, studiohaastattelu, suora yhteys toimittajaan ja muu laji.

Laadullinen sisällön ja haastattelujen analyysi: aineistokuvaus

Laadullisessa analyysissa keskityttiin erityisesti mediasisältöjen ja journalistihaastattelujen analysointiin siltä osin kuin ne koskivat katastrofiuutisten kahta ensimmäistä päivää yleensä sekä viranomaisten toimintaa 26.12.04-31.1.05. Journalistihaastatteluja käytettiin myös apuna mediasisältöjä koskevien havaintojen tulkinnassa.

Aineistot:

- Aamulehden, Helsingin Sanomien, Iltalehden ja Iltasanomien jutut 27.12.04-31.1.05.
- Ylen tv-uutiset (myös ylimääräiset ja Aamu-tv) 26.12.04-5.1.05.
- Ylen Aamu-tv (29.12.04-5.1.05)
- MTV3:n uutiset 26.12.-31.12.04 (myös ylimääräiset), lisäksi Kymmenen uutiset 1.1.-5.1.05.
- Nelosen uutiset 26.12.-31.12.04 (myös ylimääräiset lukuun ottamatta 26.12. klo 16.10 lähetys), lisäksi Kahdeksan uutiset 1.1.-5.1.05.
- 45 minuuttia (MTV3) 29.12.04
- A-Studio (Yle) 3.1.05
- A-Talk (Yle) 12.1.05
- Atlas (Yle) 20.1.05

Seuraavat Ylen radiouutisten lähetykset:

26.12.

- 7.00 Uutiset
- 8.00 Uutiset
- 9.00 Uutiset
- 10.00 Uutiset
- 10.30 Ylimääräiset uutiset
- 11.00 Uutiset
- 12.00 Uutiset
- Tänään iltapäivällä
- 15.00 Uutiset
- 16.00 Uutiset
- 17.30 Päivän peili
- 22.00 Uutiset

27.12.

- 6.00 Aamun peili
- 7.00 Aamun peili
- 8.00 Aamun peili
- 8.10 Ykkösaamu
- 15.00 Ajantasa
- 16.00 Uutiset
- 17.30 Päivän peili
- 22.00 Uutiset

Lisäksi käytössä olivat katastrofia koskeneiden sähkeiden tekstit seuraavista uutislähetyksistä:

26.12.

- Klo 5.00
- Klo 6.00
- Klo 18.00
- Klo 21.00

Käytössä oli myös Timo Mannisen Yleisradion sisäiseen käyttöön laatima raportti radion uutistoimituksen tsunamiuutisoinnista. Tämän raportin tietoja on käytetty niiden lähetysten osalta, joista ei nauhoitusta tai tekstejä ollut (26.12 klo 23- 27.12. klo 5).

Alun perin tarkoituksena oli analysoida myös mediatalojen verkkouutisia katastrofin alkupäivinä. Tästä jouduttiin kuitenkin luopumaan, koska alkuperäisiä aineistoja ei ollut enää riittävästi käytettävissä. Osa aineistosta oli päivitetty vanhojen päälle niin, ettei alkupään uutisia ollut enää lainkaan olemassa (HS). Osassa taas päiväykset olivat tehty arkistoinnin eikä ilmestymisen mukaan (Yle), joten kronologiseen analysointiin ei ollut enää mahdollisuutta.

Journalistihaastattelut:

- Ahonen Marjo Nelonen, päätoimittaja
- Ahoniemi Petri AL, toimittaja
- Anttila, Timo J. IS, toimittaja
- Apunen Matti AL, päätoimittaja
- Autio Mark Nelonen, toimittaja
- Ervamaa Tomi HS, toimittaja
- Haanpää-Holappa HanneleYle/radion uutistoimitus, toimituspäällikkö
- Hakala Petri IL, päätoimittaja
- Huhta Kari HS, toimituspäällikkö
- Isaksson Harry Yle/tv-uutiset, toimittaja
- Jaakkola Pasi IS, toimittaja
- Jääskeläinen Atte STT, päätoimittaja
- Kataja Marika STT, toimittaja
- Kemppainen Jouni Yle, tv-uutisten päällikkö
- Kemppainen Olli STT, toimituspäällikkö
- Lankinen Jussi STT, toimittaja
- Lindroos Reijo Yle/tv-uutiset, ulkomaantoimituksen esimies
- Lumikero Kari MTV3, toimittaja
- Makkonen Katri Yle/Atlas, toimittaja
- Mukka Antero HS, toimituspäällikkö
- Mähkä Merja IL, toimittaja
- Nikulainen Aimo Yle/radion uutistoimitus, uutispäällikkö
- Pohjala Tapani MTV3, uutispäällikkö
- Ruokanen Reijo IL, toimituspäällikkö
- Sadeoja Tapio IS, toimituspäällikkö
- Savela Heleena HS, päätoimittaja
- Strömberg Jari Yle/radion uutistoimitus, uutispäällikkö
- Särkkä Hannu Yle/tv-uutiset, toimittaja
- Ylä-Anttila Merja MTV3, päätoimittaja

Viitteet

[1] Observerin toimittama aineisto ei ollut aivan täydellinen. Teimme pistokokeen neljään eri lehteen. Niissä olleista jutuista Observerin aineistoon oli päätynyt 86 prosenttia. Juttuja oli siis todellisuudessa enemmän kuin analysoidut 1735.

[2] Koodaamatta jätettiin yksittäiset sitaatit (esim. ”päivän sitaatti”, ”sanottua” jne.), grafiikka, kuvat, kuvatekstit, faktalaatikot ja luettelomaiset jutut (esim. avustustilit ilman ympäröivää tekstiä).

[3] Yksi juttu saattaa sisältää useampia teemoja.

[4] Kaavio kertoo, kuinka suuri osuus lehden omista jutuista käsitteli asioita ao. näkökulmasta.

[5] Mikäli jutussa on mainittu vain jonkin maan alue, esimerkiksi Khao Lak, on se koodattu ao. maan mukaan.

[6] Lähteellä tarkoitetaan tässä organisaatiota tai instituutiota, joka on jutun yhteydessä mainittu tiedon lähteeksi tai jonka edustajaa on jutussa haastateltu. Kaaviot kertovat, kuinka monessa jutussa mainittu taho oli lähteenä. Samassa jutussa saattoi olla useampia lähteitä.

[7] Media lähteenä tarkoittaa, että joku media mainitaan tekstin sisällä lähteenä esim. ”uutistoimisto AFP:n mukaan”, IS:n mukaan jne. Myös netin keskustelupalstat on koodattu mediaksi, mutta organisaatioiden tai yhteisöjen nettisivut on koodattu organisaation/yhteisön mukaisesti (kaupallinen taho, yleishyödyllinen taho).

[8] Henkilölähteellä tarkoitetaan henkilöä, joka siteerattiin jutussa suoraan tai jota lainattiin epäsuorasti tyyliin ”ulkoministeri Tuomiojan mukaan”.

[9] Kaaviossa ovat mukana siis vain toimitetut jutut, ei juttuja, joissa alueella olevaa toimittajaa haastatellaan puhelimitse.

[10] Yksi juttu saattaa sisältää useampia teemoja.

[11] Valtionhallinnolla tarkoitetaan tässä lähinnä valtioneuvostoa, ministeriöitä ja valtion viranomaisia.

[12] Lähteellä tarkoitetaan tässä organisaatiota tai instituutiota, joka on jutun yhteydessä mainittu tiedon lähteeksi tai jonka edustajaa on jutussa haastateltu. Kaaviot kertovat, kuinka monessa jutussa mainittu taho oli lähteenä. Samassa jutussa saattoi olla useampia lähteitä.

[13] Lähtökohtaisesti tärkeimmät lähteet -kaavioihin otettiin neljä tärkeintä lähdettä. Mikäli jaetulla sijalla oli useita lähteitä, otettiin ne mukaan kaikki. Mikäli osumia oli vain yksi tai kaksi, ei niitä kaavioon sijoitettu (26.12.).

[14] ”YK” ei sisällä YK:n alaisia järjestöjä (esim. WHO tai Unicef) mikäli ne on mainittu ilman YK:ta.

[15] Henkilölähteellä tarkoitetaan henkilöä, joka puhui jutussa suoraan tai jota lainattiin epäsuorasti tyyliin ”ulkoministeri Tuomiojan mukaan”. Tässäkin oli lähtökohtana, että kaavioihin pantaisiin viisi nimeä. MTV:llä niitä on kuusi, koska kaksi henkilöä sai yhtä paljon osumia. Nelosella niitä oli vain kolme, koska jaetulla neljännellä tilalla olisi ollut liian monta nimeä.

[16] Luku perustuu Yleisradion antamiin tietoihin.

[17] Lisäksi käytössä olivat 26.12. klo 5.00, 6.00, 18.00 ja 21.00 lähetysten katastrofia käsittelevät sähkeet tekstimuodossa sekä Timo Mannisen Yleisradion sisäiseen käyttöön laatima raportti. Tämän raportin tietoja on käytetty niiden lähetysten osalta, joista ei nauhoitusta tai tekstiä ei ollut.

[18] Myös Radio Novalla oli ensimmäinen silminnäkijähaastattelu Phuketista 26.12. klo 7 lähetyksessä. Novalla haastateltu Jaakko Hirvonen soitti myös itse radioasemalle.

[19] UM käyttää Lehtosesta titteliä konsulipäivystäjä.

[20] STT kertoi kolmesta kadonneesta.

[21] Raportti lienee sama kuin klo 21 lähetyksessä, jonka nauhoitusta ei ollut käytössä.

[22] STT:n uutiset luokitellaan ennen lähetystä kategorioihin arvioidun tärkeyden tai kiinnostavuuden perusteella.

[23] Kuriositeettina voisi mainita, että AFP:llä on osin kyseenalainen maine suomalaisten ulkomaantoimittajien keskuudessa. Monissa toimituksissa on kokemuksia, etteivät AFP:n välittämiin tietoihin voi aina luottaa. Usein toimituksissa odotetaankin, että Reuters kertoo samasta asiasta.

[24] MTV3:n lähetyksessä Joakim Järvinen oli virheellisesti nimetty Jouni Pallakseksi, mutta seuraavana päivänä hänestä tehdyssä jatkojutussa nimi oli oikein. Jatkojutussa kerrottiin, että Järvinen oli 14-vuotias. Kim Puolakka näytti häntä nuoremmalta.

[25] Seuraavan päivän jatkojutussa MTV3:n uutiset kertoi, että Suomeen palanneen Joakim Järvisen perheenjäsenet olivat löytyneet hengissä.

[26] Haastattelut tehtiin anonyymeinä, eli haastateltaville luvattiin, ettei sitaatteja identifioida.